

ਅੰਦਰ ਪੜ੍ਹੋ

ਬਰਸਾਤ ਰੁੱਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ
**ਫਲਦਾਰ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਕੀੜੇ ਮਕੋੜੇ ਅਤੇ
ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਲਈ ਰੋਕਥਾਮ**

ਬਲਾਕ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਬਸੰਤਕੜ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਨੇ
ਖੇਤੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀਆਂ ਅਤੇ ਵੈਨ-ਸੁਵੈਨੀਆਂ ਸਿੰਚਾਈ ਤਕਨੀਕਾਂ ਤੇ ਚੰਗੇ
ਮੰਤੀਕਰਨ, ਸੋਲਰ ਪਲਾਂਟ, ਨਾੜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਕੇ ਯਠਾਏ ਖੇਤੀ ਖਰਚੇ

ਝੋਨੇ ਨੂੰ ਹਲਦੀ ਰੋਗ (ਝੂਠੀ ਕਾਂਗਿਆਰੀ) ਦੇ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਬਚਾਓ

ਝੋਨੇ ਦੀ ਝੂਠੀ ਕਾਂਗਿਆਰੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵਿਚ ਹਲਦੀ ਜਾਂ ਲੱਡੂ ਰੋਗ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਉੱਲੀ ਕਾਰਨ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਰੋਗ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਫਸਲ ਦੇ ਨਿਸਰਨ ਸਮੇਂ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਹਮਲੇ ਨਾਲ ਦਾਣਿਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਪੁੱਛੇਦਾਰ ਉੱਲੀ ਦੇ ਗੋਲੇ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹਲਕੇ ਕਰੀਮ ਰੰਗ ਦੇ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਹਲਦੀ ਵਰਗੇ ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਹੋ ਕੇ ਗੂੜ੍ਹੇ ਹਰੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਵੱਧ ਝਾੜ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਹਮਲਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਫਸਲ ਦੇ ਨਿਸਰੇ ਸਮੇਂ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਨਮੀ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਮਾਤਰਾ, ਬੱਦਲਵਾਈ ਅਤੇ ਹਲਕੀ ਬਾਰਿਸ਼ ਵਾਲਾ ਮੌਸਮ ਇਸ ਰੋਗ ਦੇ ਵੱਧਣ ਫੁੱਲਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਅਨੁਕੂਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਨਿਸਰ ਰਹੀ ਫਸਲ ਤੇ ਇਸ ਰੋਗ ਦਾ ਹਮਲਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਜੇਕਰ ਨਿਸਰੇ ਸਮੇਂ ਮੌਸਮ ਖੁਸ਼ਕ ਰਹੇ ਤਾਂ ਫਸਲ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਹਮਲਾ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜਿਹੜੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਨਾਈਟ੍ਰੋਜਨ ਖਾਦ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ (90 ਕਿਲੋ ਯੂਰੀਆ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ) ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਾਈ ਗਈ ਹੋਵੇ, ਨੀਵੇਂ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਪਾਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਰ ਤੱਕ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਜਿਹੜੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਹਰੀ ਖਾਦ ਅਤੇ ਰੂੜੀ ਦੀ ਖਾਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਾਈਟ੍ਰੋਜਨ ਖਾਦ ਪਾਈ ਗਈ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸ ਰੋਗ ਦੇ ਵੱਧਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਬਾਰਿਸ਼ ਹੋਣ ਨਾਲ ਹਵਾ ਵਿਚ ਨਮੀ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਵੱਧ ਗਈ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਝੋਨਾ ਅਜਿਹੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਨਿਸਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਉਸ ਤੇ ਇਸ ਰੋਗ ਦਾ ਹਮਲਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਝੋਨੇ ਦੀ ਫਸਲ ਦੇ ਗੋਭ ਵਿਚ ਆਉਣ ਸਮੇਂ ਉਸ ਤੇ 500 ਗ੍ਰਾਮ ਕੋਸਾਈਡ 46 ਡੀ ਐਫ ਜਾਂ 400 ਮਿਲਿ. ਗੋਲੀਲਿਓ ਵੇਅ 18.76 ਐਸ ਸੀ ਨੂੰ 200 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਰੋਗ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਕਿਸਾਨ ਵੀਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉੱਲੀਨਾਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਛਿੜਕਾਅ ਬਿਮਾਰੀ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਸਮੇਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਿਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਾਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਇਸ ਰੋਗ ਦੀ ਸੁਚੱਜੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਉੱਲੀਨਾਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਸਮੇਂ ਸਿਰ (ਫਸਲ ਦੇ ਗੋਭ ਸਮੇਂ) ਛਿੜਕਾਅ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਰੋਗ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਪੌਦਾ ਰੋਗ ਵਿਭਾਗ, ਪੀ. ਏ. ਯੂ., ਲੁਧਿਆਣਾ (ਮੋ. 70095-73527)

ਪੀ.ਏ.ਯੂ., ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਖੇ ਲੱਗੇ ਦੋ ਰੋਜ਼ਾ ਕਿਸਾਨ ਮੇਲੇ ਦੀਆਂ ਝਲਕੀਆਂ

ਅਸਲ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਚਾਹੇ ਉਹ ਸਾਡੇ ਹੋਣ ਜਾਂ ਬਾਹਰਲੇ ਉਹ ਸਾਡੀ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਨਵੇਂ ਖੇਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਜੋ ਹੁਣ ਰੱਦ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੀ ਦੇਣ ਸਨ, ਹੁਣ ਇਹ ਵਲ ਭੰਨ ਕੇ ਦੁਬਾਰਾ ਹੰਭਲਾ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ, ਪਸਾਰ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਹਿਸਾਬ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰੋਟੀ ਹਰ ਇਕ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਉਂ ਨਾ ਇਕੱਲੀ ਇਸ ਦੀ ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇਸ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਨੂੰ ਹੀ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਹਕੂਮਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਥੋੜ੍ਹਾ ਪਿੱਛੇ ਜਾਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਵਾਰਤਾ ਵਿਚ ਖੋਜ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਨੂੰ ਪੇਟੈਂਟ ਕੀਤਾ ਜਾਊਗਾ।

ਖੇਤੀ ਖੋਜ ਵਿਚ ਨਿੱਜੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੀ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਸਹੀ ਨਹੀਂ

ਹਾਲ ਹੀ 'ਚ ਖਬਰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਰਬੋਤਮ ਸੰਸਥਾ (ਆਈ. ਸੀ. ਏ. ਆਰ.) ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਖੋਜ ਕਰੇਗੀ। ਕੋਮੀ ਪੱਧਰ ਦੀ ਇਹ ਖੋਜ ਸੰਸਥਾ ਆਪ ਹੀ ਹਰ ਫਸਲ, ਹਰ ਪਸ਼ੂ ਅਤੇ ਜਾਨਵਰ 'ਤੇ ਖੋਜ ਕਰਨ ਲਈ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਪੁੰਨ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਫਸਲ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖਰੇ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਹਨ। ਆਈ. ਸੀ. ਏ. ਆਰ. ਨਾਲ 113 ਖੋਜ ਕੇਂਦਰ ਫਸਲ ਅਤੇ 71 ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਜੁੜੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਨਾਂਮ ਕਮਾ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਸੰਚਾਲਕ ਮੁਤਾਬਿਕ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਸੰਸਥਾ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਅਦਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰੇਗੀ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਕਿ ਜੋ ਕੋਈ ਬੀਜ ਦੀ ਖੋਜ ਜਾਂ ਹੋਰ ਖੋਜ ਜਾਂ ਹੋਰ ਖੋਜ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਜਾਂ ਜੋ ਕੋਈ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਸ 'ਚ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਅਦਾਰੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਪੈਸੇ ਪਾ ਕੇ ਆਪਣਾ ਹਿੱਸਾ ਪਾ ਲੈਣਗੇ। ਭਾਵ ਜੋ ਇਨਫਰਾਸਟਰਕਚਰ (ਭੁਨਿਆਈ ਢਾਂਚਾ) ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪੈਸੇ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਸਾਇੰਸਦਾਨ ਵਰਤ ਕੇ ਕੀਤੀ ਖੋਜ ਦੀ ਗਾਇਲਟੀ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਸਰਕਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਜਿਵੇਂ ਬਾਕੀ ਖੇਤਾਂ 'ਚ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਸ ਦਾ ਪਿਛੋਕੜ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਸਿਲਾਸਿਲਾ 2008 ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਸੀ। 2008 ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵ ਬੈਂਕ ਨੇ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੀ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਖੇਤੀ ਵਿਚ ਕੁਸ਼ਲ (Efficient) ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਇਕ ਉਪਜਾਊ ਸਰੋਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਅਕੁਸ਼ਲ (inefficient) ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਤੋੜੇ ਤਾਂ ਹੀ ਤਾਂ ਦੇਸ਼ ਖੁਰਾਕ ਵਿਚ ਆਤਮ ਨਿਰਭਰਤਾ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਵਧ ਕੇ ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਯਾਤ ਕਰਨ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਵਿਸ਼ਵ ਬੈਂਕ ਸਾਡੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਅਕੁਸ਼ਲ ਦੱਸਦਾ ਹੈ।

ਸਾਲ 2023 ਦੇ ਫਰਵਰੀ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਬਿੱਲ ਗੇਟਸ ਨੇ ਆਈ. ਏ. ਆਰ. ਆਈ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵਿਖੇ ਉਹ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਗੇੜਾ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੱਛਾ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਸਾਡੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕਹਾਣੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣਾਈ ਕਿ ਮੌਸਮ ਦੇ ਬਦਲੇ ਮਿਜ਼ਾਜ ਵਾਂਗ ਵੱਧ ਗਰਮੀ ਸਹਾਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਦੇ

ਬੀਜ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਵਿਚ ਵੀ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਅਸਲ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਚਾਹੇ ਉਹ ਸਾਡੇ ਹੋਣ ਜਾਂ ਬਾਹਰਲੇ ਉਹ ਸਾਡੀ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਨਵੇਂ ਖੇਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਜੋ ਹੁਣ ਰੱਦ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੀ ਦੇਣ ਸਨ, ਹੁਣ ਇਹ ਵਲ ਭੰਨ ਕੇ ਦੁਬਾਰਾ ਹੰਭਲਾ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ, ਪਸਾਰ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਹਿਸਾਬ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰੋਟੀ ਹਰ ਇਕ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਉਂ ਨਾ ਇਕੱਲੀ ਇਸ ਦੀ ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇਸ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਨੂੰ ਹੀ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਹਕੂਮਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਥੋੜ੍ਹਾ ਪਿੱਛੇ ਜਾਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਵਾਰਤਾ ਵਿਚ ਖੋਜ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਨੂੰ ਪੇਟੈਂਟ ਕੀਤਾ ਜਾਊਗਾ। ਇਹ ਇਕ ਖਤਰਨਾਕ ਕਦਮ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ

ਅਸਲ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਗੈਰ ਰਿਹਾ, ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਖੇਤੀ (ਭੋਜਨ) ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਵਿਕਸਤ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਲਾਂਟ ਬਰੀਡਰਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਨੂੰ ਇੰਟੈਲੈਕਚੁਅਲ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਰਾਈਟ ਹੇਠ ਲਿਆ ਕੇ ਆਪਣੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਸੂਈ-ਜੈਨਰਿਸ (Sui-Generis) ਦੇ ਤਹਿਤ ਪੇਟੈਂਟ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਨੂੰ 1961 ਵਿਚ ਮੋਡੀਫਾਈ ਕਰ ਕੇ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਯੂਨੀਅਨ ਫਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰੋਟੈਕਸ਼ਨ ਆਫ ਨਿਊ ਵੈਰਾਈਟੀਜ਼ ਆਫ ਪਲਾਂਟ (UPOV) ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ। ਸਾਲ 1978 ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਾ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਅਦਾਰੇ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਮਿਲ ਗਈ ਬਿਨਾਂ ਆਪਣਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬਦਲੇ।

1978 ਵਿਚ ਯੂ. ਪੀ. ਓ. ਵੀ. ਦੀ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਵਿਚ ਪਲਾਂਟ ਬਰੀਡਰ ਦੀ ਤਕਰੀਬਨ 'ਮਿਨੋਪਲੀ' (ਏਕਾਧਿਕਾਰ) ਹੋ ਗਈ। ਪਰ ਇਸ ਵੇਲੇ 'ਟਰੀਪਸ' (ਟਰੇਡ ਰਿਲੇਟਿਵ ਇੰਟੈਲੈਕਚੁਅਲ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਰਾਈਟਸ ਭਾਵ ਵਪਾਰ ਸੰਬੰਧੀ ਬੋਧਿਕ ਸੰਪਤੀ

ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ) ਨੇ ਦੋ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਰ ਪਲਾਂਟ ਬਰੀਡਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵਰਤ ਕੇ ਹੋਰ ਵਰਾਇਟੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਕਿਸਾਨ ਭਾਵ ਕਿਸਾਨ ਆਪਣੀ ਉਸ ਖਰੀਦੇ ਬੀਜ ਵਿੱਚੋਂ ਅਗਾਂਹ ਲਈ ਬੀਜ ਰੱਖ

ਡਾ. ਅਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਠਾੜ
ਮੋ: 96537-90000

ਸਕਦਾ ਹੈ। 1991 ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਬਦਲਿਆ ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਪਲਾਂਟ ਬਰੀਡਰ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪ੍ਰੋਟੈਕਸ਼ਨ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਤਹਿਤ ਜੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਬਰੀਡਰ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵਰਤਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਲਾਂਟ ਬਰੀਡਰ ਰਾਈਟ ਹੋਲਡਰ (ਪੀ. ਬੀ. ਆਰ.) ਤਹਿਤ ਗਾਇਲਟੀ ਦੇਣੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਜੇ ਉਸ ਨਵੀਂ ਵਰਾਇਟੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਟਰੇਟ/ਗੁਣ (Trait) ਪੁਰਾਣੀ ਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਹੁਣ ਆਪਣੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਲਈ ਨਹੀਂ ਵਰਤ ਸਕਣਗੇ। ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਰਤਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇਣੀ ਪਵੇਗੀ ਜਾਂ ਬਰੀਡਰ ਤੋਂ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਲੈਣੀ ਪਵੇਗੀ।

ਇਸ ਨੂੰ ਡਬਲਿਊ. ਟੀ. ਓ. ਬਣਨ ਵੇਲੇ ਡੰਕਲ ਦੀ ਫਾਈਨਲ ਰਾਊਂਡ ਵਿਚ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਨੂੰ ਦਸ ਸਾਲ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿਚ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀਆਂ ਭਾਰਤੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹੀ ਡਬਲਿਊ. ਟੀ. ਓ. ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ 'ਤੇ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ।

ਇਹ ਹਲਾਤ ਸਾਨੂੰ ਕੁਝ ਵਿਕਸਤ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਕਿੰਗਡਮ ਅਤੇ ਯੂਰਪੀਅਨ ਯੂਨੀਅਨ ਜਦੋਂ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸੁਸਾਇਟੀ ਫਾਰ ਪਲਾਂਟ ਪ੍ਰੋਟੈਕਸ਼ਨ ਨੇ 1995 ਵਿਚ ਸਕਾਟਲੈਂਡ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ 'ਤੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਉੱਚ ਪੱਧਰ ਦਾ ਕੇਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸਾਨ ਦੂਜੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਲੂਆਂ ਦਾ ਬੀਜ ਵੇਚ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਅਦਾਲਤ ਵਲੋਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ 30000 ਪੇਂਡੂ ਜੁਰਮਾਨਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਜੋ ਘਾਟਾ ਸੀਡ (ਬੀਜ) ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਪਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੇਸ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਐਸਗਰੋ ਸੀਡ ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਉੱਥੋਂ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਡੈਨੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਬੈਰੀ ਵਿਨਟਰ ਬੋਇਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਮੁਕੱਦਮਾ ਐਸਗਰੋ ਅਤੇ ਵਿਨਟਰ ਬੋਇਰ ਦੇ ਨਾਂਅ ਨਾਲ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕੇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ 1995 ਵਿਚ ਆਇਆ ਸੀ। ਵਿਨਟਰ ਬੋਇਰ ਨੇ ਐਸਗਰੋ ਕੰਪਨੀ ਤੋਂ ਸੋਇਆਬੀਨ ਦਾ ਬੀਜ ਖਰੀਦਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅੱਗੋਂ ਬੀਜ ਵਧਾ ਕੇ ਹੋਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵੇਚ ਦਿੱਤਾ। ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਤਰਕ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸਮ ਪੇਟੈਂਟ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨ ਅੱਗੋਂ ਬੀਜ ਨਹੀਂ ਵੇਚ ਸਕਦੇ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਬੀਜ ਇਕ ਕਿਸਮ ਨੇ (ਵਿਨਟਰ ਬੋਇਰ) ਨੇ ਅੱਗੋਂ ਬੀਜ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵੇਚਿਆ ਹੈ ਜੋ ਮੁੱਢਲੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਪਨੀ ਤੋਂ ਖਰੀਦਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਕੇਸ ਵਿਨਟਰ ਬੋਇਰ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਹੋ ਗਿਆ ਪਰ ਅੱਗੋਂ ਤੋਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਹੀ ਬਦਲਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਸਰਕਾਰ ਕਿਤੇ ਵੀ ਹੋਣ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਹੀ ਭੁਗਤਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਸ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਐਕਟ ਨੇ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਹਲਦੀ, ਨਿੰਮ, ਬਾਸਮਤੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਛੱਡੀ। 1995 ਦੇ ਐਕਟ ਹੇਠ ਹਲਦੀ ਨੂੰ ਵੀ ਪੇਟੈਂਟ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ, ਨਿੰਮ ਨੂੰ ਪੈਸਟੀਸਾਈਡ ਬਣਾ ਕੇ ਅਮਰੀਕੀ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਪੇਟੈਂਟ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਸਾਡੀ ਬਾਸਮਤੀ ਨੂੰ 1997 ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਰਾਈਸ ਟੈਕ ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਪੇਟੈਂਟ ਕਰਵਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇ ਟਰੇਡ ਮਾਰਕ ਦੇ ਨਾਂਅ 'ਤੇ ਵੇਚਣ ਲੱਗੀ ਟੈਕਸਮਤੀ-ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕੀ ਸਟਾਇਲ ਦੇ ਚੌਲ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕਾਸਮਤੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇੰਡੀਅਨ ਸਟਾਇਲ ਦੇ ਚੌਲ ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਇਸ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਨੇ 2000 ਵਿਚ ਇਤਰਾਜ਼

ਜਤਾਇਆ ਤਾਂ ਤਿੰਨ ਵਰਾਇਟੀਆਂ Bas 867, RT 117 ਅਤੇ RT 121 ਨੂੰ ਪੇਟੈਂਟ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਲੋੜ ਹੈ ਇਸ ਪਬਲਿਕ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਪਾਰਟਨਰਸ਼ਿਪ ਦੀ ?

ਇਸ ਵੇਲੇ ਜੋ ਸਾਡਾ ਖੇਤੀ ਬਜਟ ਹੈ ਉਹ ਤਕਰੀਬਨ 1,25,036 ਕਰੋੜ ਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ 9504 ਕਰੋੜ ਖੇਤੀ ਖੋਜ ਲਈ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ 2014 ਤੋਂ 2022 ਤੱਕ ਤਕਰੀਬਨ 1956 ਨਵੀਆਂ ਵਰਾਇਟੀਆਂ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ 86 ਫੀਸਦੀ ਵਰਾਇਟੀਆਂ ਆਈ.ਸੀ. ਏ. ਆਰ. ਵਲੋਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਜੋ ਸਾਡੇ ਬਦਲਦੇ ਤਾਪਮਾਨ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੀ ਮਾਰ ਝੱਲ ਸਕਣ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਨੇ ਕਿਸੇ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਜਾਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਰਿਸਰਚ (ਖੋਜ) ਕਰਵਾਉਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਪਬਲਿਕ ਸਪਾਂਸਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਹੁਣ ਵੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੋਡਕਟ ਟੈਸਟ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਖੇਤੀ ਖੋਜ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਭਾਈਵਾਲ ਜਾਂ ਹਿੱਸੇਦਾਰ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਕਿਸਾਨਾਂ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ

ਇਸ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਅਸਰ ਕਿਸਾਨਾਂ 'ਤੇ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲਾਗਤ ਮੁੱਲ ਵੱਧ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਕ ਤਾਂ ਬੀਜ ਮਹਿੰਗੇ ਦੂਜਾ ਹਰ ਸਾਲ ਖਰੀਦਣੇ ਪੈਣਗੇ। ਭਾਵ ਆਮਦਨ ਵਧਣਾ ਤਾਂ ਛੱਡੋ ਓਨੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਰਿਣੀ। ਇਸ ਨਾਲ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਛਲੀ ਹੈ, ਉਹ ਹੋਰ ਨਿਘਾਹ ਵੱਲ ਵਧ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਂ ਵੇਚਣਗੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਕੁਰਕ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਨਾਲ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਜਗਤ ਖੇਤੀ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਸਕੇਗਾ। ਜੋ ਖੇਤੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਉਹ ਹੁਣ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਕੱਲੇ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਫਰਕ ਪਏਗਾ, ਸਗੋਂ ਖਪਤਕਾਰ ਵੀ ਇਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਣਗੇ। ਉਪਰਲੇ 10 ਫੀਸਦੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦੀ ਮਾਰ ਝੱਲਣਗੇ।

ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਸੋਚਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਮਦਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਢੰਗ ਲੱਭੋ। ਆਪਣੇ ਖੋਜ ਕੇਂਦਰ ਨਾ ਬੇਗਾਨੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਦਿਉ। 'ਪਾਰਟਨਰਸ਼ਿਪ' (ਭਾਈਵਾਲੀ) ਦੀ ਆੜ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਡੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਮਹਿੰਗੇ ਭਾਅ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਬਣੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਤਿਆਧੁਨਿਕ ਸਾਜੋ-ਸਾਮਾਨ (ਇਕੁਪਮੈਂਟ) 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲੈਣਾ ਹੈ।

ਤੋਰੀਆ ਹਾੜੀ ਰੁੱਤ ਦੀ ਇੱਕ ਤੇਲ ਬੀਜ ਫਸਲ ਹੈ ਜੋ ਘੱਟ ਸਮੇਂ ਦੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬਹੁ-ਫਸਲੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਲਈ ਸਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦਾ ਚੰਗੀ ਬਦਲ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਤੋਰੀਏ ਦੀ ਕਮਾਦ ਅਤੇ ਗੋਭੀ ਸਰੋਂ ਵਿਚ ਰਲਵੀਂ ਫਸਲ ਵਜੋਂ ਵੀ ਬੀਜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਤੋਰੀਏ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਝਾੜ ਲੈਣ ਲਈ ਹੇਠ ਦੱਸੇ ਨੁਕਤਿਆਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਤੋਰੀਏ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ

ਖੇਤੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦਾ ਢੁੱਕਵਾਂ ਬਦਲ

ਵਿਵੇਕ ਕੁਮਾਰ, ਕਰਮਜੀਤ ਸ਼ਰਮਾ ਅਤੇ ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਸੰਪੂ, ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਵਿਗਿਆਨ ਕੇਂਦਰ, ਸ੍ਰੀ ਮੁਕਤਸਰ ਸਾਹਿਬ (ਫੋ. 98556-03629)

ਉੱਨਤ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਚੋਣ : ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਤੋਰੀਏ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਵੱਲੋਂ ਟੀ ਐਲ 17 ਅਤੇ ਟੀ ਐਲ 15 ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਸਮਾਂ ਪੱਕ ਕੇ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਲਈ 88-90 ਦਿਨ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਟੀ ਐਲ 15 ਕਿਸਮ ਤੋਂ ਔਸਤਨ 4.5 ਅਤੇ ਟੀ ਐਲ 17 ਕਿਸਮ ਤੋਂ ਔਸਤਨ 5.2 ਕੁਇੰਟਲ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਤੱਕ ਝਾੜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਵਿਚ ਤੇਲ ਦੀ ਮਾਤਰਾ 4.1-4.2 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਖੇਤ ਦੀ ਤਿਆਰੀ : ਫਸਲ ਦੇ ਵਧੀਆ ਜੰਮ ਲਈ ਖੇਤ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ

ਹਫਤੇ ਬਾਅਦ ਫਸਲ ਨੂੰ ਵਿਰਲਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਪਤਝੜ ਰੁੱਤ ਦੇ ਕਮਾਦ ਵਿਚ ਤੋਰੀਏ ਦੀ ਰਲਵੀਂ ਕਾਸ਼ਤ : ਵੱਧ ਮੁਨਾਫੇ ਲਈ ਤੋਰੀਏ ਨੂੰ ਪਤਝੜ ਰੁੱਤ ਦੇ ਕਮਾਦ ਵਿਚ ਰਲਵੀਂ ਫਸਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਬੀਜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਤਝੜ ਰੁੱਤ ਦੇ ਕਮਾਦ ਵਿਚ ਤੋਰੀਏ ਦੀ ਰਲਵੀਂ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕਮਾਦ ਦੀਆਂ ਦੋ ਕਤਾਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਤੋਰੀਏ ਦਾ ਇੱਕ ਕਿਲੋ ਬੀਜ ਵਰਤਦੇ ਹੋਏ 30 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਦੇ ਫਾਸਲੇ ਦੇ ਕਤਾਰਾਂ ਬੀਜਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੀਜੀ ਤੋਰੀਏ ਦੀ ਫਸਲ ਦੀ

ਤੋਂ 3 ਹਫਤੇ ਪਿੱਛੋਂ ਇੱਕ ਗੋਭੀ ਕਰਨ ਨਾਲ ਤੋਰੀਏ ਵਿਚ ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਵਧੀਆ ਰੋਕਥਾਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸਿੰਚਾਈ : ਜੇਕਰ ਤੋਰੀਏ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਭਰਵੀਂ ਹੋਣੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਫੁੱਲ ਪੈਣ ਸਮੇਂ ਫਸਲ ਨੂੰ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਸਿੰਚਾਈ ਦੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਕੀਟ ਪ੍ਰਬੰਧਨ : ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਸਾਲ

ਤੋਰੀਏ ਦੀ ਫਸਲ ਉਪਰ ਕੁਝ ਕੀੜੇ-ਮਕੋੜੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਲੇਟੀ ਸੁੰਡੀ ਅਤੇ ਪੱਤੇ ਦਾ ਸੁਰੰਗੀ ਕੀੜਾ ਹਮਲਾ ਕਰਕੇ ਫਸਲ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਲੇਟੀ ਸੁੰਡੀ ਛੋਟੀ ਫਸਲ ਦੇ ਪੱਤੇ ਖਾ ਕੇ ਮੋਰੀਆਂ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਇਸ ਦਾ ਹਮਲਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਪੱਤੇ ਹੀ ਖਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ 250

ਮਿਲੀਲਿਟਰ ਏਕਾਲਕਸ 25 ਈ ਸੀ (ਕੁਇਨਲਫਾਸ) ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦਾ 60 ਤੋਂ 80 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਘੋਲ ਕੇ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੱਤੇ ਦਾ ਸੁਰੰਗੀ ਕੀੜੇ ਦੇ ਲਾਰਵੇ/ਸੁੰਡੀਆਂ ਪੱਤੇ ਵਿਚ ਸੁਰੰਗਾਂ ਬਣਾ ਕੇ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ 400 ਮਿਲੀਲਿਟਰ ਰੋਗਰ 30 ਈ ਸੀ (ਡਾਈਮੈਥੋਏਟ) ਦਾ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਫਸਲ ਨੂੰ ਸਾਗ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਤਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਡਾਈਮੈਥੋਏਟ 30 ਈ ਸੀ ਲਈ 20 ਦਿਨ ਅਤੇ ਕੁਇਨਲਫਾਸ 25 ਈ ਸੀ ਲਈ 30 ਦਿਨ ਦਾ ਵਕਫਾ ਸਪਰੇਅ ਅਤੇ ਕਟਾਈ ਵਿਚਕਾਰ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਫਸਲ ਦੀ ਕਟਾਈ ਤੇ ਗਹਾਈ : ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਬੀਜੀ ਫਸਲ ਦੀ ਕਟਾਈ ਦਸੰਬਰ ਵਿਚ ਫਲੀਆਂ ਪੀਲੀਆਂ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਕਰ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕਟਾਈ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸਵੇਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਫਲੀਆਂ ਤੇਲ ਪੈਣ ਕਰਕੇ ਨਰਮ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਦਾਣੇ ਘੱਟ ਕਿਰਦੇ ਹਨ। ਕੱਟੀ ਹੋਈ ਫਸਲ ਗਾਹੁਣ ਤੋਂ 7-10 ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਢੇਰ (ਕੁੰਨੇ) ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਗਹਾਈ ਲਈ ਕਿੱਲੀਆਂ ਵਾਲਾ ਕਣਕ ਦਾ ਥਰੈਸ਼ਰ ਕੁਝ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਕਰਕੇ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਦੇ ਲਈ ਖੇਤ ਨੂੰ 2 ਤੋਂ 4 ਵਾਰ ਵਾਹੁਣਾ ਅਤੇ ਹਰ ਵਾਰੀ ਬਾਅਦ ਸੁਹਾਗਾ ਫੇਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਬਿਜਾਈ ਦਾ ਸਮਾਂ : ਜੇਕਰ ਤੋਰੀਏ ਦੀ ਨਿਰੋਲ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪੂਰਾ ਸਤੰਬਰ ਮਹੀਨਾ ਇਸ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਢੁੱਕਵਾਂ ਸਮਾਂ ਹੈ। ਪਤਝੜ ਰੁੱਤ ਦੇ ਕਮਾਦ ਵਿਚ ਤੋਰੀਏ ਦੀ ਰਲਵੀਂ ਕਾਸ਼ਤ ਲਈ ਬਿਜਾਈ 20 ਸਤੰਬਰ ਤੋਂ ਅਖੀਰ ਸਤੰਬਰ ਤੱਕ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਬੀਜ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਅਤੇ ਬਿਜਾਈ ਦਾ ਢੰਗ : ਨਿਰੋਲ ਬਿਜਾਈ ਲਈ ਤੋਰੀਏ ਦਾ 1.5 ਕਿਲੋ ਬੀਜ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਵਰਤਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਨਮੀ ਘੱਟ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ ਇੱਕ ਰਾਤ ਪਹਿਲਾਂ ਬੀਜ ਨੂੰ ਗਿੱਲੀ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਕੇ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਤੋਰੀਏ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਡਰਿੱਲ ਜਾਂ ਪੋਰੇ ਜਾਂ ਹੱਥ ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀ ਤੇਲਬੀਜ ਡਰਿੱਲ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਤੋਰੀਏ ਦੀ ਨਿਰੋਲ ਬਿਜਾਈ ਕਤਾਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਫਾਸਲਾ 30 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ, ਬੂਟਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਫਾਸਲਾ 10 ਤੋਂ 15 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਅਤੇ ਡੂੰਘਾਈ 4-5 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਬੂਟੇ ਤੋਂ ਬੂਟੇ ਦਾ ਫਾਸਲਾ 10 ਤੋਂ 15 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ ਤਿੰਨ

ਵਾਢੀ ਔਪ ਦਸੰਬਰ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਣਕ ਦੀ ਪਿਛੇਤੀ ਬਿਜਾਈ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ : ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਮਿੱਟੀ ਪਰਖ ਤੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਹੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਮਿੱਟੀ ਪਰਖ ਨਾ ਕਰਵਾਈ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਤੋਰੀਏ ਦੀ ਨਿਰੋਲ ਫਸਲ ਨੂੰ 55 ਕਿਲੋ ਯੂਰੀਆ ਅਤੇ 50 ਕਿਲੋ ਸੁਪਰਫਾਸਫੇਟ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਪਉਣ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਫਾਸਫੋਰਸ ਲਈ ਸਿੰਗਲ ਸੁਪਰਫਾਸਫੇਟ ਖਾਦ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਖਾਦ ਨਾ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਗੰਧਕ ਤੱਤ ਦੀ ਘਾਟ ਵਾਲੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਿਚ 80 ਕਿਲੋ ਜਿਪਸਮ ਜਾਂ 13 ਕਿਲੋ ਬੋਟੋਨਾਈਟ-ਸਲਫਰ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਅਤੇ ਫਾਸਫੋਰਸ ਤੱਤ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ 26 ਕਿਲੋ ਡੀ ਏ ਪੀ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਪਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸੋਜੂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਤੋਰੀਏ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਖਾਦ (ਨਾਈਟ੍ਰੋਜਨ ਅਤੇ ਫਾਸਫੋਰਸ) ਬਿਜਾਈ ਸਮੇਂ ਪੋਰ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪਤਝੜ ਰੁੱਤ ਦੇ ਕਮਾਦ ਵਿਚ ਤੋਰੀਏ ਦੀ ਰਲਵੀਂ ਖੇਤੀ ਵਿਚ ਕਮਾਦ ਨੂੰ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਖਾਦਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 33 ਕਿਲੋ ਯੂਰੀਆ ਅਤੇ 32 ਕਿਲੋ ਸਿੰਗਲ ਸੁਪਰਫਾਸਫੇਟ ਹੋਰ ਪਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਨਦੀਆਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ : ਬਿਜਾਈ

ਤੁਹਾਡੀ ਫਸਲ ਦੀ ਸੰਭਾਲ

...ਕੋਪਲ ਦੇ ਨਾਲ

Ph. : 9592064102

www.copilgroup.org

E-mail : info@copilgroup.org

ਖੇਤੀ ਦੁਨੀਆਂ

ਪੰਜਾਬੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਸਪਤਾਹਿਕ

KHETI DUNIYAN

An Exclusive Agricultural Weekly

ਰਜਿਸਟਰਡ ਆਫਿਸ :
9-ਏ, ਅਜੀਤ ਨਗਰ,
ਪਟਿਆਲਾ

ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਆਫਿਸ :
ਕੇ.ਡੀ. ਕੰਪਲੈਕਸ, ਗਊਸ਼ਾਲਾ ਰੋਡ,
ਨੇੜੇ ਸ਼ੇਰ-ਏ-ਪੰਜਾਬ ਮਾਰਕੀਟ,
ਪਟਿਆਲਾ-147001

ਫੋਨ : 0175-2214575, ਮੋ.90410-14575
ਈ-ਮੇਲ : khetiduniyan1983@gmail.com

 www.khetiduniyan.in

ਸਾਲ 41 ਅੰਕ 38
ਮਿਤੀ 23-09-2023

ਐਡੀਟਰ

ਜਗਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ

ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਦਫਤਰ

ਪਟਿਆਲਾ
ਫੋਨ : 0175-2214575

ਮੁੱਬਈ
ਦਿੱਲੀ
ਲੁਧਿਆਣਾ
ਬਠਿੰਡਾ

ਸੰਪਾਦਕੀ ਬੋਰਡ

ਡਾ. ਡੀ.ਡੀ. ਨਾਰੰਗ
ਡਾ. ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਡਾ. ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਮਾਨ
ਡਾ. ਅਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ
ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਝੱਤਰਾ
ਡਾ. ਵਰਿੰਦਰ ਲਾਠਰ

ਕੰਪੋਜ਼ਿੰਗ

ਏਕਤਾ ਕੰਪਿਊਟਰਜ਼, ਪਟਿਆਲਾ

ਨੋਟ

- ★ ਖੇਤੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਛਪਣ ਵਾਲੇ ਲੇਖਾਂ, ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ, ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਾਦਕ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਦਾਰਾ ਖੇਤੀ ਦੁਨੀਆਂ ਕਿਸੇ ਪੱਖੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।
- ★ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਭਾਵੇਂ ਮਾਹਿਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਫਿਰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਮਾਹਿਰ ਦੀ ਰਾਏ ਜ਼ਰੂਰ ਲਵੋ।
- ★ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਿਪਟਾਰਾ ਪਟਿਆਲਾ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ।

Editor, Printer & Publisher JAGPREET SINGH
Printed at Vargenia Printers, Sher-e-Punjab
Market, Gaushala Road, PATIALA &
Published at Patiala for Prop. JAGPREET SINGH

ਪਰਾਲੀ ਸਾੜਨ ਦੇ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇਖ ਅਤੇ ਪੀ.ਏ.ਯੂ. ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੋ ਕੇ ਨਵੀਨਤਮ ਤਕਨੀਕ ਨਾਲ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਤਰਜ਼ੀਹ

11 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪਰਾਲੀ ਸਾੜੇ ਬਿਨਾ ਹੀ 74 ਏਕੜ ਦੀ ਖੇਤੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਬਠਿੰਡਾ ਦਾ ਕਿਸਾਨ ਜਗਤਾਰ ਬਰਾੜ

ਪਰਾਲੀ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਆਮ ਧਾਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਾਫ਼ੀ ਮਹਿੰਗਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਕਈ ਕਿਸਾਨ ਅਜਿਹੇ ਵੀ ਹਨ, ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਗਲਤ ਸਾਬਿਤ ਕਰਕੇ ਨਵੀਨਤਮ ਤਕਨੀਕ ਦੀ ਮੱਦ ਨਾਲ ਨਾ ਕੇਵਲ ਇਸ ਦਾ ਸਫਲ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਬਲਕਿ ਉਹ ਦੂਜੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਵੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਸ੍ਰੋਤ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਮਹਿਮਾ ਸਰਜਾ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਜਗਤਾਰ ਬਰਾੜ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਹੀ ਹਨ, ਜੋ ਪਿਛਲੇ 11 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਾਲੀ ਸਾੜੇ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਦਾ ਸਫਲ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਪੋਸਟ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਜਗਤਾਰ ਬਰਾੜ ਅਨੁਸਾਰ, ਪੂਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ 44 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਠੇਕੇ 'ਤੇ 30 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਉਹ ਖੇਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਸਨੇ ਲਗਭਗ 11 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸੀ ਵਿਗਿਆਨ ਕੇਂਦਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੋ ਕੇ ਅਤੇ ਝੋਨੇ ਦੀ ਪਰਾਲੀ ਸਾੜਨ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਰਹਿੰਦ-ਖੂੰਹਦ ਨੂੰ ਸਾੜਨਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸਾਲ 2012 ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਖੇਤਾਂ

ਵਿੱਚ ਬੇਲਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਰਾਲੀ ਦੇ ਬੰਡਲਾਂ ਨੂੰ ਪਾਵਰ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਵੇਚ ਦਿੱਤਾ

ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਮੁਲਾਫਾ ਵੀ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਵੀ ਬੇਲਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਾਲੀ ਹਟਾਉਣ ਨਾਲ ਮਿੱਟੀ ਪੌਸ਼ਣ ਤੋਂ ਵਾਂਝੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਪਰਾਲੀ ਨੂੰ ਖਾਦ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਲ 2014 ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ ਪਰਾਲੀ ਨੂੰ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਟੁਕੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੱਟਣ ਲਈ ਚੋਪਰ ਮਸ਼ੀਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਡੂੰਘੀ ਵਹਾਈ ਵਾਲੇ ਹਲ, ਰੋਟੇਵੇਟਰ ਅਤੇ ਡਿਸਕ ਹੋਰ ਵਰਗੇ ਖੇਤੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਉਸਨੇ ਪਰਾਲੀ ਨੂੰ

ਵਾਪਸ ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਉਪਜਾਊ ਸ਼ਕਤੀ ਵੱਧ ਗਈ। ਬਾਅਦ ਦੇ

ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਸਿਹਤ ਨੂੰ ਬੇਹਤਰ ਦੇਖਿਆ। ਮਲਚਰ ਨਾਲ ਇੱਕ ਦਿਨ ਵਿੱਚ 6-8 ਏਕੜ ਵਿੱਚ ਪਰਾਲੀ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਸਾਲ 2016 ਵਿੱਚ ਜਗਤਾਰ ਨੇ ਰਿਵਰਸੀਬਲ ਐਮ. ਬੀ. ਹਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਲਈ ਉਸਨੇ ਇੰਟੈਲੀਅਨ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਮਲਚਰ ਖਰੀਦਿਆ। ਝੋਨੇ ਦੀ ਕਟਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਚੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਜੜਾਂ ਅਤੇ ਡੰਠਲਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਇਸੇ ਮਸ਼ੀਨ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਮਸ਼ੀਨ 45-50 ਹੋਰਸ ਪਾਵਰ ਦੇ ਟਰੈਕਟਰ ਨਾਲ ਚੱਲਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਨਾਲ ਇੱਕ ਦਿਨ ਵਿੱਚ 6-

8 ਏਕੜ ਪਰਾਲੀ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਪਰਾਲੀ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਉਣ ਨਾਲ ਘੱਟ ਲੱਗਦੀ ਹੈ ਰਸਾਇਣਿਕ ਖਾਦ

ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਕਿਸਾਨ ਜਗਤਾਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪਰਾਲੀ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਉਣ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ ਉਪਜਾਊ ਸ਼ਕਤੀ ਵੱਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਉਪਜਾਊ ਤੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਸਿਹਤ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਹੋਣ ਨਾਲ ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਸਾਇਣਿਕ ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਘੱਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵੀ ਵੱਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪਰਾਲੀ ਸਾੜਨ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਜਾਣ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕਿਸਾਨ ਇਸ ਨੂੰ ਨਾ ਦੋਹਰਾਏ।

ਪਰਾਲੀ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਲਈ ਮਿਲ ਚੁੱਕਿਆ ਨੈਸ਼ਨਲ ਐਵਾਰਡ

ਜਗਤਾਰ ਬਰਾੜ ਨੂੰ ਪਰਾਲੀ ਨਾ ਸਾੜਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸਫਲ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਲਈ ਸਾਲ 2019 ਵਿੱਚ ਤਤਕਾਲੀਨ ਕੇਂਦਰੀ ਖੇਤੀ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨ ਕਲਿਆਣ ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਮੇਲਨ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੈਸ਼ਨਲ ਐਵਾਰਡ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਮਾਨਸਾ ਜਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਖਰਬੂਜ਼ੇ ਦੀ ਖੇਤੀ ਦੀ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਫਲ ਕਿਸਾਨ ਸ. ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਸ. ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਪਿੰਡ ਖੋਖਰ ਕਲਾਂ ਜਿਲ੍ਹਾ ਮਾਨਸਾ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਇੱਕ ਉੱਦਮੀ ਕਿਸਾਨ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੀ. ਏ. ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿੱਚ ਕਦਮ ਰੱਖਿਆ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਉਹ ਆਪਣੀ 17 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਪਰ ਆਧੁਨਿਕ ਤਕਨੀਕਾਂ ਅਪਨਾ ਕੇ ਚੌਖਾ ਮੁਨਾਫਾ ਕਮਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਉਹ ਰਵਾਇਤੀ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਖੇਤੀ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਲੱਗਭਗ ਪਿਛਲੇ 6-7 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਾਈ ਬਣਨ ਲਈ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਖੇਤੀ ਵੱਲ ਰੁਖ ਕੀਤਾ। ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਮਲਾ ਮਿਰਚ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਮਾਨਸਾ ਜਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਨੀਵੀਂ ਸੁਰੰਗ ਹੇਠ ਖਰਬੂਜ਼ੇ ਦੀ ਖੇਤੀ ਦੀ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਫਲ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹਨ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਤਕਨੀਕੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਮਾਹਿਰਾਂ ਅਤੇ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਨਿਰੰਤਰ ਸੰਪਰਕ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਅੱਧਾ ਏਕੜ ਤੋਂ ਕੀਤੀ। ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦਿੱਕਤਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਚੁਣੌਤੀ ਪੀਲੇ ਧੱਬਿਆਂ ਦਾ ਰੋਗ ਅਤੇ ਫਲ ਦੀ ਮੱਖੀ ਦਾ ਅਚਨਚੇਤ ਹਮਲਾ ਸੀ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖਰਬੂਜ਼ੇ ਦੀ ਫਸਲ ਨੇ ਰਵਾਇਤੀ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਮੁਨਾਫਾ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਰਬੂਜ਼ੇ ਦੀ ਖੇਤੀ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦਾ ਹੌਂਸਲਾ ਮਿਲਿਆ। ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਦੇ ਕੋੜੇ ਤਜਰਬੇ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਦੂਜੇ ਸਾਲ ਮਿਠਾਸ ਭਰੇ ਸਾਬਿਤ ਹੋਏ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦੂਜੇ ਸਾਲ ਚੌਖਾ ਮੁਨਾਫਾ ਕਮਾਇਆ।

ਪੌਣੇ ਦੋ ਕਿੱਲੇ ਉੱਪਰ ਖਰਬੂਜ਼ੇ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸੀ ਵਿਗਿਆਨ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਮਾਹਿਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਚੰਗੀਆਂ ਖੇਤੀ ਤਕਨੀਕਾਂ ਅਪਨਾ ਕੇ ਖੇਤੀ ਖਰਚ ਘਟਾਏ ਅਤੇ ਵੱਧ ਮੁਨਾਫਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਫਲ ਦੀ ਮੱਖੀ ਤੋਂ ਬਚਾਅ

ਮੰਡੀਕਰਨ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਹੋਰਨਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਨੇੜਲੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਖਰਬੂਜ਼ੇ ਦੀ ਖੇਤੀ ਵੱਲ ਆਉਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ। ਖਰਬੂਜ਼ੇ ਦੀ ਖੇਤੀ ਹੇਠ ਚੰਗਾ ਰਕਬਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਵਧਾਰੀ ਸਿੱਧੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ

ਲਈ ਸ. ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਪੀ.ਏ.ਯੂ. ਫਰੂਟ ਫਲਾਈ ਟ੍ਰੈਪ ਦੀ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਪੀਲੇ ਧੱਬਿਆਂ ਦੇ ਰੋਗ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਲਈ ਭਰਵੀਂ ਸਿੰਚਾਈ ਕਰਨ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕੀਤਾ। ਖਰਬੂਜ਼ੇ ਦੇ ਵਧੀਆ

ਖੇਤ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਫਸਲ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨੀਵੇਂ ਸੁਰੰਗ ਥੱਲੇ ਕਾਸ਼ਤ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਗੇਤੀਆਂ ਤੁੜਾਈਆਂ ਦਾ ਰੋਟ ਵੀ ਚੰਗਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੱਸਣ ਮੁਤਾਬਕ ਇਸ ਵਾਰ ਖਰਬੂਜ਼ੇ ਦੀ ਖੇਤੀ ਵਿੱਚੋਂ 75,000 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਸ਼ੁੱਧ ਮੁਨਾਫਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ।

ਬੀ ਐੱਸ ਸੇਖੋਂ, ਅਲੋਕ ਗੁਪਤਾ ਅਤੇ ਰਣਵੀਰ ਸਿੰਘ, ਕ੍ਰਿਸੀ ਵਿਗਿਆਨ ਕੇਂਦਰ, ਮਾਨਸਾ (ਮੋ. 78328-48550)

ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਾਲ 2021 ਵਿੱਚ ਖਰਬੂਜ਼ੇ ਦੀ ਖੇਤੀ ਦੀ ਸਾਲ 2022 ਉਹਨਾਂ ਨੇ

ਬਰਸਾਤ ਰੁੱਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕੀੜੇ ਮਕੌੜੇ ਅਤੇ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਫਲਦਾਰ ਬੂਟਿਆਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਝੁਰੜ ਮੁਰੜ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਖਾਧਾ ਜਾਣਾ, ਟਹਿਣੀਆਂ ਸੁੱਕਣ ਦਾ ਰੋਗ, ਫਲ ਝੜਣ ਦਾ ਰੋਗ ਅਤੇ ਫਲਾਂ ਨੂੰ ਜਖਮੀ ਕਰਨਾ ਆਦਿ। ਸੋ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਫਲਦਾਰ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਸਪਰੇ ਕਰਕੇ ਕੀੜੇ ਮਕੌੜੇ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਬਰਸਾਤ ਰੁੱਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ

ਫਲਦਾਰ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਕੀੜੇ ਮਕੌੜੇ ਅਤੇ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਲਈ ਰੋਕਥਾਮ

1. ਅੰਬ

(i) ਅੰਬ ਦੀ ਮੀਲੀ ਬੱਗ (ਗੁਦਿਹੜੀ) : ਜਵਾਨ ਮੀਲੀ ਬੱਗ ਅਪਰੈਲ ਮਹੀਨੇ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹਾਂ ਨੇੜੇ ਜਾਂ ਦਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਅੱਡੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਅੱਡੇ ਮਈ ਤੋਂ ਨਵੰਬਰ ਤੱਕ ਅੰਡਾ ਸਟੇਜ ਵਿਚ ਉੱਥੇ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਸਮੇਂ ਅੱਡੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਵਧੀਆ ਅੰਬਾਂ ਦੀ ਫਸਲ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਅਤੇ ਦਿਵਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਖੁਦਾਈ ਕਰਕੇ ਜਾਂ Methy Parathion ਪੂੜ ਕੇ ਅੱਡੇ ਮਾਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

(ii) ਮੈਂਗੋ ਮਾਲਵਾਰਮੇਸ਼ਨ : ਇਹ ਅੰਬਾਂ ਦੀ ਫਸਲ ਦਾ ਕੋਹੜ ਰੋਗ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਫਰਵਰੀ-ਮਾਰਚ ਮਹੀਨੇ ਫੁੱਲਾਂ ਅਤੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦੀ ਟਾਹਣੀਆਂ ਗੁੱਛਾ-ਮੁੱਛਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੀੜੇ ਮਕੌੜੇ ਅਤੇ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਘਰ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ 20 ਗਰਾਮ NAA (ਨੈਫਥੋਲੀਨ ਐਸਟਿਕ ਐਸਿਡ) ਨੂੰ 100 ਮਿਲੀ ਅਲਕੋਹਲ ਵਿਚ ਘੋਲ ਕੇ 100 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਅਕਤੂਬਰ ਮਹੀਨੇ ਸਪਰੇ ਕਰੋ।

(iii) ਐਥਰਾਕਰੋਨ ਅਤੇ ਡਾਈ ਬੈਕ : ਭੂਰੇ ਰੰਗ ਦੇ ਦਾਗ ਪੱਤੇ ਤੇ ਟਾਹਣੀਆਂ ਤੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਸਕਦਾ ਟਾਹਣੀਆਂ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਬਲਾਈਟੋਕਸ 50 ਗਰਾਮ/15 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਸਪਰੇ ਕਰੋ।

2. ਨਿੰਬੂ ਜਾਤੀ

(i) ਮੀਲੀ ਬੱਗ : ਇਸ ਦੀਆਂ 4 ਜਾਤੀਆਂ ਜੁਲਾਈ ਤੋਂ ਅਕਤੂਬਰ ਤੱਕ ਪੱਤੇ, ਟਹਿਣੀਆਂ/ਫਲਾਂ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਟਾਹਣੀਆਂ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਾਲੀ ਉੱਲੀ ਵੀ ਜੰਮ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਰੋਕਥਾਮ 1. ਇਸ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾਲ ਲਗਦੀਆਂ ਟਾਹਣੀਆਂ ਕੱਟਦੇ ਹੋ।

2. ਬਾਗ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ ਰੱਖੋ।
3. ਸਪਰੇ ਕਲੋਰਪੈਰੀਫਾਸ 4 ਮਿਲੀ ਪ੍ਰਤੀ ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ।

(ii) ਸਿਟਰਸ ਸਿੱਲਾ : ਮਾਰਚ ਤੋਂ ਨਵੰਬਰ ਤੱਕ ਹਮਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਰਸ ਚੂਸਦਾ ਹੈ, ਪੱਤੇ ਮੁੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਟਾਹਣੀਆਂ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

(iii) ਸੁਰੰਗੀ ਕੀੜਾ : ਇਹ ਵੀ ਮਾਰਚ ਤੋਂ ਨਵੰਬਰ ਤੱਕ ਹਮਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪੱਤਿਆਂ ਵਿਚ ਸੁਰੰਗਾਂ ਬਣ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਪੱਤੇ ਸੁਰੰਗ ਦੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

(iv) ਨਿੰਬੂ ਜਾਤੀ ਦਾ ਤੇਲਾ : ਸਤੰਬਰ ਤੋਂ ਅਕਤੂਬਰ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਰਸ ਚੂਸਦਾ ਹੈ, ਪੱਤੇ ਝੁਰੜ ਮੁਰੜ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਮਿੱਠਾ ਮਲ ਕੱਢਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਪੱਤਿਆਂ ਉੱਤੇ ਕਾਲੀ ਉੱਲੀ ਜੰਮ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਰੋਕਥਾਮ : ਸਿਟਰਸ ਸਿੱਲਾ, ਸੁਰੰਗੀ ਕੀੜਾ ਅਤੇ ਨਿੰਬੂ ਜਾਤੀ ਦੇ ਤੇਲੇ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ 0.5 ਮਿਲੀਲਿਟਰ ਕਾਨਫੀਡਿਰ (ਇਮੀਡਾਕਲੋਪਰਿਡ) ਜਾਂ 0.5 ਗਰਾਮ ਐਕਟਾਰਾ 25 ਡਬਲਯੂ ਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਘੋਲ ਕੇ ਹਰੇਕ ਮਹੀਨੇ ਸਪਰੇ ਕਰੋ।

(v) ਫਲ ਦੀ ਮੱਖੀ : ਕਿੰਨੂ, ਮਾਲਟਾ, ਰਹਿਪ ਫਰੂਟ, ਚਕੋਤਰਾ ਨੂੰ ਫਲ ਦੀ ਮੱਖੀ ਕਾਫੀ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਫਲ ਵਿਚ ਡੰਗ ਮਾਰ ਕੇ ਅੱਡੇ ਦੇ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਫਲ ਗਲ ਕੇ ਡਿੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ 16 ਫਰੂਟ ਫਲਾਈ ਟਰੈਪ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਲਗਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਨ ਜਾਂ ਫੈਨਵੇਲਰੇਟ 20 ਈ ਸੀ 2.5 ਮਿਲੀ ਪ੍ਰਤੀ ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਘੋਲ ਕੇ ਹਰੇਕ 10-15 ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਸਪਰੇ ਕਰੋ।

(vi) ਗੁੰਦੀਆ ਰੋਗ : 1. ਛਿਲ ਭੂਰੀ ਤੋਂ ਕਾਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

2. ਛਿਲ ਵਿਚ ਤਰੇਝਾਂ ਪੈ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

3. ਜੜ੍ਹਾਂ ਮਰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਪੱਤੇ ਪੀਲੇ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਬੂਟੇ ਦਾ ਵਧਾ ਰੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

4. ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਬੂਟੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਫੁੱਲ ਆ ਕੇ ਝੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਰੋਕਥਾਮ : 1. ਇਸ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਕਰਜੇਟ 2 ਗਰਾਮ 100 ਮਿਲੀਲਿਟਰ ਅਲਸੀ ਦੇ ਤੇਲ ਵਿਚ ਘੋਲ ਕੇ ਸ਼ਖਮ ਸਾਫ ਕਰਕੇ ਫਰਵਰੀ ਮਾਰਚ ਅਤੇ ਜੁਲਾਈ ਅਗਸਤ ਮਹੀਨੇ ਲਗਾਓ।

2. 25 ਗਰਾਮ ਕਰਜੇਟ 10 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਘੋਲ ਕੇ ਜਾਂ ਸੋਡੀਅਮ ਹਾਈਪੋਕਲੋਰਾਈਡ 5% ਨੂੰ 50 ਮਿਲੀਲਿਟਰ ਪ੍ਰਤੀ ਬੂਟਾ 10 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਘੋਲ ਕੇ ਕਨੋਪੀ ਵਿਚ ਪਾਓ।

(vii) ਫਰੂਟ ਡਰਾਪ : 1. ਪੁਰਾਣੇ ਬਾਗਾਂ ਵਿਚ ਹਮਲਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

2. ਇਸ ਨਾਲ ਫਲ ਦੀ ਡੰਡੀ ਦੇ

ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਪੀਲੇ ਤੋਂ ਭੂਰੇ ਰੰਗ ਦੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

3. ਫਲ ਡਿੱਗਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸੁਰੰਗ ਕੇ ਕਾਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਰੋਕਥਾਮ : ਇਸ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ

ਡਾ. ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਮਾਨ, ਉਪ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਬਾਗਬਾਨੀ (ਰਿਟਾਇਰਡ) ਪਟਿਆਲਾ। ਮੋ. 75080-18903

ਲਈ ਜਨਵਰੀ-ਫਰਵਰੀ ਮਹੀਨੇ ਸੈਂਕ ਕੱਟਣ ਉਪਰੰਤ ਸਾੜ ਦਿਓ। ਬੋਰਡੋ ਮਿਸ਼ਰਣ ਜਾਂ ਬਲਾਈਟੋਕਸ ਦੀ 0.3% ਦੀ ਸਪਰੇਅ ਕਰੋ। ਇਹ ਸਪਰੇ ਮਾਰਚ, ਜੁਲਾਈ ਅਤੇ ਸਤੰਬਰ ਮਹੀਨੇ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

3. ਅਮਰੂਦ :

(i) ਫਲ ਦੀ ਮੱਖੀ : ਫਲ ਦੀ ਮੱਖੀ ਫਲ ਵਿਚ ਡੰਗ ਮਾਰ ਕੇ ਫਲ ਅੰਦਰ ਅੱਡੇ ਦੇ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫਲ ਵਿਚ ਸੁੰਡੀਆਂ ਪੈ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਫਲ ਖਾਣ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।

ਰੋਕਥਾਮ : 1. ਇਸ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ 16 ਫਰੂਟ ਫਲਾਈ ਟਰੈਪ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਲਗਾਓ।

2. ਫਲ ਦੀ ਮੱਖੀ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਫੈਨਵੇਲਰੇਟ 20 ਈ ਸੀ 2.5 ਮਿਲੀ ਪ੍ਰਤੀ ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਘੋਲ ਕੇ ਸਪਰੇਅ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

3. ਨਾਨਵੂਵਨ ਲਿਫਾਫਿਆਂ ਨਾਲ ਫਲ ਨੂੰ ਢੱਕ ਕੇ ਵੀ ਫਲ ਦੀ ਮੱਖੀ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(ii) ਮੀਲੀ ਬੱਗ (ਗੁਦਿਹੜੀ) : ਨਿੰਬੂ ਜਾਤੀ ਵਾਂਗ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਇਸ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਵੀ ਕਲੋਰਪੈਰੀਫਾਸ 4 ਮਿਲੀ. ਪ੍ਰਤੀ ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਸਪਰੇਅ ਕਰੋ।

(iii) ਵਿਲਟ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ : ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਿੱਲ ਕਰਕੇ ਬੂਟੇ ਦੇ ਪੱਤੇ ਪੀਲੇ ਹੋ ਕੇ ਝੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬੂਟਾ ਮਰ ਵੀ

ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਰੋਕਥਾਮ 1. ਟੋਏ ਦੀ ਮਿੱਟੀ 2% ਫਾਰਮਲੀਨ ਘੋਲ ਨਾਲ ਗਿੱਲੀ ਕਰਕੇ ਬੋਰੀਆਂ ਨਾਲ ਢੱਕ ਦਿਓ। 14 ਦਿਨ ਧੁੱਪ ਲਗਾਓ।

2. ਰੋਗੀ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਟ ਕੇ ਸਾੜ ਦਿਓ।

3. 10 ਸਾਲ ਦੇ ਬੂਟੇ ਨੂੰ 20 ਗਰਾਮ ਬਵਿਸਟਿਨ ਅਤੇ 10 ਗਰਾਮ ਵੀਟਾਵੈਕਸ ਦਵਾਈ 10 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਘੋਲ ਕੇ ਜੜ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪਾਓ।

4. ਪੀ. ਏ. ਯੂ. ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਲੋਂ ਨਵੇਂ ਸਲਟ ਕੋਬਲਟ ਕਲੋਰਾਈਡ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਅਜੇ ਪੀ. ਏ. ਯੂ. ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਖੇ ਹੀ ਉਪਲਬਧ ਹੈ।

(iv) ਐਥਰਾਕਰੋਨ (ਫਲਾਂ ਦਾ ਗਲਣਾ/ਟਾਹਣੀਆਂ ਸੁੱਕਣੀਆਂ) :

1. ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਿੱਲ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉੱਲੀ ਦਾ ਹਮਲਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

2. ਫਲਾਂ ਉਪਰ ਡੂੰਘੇ ਭੂਰੇ ਰਸ ਦੇ ਚਟਾਖ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

3. ਚਟਾਖ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਗੁਲਾਬੀ ਰੰਗ ਦੇ ਕਿਟਾਣੂ ਜਮਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਰੋਕਥਾਮ : 1. ਦੋਰਾਂ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਖੜਾ ਨਾ ਹੋਣ ਦਿਓ।

2. ਗਲੇ ਹੋਏ ਫਲਾਂ ਨੂੰ 2 ਫੁੱਟ ਡੂੰਘੇ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਦੱਬ ਦਿਓ।

3. ਸੁੱਕੀਆਂ ਟਾਹਣੀਆਂ ਕੱਟਣ ਉਪਰੰਤ ਬੋਰਡੋ ਮਿਸ਼ਰਣ ਜਾਂ ਬਲਾਈਟੋਕਸ 300 ਗ੍ਰਾਮ/100 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਘੋਲ ਕੇ ਸਪਰੇਅ ਕਰੋ।

4. ਬੋਰ

(i) ਲਾਖ ਦੇ ਕੀੜੇ : ਬੋਰ ਦੇ ਟਾਹਣੀਆਂ ਅਤੇ ਪੱਤਿਆਂ ਉੱਤੇ ਜੰਮ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਟਾਹਣੀਆਂ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੱਟਦੇ ਹੋ।

(ii) ਪੱਤੇ ਖਾਣ ਵਾਲੀ ਸੁੰਡੀ : ਇਹ ਸੁੰਡੀ ਬੋਰ ਦੇ ਪੱਤੇ ਖਾਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਰੋਕਥਾਮ 1. ਲਾਖ ਦੇ ਕੀੜੇ ਅਤੇ ਪੱਤੇ ਖਾਣ ਵਾਲੀ ਸੁੰਡੀ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਲਈ ਰੋਗਰ 1 ਮਿਲੀਲਿਟਰ ਪ੍ਰਤੀ ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਸਪਰੇਅ ਕਰ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਪਾਉਡਰੀ ਮਿਲਡਿਊ : ਸਤੰਬਰ ਮਹੀਨੇ ਪਾਉਡਰੀ ਮਿਲਡਿਊ ਤੋਂ ਬਚਾਅ

ਲਈ ਘੁਲਣਸ਼ੀਲ ਗੰਧਕ 2.5 ਗਰਾਮ ਪ੍ਰਤੀ ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਸਪਰੇਅ ਕਰ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਨਵੰਬਰ-ਦਸੰਬਰ ਮਹੀਨੇ ਜੇਕਰ ਹਮਲਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬਲਾਈਟੋਕਸ 0.5 ਮਿਲੀ ਜਾਂ ਕੋਰਾਥੋਨ 0.5 ਮਿਲੀ ਪ੍ਰਤੀ ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਰੋਸ਼ੋ ਨਾਲ ਸਪਰੇ ਕਰ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

5. ਅੰਗੂਰ :

ਐਥਰਾਕਰੋਨ : ਬਰਸਾਤਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਟਾਹਣੀਆਂ ਸੁੱਕਣ ਦਾ ਰੋਗ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਰੋਕਥਾਮ : ਇਸ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਲਈ ਬੋਰਡੋ ਮਿਸ਼ਰਣ ਜਾਂ ਬਲਾਈਟੋਕਸ 3 ਗਰਾਮ ਪ੍ਰਤੀ ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਸਪਰੇ ਕਰ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

6. ਪਪੀਤਾ

ਚਿੱਟੀ ਮੱਖੀ ਅਤੇ ਤੇਲਾ : ਇਹ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਰਸ ਚੂਸਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੱਤੇ ਝੁਰੜ ਮੁਰੜ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਚਿੱਟੀ ਮੱਖੀ ਵਾਇਰਸ ਵੀ ਫੈਲਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਮੈਲਾਥੀਅਨ 1 ਮਿਲੀਲਿਟਰ ਜਾਂ ਰੋਗਰ 1 ਮਿਲੀਲਿਟਰ ਪ੍ਰਤੀ ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਸਪਰੇ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

7. ਅਨਾਰ

ਤੇਲਾ : (i) ਇਹ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਰਸ ਚੂਸਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੱਤੇ ਮੁੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਵੀ ਮੈਲਾਥੀਅਨ ਜਾਂ ਰੋਗਰ 1 ਮਿਲੀਲਿਟਰ ਪ੍ਰਤੀ ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਸਪਰੇ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

(ii) ਫਲਾਂ ਉੱਤੇ ਕਾਲੇ ਦਾਗ ਬਣਨੇ : ਇਸ ਨਾਲ ਫਲਾਂ ਉੱਤੇ ਕਾਲੇ ਦਾਗ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਮਾਰਕੀਟ ਵਿਚ ਚੰਗਾ ਰੇਟ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਅਤੇ ਫਲ ਗਲ ਵੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਲਈ ਬੋਰਡੋ ਮਿਸ਼ਰਣ ਜਾਂ ਬਲਾਈਟੋਕਸ 3 ਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਤੀ ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਸਪਰੇ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਹੋਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕੰਮ

1. ਸਤੰਬਰ-ਅਕਤੂਬਰ ਮਹੀਨੇ ਅਮਰੂਦ ਦੇ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਖਾਦ ਦੀ ਦੂਸਰੀ ਤੌਰ ਪਾਉਣ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। 10 ਸਾਲ ਦੇ ਬੂਟੇ ਨੂੰ ਅੱਧਾ ਕਿੱਲੋ ਯੂਰੀਆ, 1.25 ਕਿੱਲੋ ਸੁਪਰਫਾਸਫੇਟ ਅਤੇ 750 ਗਰਾਮ ਮਿਊਰੇਟ ਆਫ ਪੋਟਾਸ਼ ਖਾਦ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਛੱਤਰੀ ਹੇਠ ਪਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

2. ਸਤੰਬਰ ਅਕਤੂਬਰ ਮਹੀਨੇ ਵੀ ਅੰਬ, ਅਮਰੂਦ, ਕਿੰਨੂ, ਮਾਲਟਾ, ਨਿੰਬੂ, ਬੋਰ, ਅੰਵਲਾ, ਲੀਚੀ, ਲੁਕਣ, ਪਪੀਤਾ ਆਦਿ ਦੇ ਬਾਗ ਲਗਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

3. ਜੁਲਾਈ ਅਗਸਤ ਮਹੀਨੇ ਲਗਾਏ ਬਾਗਾਂ ਦੇ ਬੂਟਿਆਂ ਦੇ ਤਣਿਆਂ ਤੋਂ ਪਿਉਂਦ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਫੁਟਾਰਾ ਤੋੜਦੇ ਰਹੋ।

4. ਬੂਟੇ ਟੇਡੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਤਾਂ ਸੋਟੀ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਦਿਓ।

5. ਬੂਟਿਆਂ ਦੇ ਟੋਟਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮਿੱਟੀ ਪਾ ਕੇ ਉੱਚ ਕਰ ਲਓ। ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਲੈਵਲ ਤੋਂ 2.3 ਇੰਚ ਨੀਵਾਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

6. ਅਕਤੂਬਰ ਮਹੀਨੇ ਸਟਰਾਬੇਰੀ ਦੀ ਪਨੀਰੀ ਲਗਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

7. ਬੋਰਾਂ ਦੇ ਫਲ ਨੂੰ ਝੜਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ 3 ਗਰਾਮ ਐਨ ਏ ਏ (ਨੈਥੋਲੀਨ ਐਸਟਿਕ ਐਸਿਡ) ਨੂੰ 100 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਕੇ ਅਕਤੂਬਰ ਤੇ ਨਵੰਬਰ ਮਹੀਨੇ 2 ਸਪਰੇਅ ਕਰੋ। ਐਨ ਏ ਏ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਅਲਕੋਹਲ ਵਿਚ ਘੋਲ ਲਵੋ।

ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਬਾਗਬਾਨੀ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ ਜਾਂ ਪੀ ਏ ਯੂ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਬਾਗਬਾਨੀ ਮਾਹਿਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ।

ਬੱਚਿਆਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਈਏ, ਦੇਸ਼ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਸਿੰਗਾਰੀਏ

ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਰਿਵਾਰ, ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਉਜਲਾ ਭਵਿੱਖ ਉੱਚੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਉਸਾਰੀ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪਰਿਵਾਰ, ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਵੱਡੀ ਤਾਕਤ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਦਾ ਆਧਾਰ ਵੀ ਬੱਚੇ ਹੀ ਹਨ। ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋਵੇਗੀ ਤੇ ਇਹੋ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਉੱਚੇ ਹੀ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਉਸਾਰੀ ਸਹੀ ਹੋਈ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਤਨੋ ਤੇ ਮਨੋ ਤੰਦਰੁਸਤ ਹੋਣ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਤੇ ਹੁਨਰ ਨਾਲ ਸਿੰਗਾਰੇ ਗਏ ਹੋਣ। ਜੇਕਰ ਚੋਗਿਰਦੇ ਵਾਲ ਝਾੜ ਮਾਰੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਬੱਚੇ ਤਨੋ ਤੇ ਮਨੋ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹਨ। ਉਹ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ ਨਿਰਾਸ਼ਤਾ ਵਿਚ ਘਿਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਨਿਰਾਸ਼ਤਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੋਲਬਾਲੀ ਖਰੂਬੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਗੌਰਵਮਈ ਵਿਰਸੇ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਅਤੇ ਉਸਾਰੀ ਵਿਚ ਮਾਪਿਆਂ ਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਯੋਗਦਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਪੇ ਹੀ ਬੱਚੇ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਅਧਿਆਪਕ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਆਰਥਿਕ ਮਜ਼ਬੂਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕੁਝ ਆਧੁਨਿਕਤਾ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਰਕੇ ਸਭੇ ਪਰਿਵਾਰ ਟੁੱਟ ਰਹੇ ਹਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਦਾਦਾ ਦਾਦੀ ਦੀ ਗੋਦੀ ਦਾ ਨਿੱਘ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੌਰਵਮਈ ਵਿਰਸੇ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਮਾਂ ਪਿਓ ਦੋਵੇਂ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਨੌਕਰਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਕੂਲ ਜਾਣ ਸਮੇਂ ਵੀ ਮਾਪੇ ਘਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਤੇ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਵਾਪਸੀ ਉੱਤੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਲਤਾ ਦਾ ਸੰਤਾਪ ਭੁਗਤਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਇਕੱਲਤਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹ ਟੀ ਵੀ ਅਤੇ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਗੁਣਕਾਰੀ ਗਿਆਨ ਦੇ ਸਰੋਤ ਸਹੀ ਅਗਵਾਈ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ ਬਣ ਰਹੇ ਹਨ। ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਮਾਪੇ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਚ ਛੱਡਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਤਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਭੈੜੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਈ

ਡਾ. ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਬੱਚੀਂ ਤਾਂ ਜੇਕਰ ਬੱਚਾ ਰੋਣ ਤੋਂ ਹਟੇ ਹੀ ਨਾ ਤਾਂ ਨੀਂਦ ਵਾਲੀ ਦਵਾਈ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਅਜੇਹੇ ਬੱਚੇ ਸੌਂਦੇ ਨਹੀਂ ਤੇ ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਇੜਕਾਂ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਵਿਚ ਨਿਰਾਸ਼ਤਾ, ਇਕੱਲਤਾ, ਹਿੰਸਾ ਅਤੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨਹੀਣਤਾ ਵੱਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੇ ਵਧੇਰੇ ਇਹ ਵੀ ਇਕ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਰਸੇ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨੀ, ਧਰਮੀ ਬਨਾਉਣਾ ਅਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਹੀ ਮੁੱਖ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ। ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਕੁਤਾਬੀ ਨਾਲ ਹੋ ਰਹੇ ਵਿਨਾਸ਼ ਪ੍ਰਤੀ ਜਾਣੀ ਕਰਵਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਕਮਾਈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਕਮਾਈ ਦਾ ਅਨੰਦ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਰਲ ਕੇ ਮਾਏ। ਕੇਵਲ ਦੌਲਤ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਫਲ ਸੁਖਾਵਾਂ ਜੀਵਨ ਨਹੀਂ ਸਿਰਜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸਗੋਂ ਇਸ ਲਈ ਘਰ ਵਿਚ ਅਧਿਆਤਮਕ, ਨੈਤਿਕ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਾਲਾ ਮਹੌਲ ਸਿਰਜਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਮਾਪਿਆਂ ਉੱਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਧਿਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਹੱਕ ਕਰਕੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕੰਮਕਾਜੀ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਕਾਰਨ ਮਾਪੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੇ। ਕਈ ਪਿਓ ਤਾਂ ਅਜੇਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਈ ਕਈ ਦਿਨ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਪਿਓ ਰਾਤ ਨੂੰ ਦੇਰ ਨਾਲ ਘਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਬੱਚੇ ਸੌਂ ਚੁੱਕੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਵੇਰੇ ਦੇਰ ਨਾਲ ਉੱਠਦੇ ਹਨ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਬੱਚੇ ਸਕੂਲ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਐਤਵਾਰ ਦੀ ਜੇਕਰ ਛੁੱਟੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਸਮਾਗਮ ਨਾ ਹੋਵੇ ਉਦੋਂ ਹੀ ਪਿਓ ਦੀ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਘਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਬੱਚੇ ਸੌਂ ਚੁੱਕੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਵੇਰੇ ਦੇਰ ਨਾਲ ਉੱਠਦੇ ਹਨ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਬੱਚੇ ਸਕੂਲ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਐਤਵਾਰ ਦੀ ਜੇਕਰ ਛੁੱਟੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਸਮਾਗਮ ਨਾ ਹੋਵੇ ਉਦੋਂ ਹੀ ਪਿਓ ਦੀ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਚੁਣਕਲਾ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਸੁਣਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਬੱਚੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, 'ਇਹ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਅੰਕਲ ਕੌਣ ਹਨ?' ਸਮਾਂ ਨਾ ਦੇਣ ਦੀ ਘਾਟ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਪੇ ਬੱਚਿਆਂ

ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਮਾਪਿਆਂ ਉੱਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਧਿਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਹੱਕ ਕਰਕੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕੰਮਕਾਜੀ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਕਾਰਨ ਮਾਪੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੇ। ਕਈ ਪਿਓ ਤਾਂ ਅਜੇਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਈ ਕਈ ਦਿਨ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਪਿਓ ਰਾਤ ਨੂੰ ਦੇਰ ਨਾਲ ਘਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਬੱਚੇ ਸੌਂ ਚੁੱਕੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਵੇਰੇ ਦੇਰ ਨਾਲ ਉੱਠਦੇ ਹਨ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਬੱਚੇ ਸਕੂਲ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਐਤਵਾਰ ਦੀ ਜੇਕਰ ਛੁੱਟੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਸਮਾਗਮ ਨਾ ਹੋਵੇ ਉਦੋਂ ਹੀ ਪਿਓ ਦੀ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਦੇ ਜੋਬ ਖਰਚ ਵਿਚ ਵਧਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਮਹਿੰਗੇ ਮੋਬਾਈਲ ਲੈ ਕੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮੋਬਾਈਲ ਜਾਂ ਮਹਿੰਗੇ ਚਾਕਲੇਟ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸਾਥ ਦੀ ਲੋੜ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਮੋਬਾਈਲ ਰਾਹੀਂ ਦੋਸਤਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਘਟਨਾ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਸਾਥੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹਵਾਂਗਾ। ਦੋ ਬੱਚੇ ਆਪ ਵਿਚ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, 'ਯਾਰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਚੈਟਿੰਗ ਬੰਦ ਕਿਉਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ?' ਦੂਜੇ ਦਾ ਉੱਤਰ ਸੀ, 'ਮੇਰਾ ਪੈਕ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।' ਫਿਰ ਤੂੰ ਕੀ ਕੀਤਾ' ਪਹਿਲੇ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, 'ਉਦੋਂ ਮੇਰੇ ਮਾਂ ਪਿਓ ਘਰ ਸਨ ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ' 'ਫਿਰ ਤੈਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਲੱਗਿਆ' ਪਹਿਲੇ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ। 'ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਅਨੰਦ ਆਇਆ, ਉਹ ਵੀ ਵਧੀਆ ਬੰਦੇ ਹਨ।' ਦੂਜੇ ਦਾ ਉੱਤਰ ਸੀ। ਕਈ ਵਾਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਵਿਵਹਾਰ ਵਿਚ ਵੀ ਵਧੇਰੇ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਜੇਕਰ ਇਕ ਭਰਾ ਦੇ ਇਮਤਿਹਾਨ ਵਿਚ ਵੱਧ ਨੰਬਰ ਆ ਜਾਣ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੀ ਰਜ ਕੇ ਤਾਰੀਫ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਦੂਜੇ ਭਰਾ ਦੇ ਜੇਕਰ ਘਟ ਨੰਬਰ ਆ ਜਾਣ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਰਜ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਆਖਦੇ ਹਾਂ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇਕਰ ਇਕ ਬੱਚੇ ਦਾ ਰੰਗ ਘਟ ਸਾਫ

ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਵਾਉਣ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦਾ ਲੁਪਤ ਅਪਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਬੇਲੋੜੀ ਟੈਕਟਕਾਈ, ਛੁਟਿਆਉਣਾ, ਮੂੰਹ ਬਨਾਉਣਾ ਆਦਿ ਬੱਚੇ ਵਿਚ ਘਟੀਆਪਨ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਭਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਦੂਜੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਲੋੜ ਵੱਧ ਦੁਲਾਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚ ਲੋੜੋਂ ਵਧ ਮਨੋਵਿਸ਼ਵਾਸ ਭਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਦੋਵੇਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਘਾਤਕ ਹਨ। ਘਟੀਆਪਨ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਬੱਚੇ ਵਿਚ ਉਦਾਸੀ, ਆਤਮਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਘਾਟ ਅਤੇ ਡਰੂ ਸੁਭਾਅ ਬਨਾਉਣ ਲਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਲੋੜੋਂ ਵੱਧ ਆਤਮਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾ ਕਰਨ, ਕੁਝ ਨਵਾਂ ਨਾ ਸਿਖਣ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਸਮਝਣ ਵਰਗੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਵਿਚ ਵਧਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਹਿਰੀ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤੀ ਵਾਰ ਅਸੀਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਜਾ ਕੇ ਦੂਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡਣ ਤੋਂ ਹੋੜਦੇ ਹਾਂ ਜਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਖੇਡਣ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ ਕੇਵਲ ਵੀਡੀਓ ਖੇਡਾਂ ਹੀ ਖੇਡਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਨ ਤੇ ਮਨ ਦਾ ਲੋੜੀਂਦਾ ਵਿਕਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।

ਨਾਲ ਖਰੀਦਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਦੀ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਕੁਰਾਹੇ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲੋਂ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਵੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਪੂਰੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਵਿਦਿਆ ਅਤੇ ਰੋਟੀ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਅਜੇਹਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਜਿੱਥੇ ਰੱਟਾ ਲਾ ਕੇ ਅੰਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਮਹੱਤਤਾ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਅੰਦਰ ਛੁਪੇ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਜਾਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਵਾਂ ਸੋਚਣ ਅਤੇ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਨਾਲੋਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੁਚੀ ਅਨੁਸਾਰ ਹੁਨਰੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਸਕੂਲੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਖਤਮ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਉੱਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਸਕਣ। ਹੁਣ ਬਹੁਤੇ ਬੱਚੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਨੂੰ ਬੋਝ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਪੜ੍ਹਨ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦਾ ਅਜੇਹਾ ਤਰੀਕਾ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਬੱਚਾ ਸਕੂਲ ਜਾਣ ਲਈ ਬੇਚੈਨ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰੇ। ਅਗਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਸਾਡਾ ਦੇਸ਼ ਮਹਾਂਸ਼ਕਤੀ ਬਣਨ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਚੰਨ ਦੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਛੋਹ ਲਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਜੇਕਰ ਸਾਡੀ ਧਰਤੀ ਦੇ ਚੰਨ ਭਾਵ ਸਾਡੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਸੰਤੁਲਿਤ ਵਿਕਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਉਹ ਗਿਆਨ ਦੇ ਚਾਨਣ ਨਾਲ ਰੁਸ਼ਨਾਈ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਘੱਟ ਘੱਟ ਅੱਧੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਮਹਾਂਸ਼ਕਤੀ ਬਣਨ ਦਾ ਅਨੰਦ ਨਹੀਂ ਮਾਣ ਸਕੇਗੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਡੇ

ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਸੁਰਤ ਸੰਭਾਲਦਿਆਂ ਹੀ ਰੋਜ਼ੀ ਰੋਟੀ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਫਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘਰੋਂ ਵੀ ਤੇ ਬਾਹਰੋਂ ਵੀ ਇੜਕਾਂ ਹੀ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਝ ਵੀ ਜਨਮ ਤੋਂ ਤਨੋਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਖੌਤੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹੇ ਅਮੀਰਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਲੋੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹਉਮੈ ਵਿਚ ਰਸਮ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਵਿਦਿਆ ਤੇ ਹੋਰ ਸਭ ਕੁਝ ਪੈਸੇ

ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਨ ਕੇਵਲ ਕਿੱਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਮਿਲਿਆ ਸੁਨਹਿਰੀ ਮੋਕਾ ਹੈ। ਮਾਪੇ, ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਸੁਨਹਿਰੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਦੌਲਤ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸੁਚੱਜੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਉਸਾਰੀ ਵੱਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਵਧੀਆ ਵਾਧੇ ਲਈ ਬੂਟੇ ਵੀ ਵਾਧੂ ਦੇਖਭਾਲ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ

ਫਲ-ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਉਗਾਉਣਾ ਨਾ ਸਿਰਫ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਨੂੰ ਸੋਖ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਸਾਫ-ਸੁਥਰਾ ਵਾਤਾਵਰਨ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਸਾਡੀ ਤਣਾਅ, ਮਾੜੀ ਚਿੰਤਾ, ਗੁੱਸੇ ਅਤੇ ਨਫਰਤ ਵਰਗੇ ਨਕਾਰਾਤਮਿਕ ਮਨੋਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਸੋਖ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਊਰਜਾ ਅਤੇ ਮਨੋਭਾਵਾਂ ਨਾਲ ਓਤ-ਪੋਤ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਉਗਾਉਣਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੈਦਾਵਰ ਤੋਂ ਲਾਭ ਕਮਾਉਣਾ ਇਕ ਵਧਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਇਕ ਰਚਨਾਤਮਿਕ ਕੰਮ ਵੀ ਹੈ। ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ੌਕੀਆ ਬਾਗਵਾਨੀ ਜਾਂ ਗਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਬੂਟੇ ਉਗਾਉਣ ਅਤੇ ਰਚਨਾਤਮਿਕ ਕੰਮ ਨਾਲ ਨਾ ਸਿਰਫ ਸਾਡੀ ਊਰਜਾ ਦੇ ਪੱਧਰ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹੋਰ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਸਾਡੀ ਤਾਕਤ ਅਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਨਿਰਾਸ਼ਤਾ ਭਾਰੂ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਨਾਲ ਨੀਂਦ ਨਾ ਆਵੇ ਅਤੇ ਉਦਾਸੀ ਦਾ ਅੰਤ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਤਣੇ ਹੋਏ ਤੰਤੂਆਂ ਨੂੰ ਤਣਾਅ-ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤੇ ਮਨ-ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਸਾਂਤ

ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਾਂਤ ਰੱਖਣ ਲਈ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨੀ ਹੁਣ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਤੇ ਬਾਗਬਾਨੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਬੀਜਾਂ ਦਾ ਪੁੰਗਰਨਾ, ਕਲਾਮਾਂ ਦੀਆਂ ਗੰਢਾਂ ਤੋਂ ਪੱਤੀਆਂ ਦਾ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਣਾ, ਬੂਟਿਆਂ ਦਾ ਵਧਣਾ, ਨਿਰੰਤਰ ਨਵੇਂ-ਨਵੇਂ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਆਉਣਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਬਦਲਾਅ ਹੋਣ ਕਲੀਆਂ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਗੋਚਰ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਖਿੜਨਾ ਇਹ ਸਭ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਸਾਨੂੰ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਇਕ ਨਵੀਂ ਚੁਸਤੀ ਤੇ ਇਕ ਨਵੀਂ ਚੇਤਨਾ ਭਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸਰਦੀਆਂ ਵਿਚ ਰੁੰਡ-ਮੁਰੰਡ ਹੋਏ ਬੂਟਿਆਂ 'ਤੇ ਜਦੋਂ ਬਸੰਤ ਦੇ ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀਆਂ ਗੰਢਾਂ ਉੱਗਣ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ, ਫਲ-ਪੱਤਿਆਂ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਰੰਗ ਬਿਖੇਰਨ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਸਾਡਾ ਮਨ ਵੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਕਲਪਨਾਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਚਨਾਤਮਿਕਤਾ ਦੇ ਪੱਧਰ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਮਨ ਖੁਸ਼ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਤਨ ਦੇ ਖੁਸ਼ ਭਾਵ ਸਿਹਤਮੰਦ ਹੋਣ ਵਿਚ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ। ਕੁਦਰਤ ਆਪਣੇ ਨਵੇਂ-ਨਵੇਂ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਇਸ ਅਨੋਖੀ ਰਚਨਾਤਮਿਕਤਾ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਅਸੀਂ ਖੁਦ ਰਚਨਾਤਮਿਕ ਹੋਣ ਲਗਦੇ ਹਾਂ। ਇਕ ਕਲਾਕਾਰ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਦੁੱਗਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨ 'ਚ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ।

ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ, ਕਾਂਟ-ਛਾਂਟ, ਠੀਕ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਖਾਦ-ਪਾਣੀ ਦੇਣਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਲੀਕੇ ਨਾਲ ਰੱਖਣਾ ਅਤੇ ਸਜਾਉਣਾ-ਸੰਵਾਰਨਾ ਸਾਡੇ ਖੁਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਚੰਗੀ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰੁੱਝੇ ਰਹਿਣ ਲਗਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਸਭ ਦਾ ਸਾਡੀ ਸਿਹਤ 'ਤੇ ਗੰਧੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਕਾਂਟ-ਛਾਂਟ ਜਾਂ ਪਰੂਨਿੰਗ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਵੀਆਂ-ਨਵੀਆਂ ਕੋਪਲਾਂ ਦਾ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਣਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਸਮਾਏ ਨਕਾਰਾਤਮਿਕ ਅਤੇ ਅਣਉਪਯੋਗੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਉਪਯੋਗੀ ਤੇ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਲਈ ਤਤਪਰ ਹਾਂ। 'ਯੋਗ' ਵਿਚ ਵਰਣਿਤ ਯਗ ਅਤੇ ਨਿਯਮ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਬਾਗਬਾਨੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਸ ਕੁਦਰਤੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਅਸੀਂ ਖੁਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਨੰਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਬਨਾਉਣੀ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਜੇਕਰ ਅਸਲੀ ਬੂਟੇ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਪੂਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਚਿੰਤਨ 'ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਅਤਿ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ ਕੁਦਰਤੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਆਕਸੀਜਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਬਿਤਾਉਣ ਲਈ ਊਰਜਾ ਵੀ ਹਾਸਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਊਰਜਾ ਦੇ ਪੱਧਰ ਵਿਚ ਵਾਧੇ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਜਿਹਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸਾਡਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਿਹਤਮੰਦ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹੀ ਹੋਣਾ।

ਜੰਗਲੀ ਘਾਹ-ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਕਾਂਟ-ਛਾਂਟ ਨਾਲ ਉਦਾਸੀ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਹਰਿਆਲੀ ਅਤੇ ਬੂਟੇ ਵਧਦੇ ਦੇਖ ਕੇ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਤੀ ਆਸ਼ਾ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਸੰਚਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਨੇੜਤਾ ਕਰ ਕੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਨੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਹਤਮੰਦ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹੀ ਬਣੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਅੱਜ ਹੀ ਬਾਗਬਾਨੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜੀਵਨ ਸ਼ੈਲੀ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅੰਗ ਬਣਾ ਲਓ।

ਸੀਤਾ ਰਾਮ ਗੁਪਤਾ

ਜੜ੍ਹਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਸਫਲ ਕਾਸ਼ਤ

ਜੜ੍ਹਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਤਕਰੀਬਨ 28.07 ਹਜ਼ਾਰ ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬੇ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ 249.27 ਕੁਇੰਟਲ ਪ੍ਰਤੀ ਹੈਕਟੇਅਰ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ 699.61 ਹਜ਼ਾਰ ਟਨ ਉਤਪਾਦਨ ਹਰ ਸਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੀ ਜੀਅ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਖਪਤ 200 ਗ੍ਰਾਮ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਹੈ। ਜੜ੍ਹਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਸੁਚੱਜੀ ਕਾਸ਼ਤ ਦੇ ਢੰਗ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਹਨ।

ਡਾ. ਬਲਵੀਰ ਕੌਰ, ਖੇਤੀ ਵਿਗਿਆਨ ਕੇਂਦਰ ਨੂਰਮਹਿਲ

ਉੱਨਤ ਕਿਸਮਾਂ :

ਗਾਜਰ

ਪੀ ਸੀ 161 (2020) : ਇਸ ਦੇ ਪੱਤੇ ਗੂੜ੍ਹੇ ਹਰੇ ਅਤੇ ਗਾਜਰਾਂ ਗੂੜ੍ਹੀਆਂ ਲਾਲ, ਲਗਭਗ 30 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਲੰਬੀਆਂ ਅਤੇ 2.84 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਵਿਆਸ ਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਜੂਸ ਦੀ ਮਿਕਦਾਰ 575 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋ, ਬੀਟਕੋਰੋਟੀਨ 8.88 ਮਿਲੀਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਤੀ 100 ਗ੍ਰਾਮ, ਟੀ ਐਸ ਐਸ 9.5 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਅਤੇ ਖੰਡ ਦੀ ਮਿਕਦਾਰ 8.75 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਔਸਤ ਪੈਦਾਵਾਰ 256 ਕੁਇੰਟਲ ਪ੍ਰਤੀ ਹੈਕਟੇਅਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਕੋਰਟ ਰੋਡ (2014) : ਇਸ ਦੇ ਪੱਤੇ ਗੂੜ੍ਹੇ ਹਰੇ ਅਤੇ ਗਾਜਰਾਂ ਗੂੜ੍ਹੀਆਂ ਲਾਲ, ਲਗਭਗ 27 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਲੰਬੀਆਂ ਅਤੇ 3.40 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਵਿਆਸ ਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਜੂਸ ਦੀ ਮਿਕਦਾਰ 515 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋ, ਅਤੇ ਸੁੱਕਾ ਮਾਦਾ 11.0 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਔਸਤ ਪੈਦਾਵਾਰ 230 ਕੁਇੰਟਲ ਪ੍ਰਤੀ ਹੈਕਟੇਅਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਬਲੈਕ ਬਿਊਟੀ (2013) : ਇਸ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਕਾਲੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਕਿ 26 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਲੰਬੀਆਂ ਅਤੇ 3.20 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਵਿਆਸ ਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਖੁਰਾਕੀ ਪੱਖ ਤੋਂ ਇਹ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਕਿਸਮ ਹੈ ਅਤੇ ਦਵਾਈਆਂ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਕੰਮ ਵੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਸਮ ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ 93 ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਪੁੱਟਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਔਸਤ ਪੈਦਾਵਾਰ 196 ਕੁਇੰਟਲ ਪ੍ਰਤੀ ਹੈਕਟੇਅਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਮੂਲੀ

ਪੰਜਾਬ ਸਫੈਦ ਮੂਲੀ-2 (2015) : ਇਹ ਮੂਲੀ ਲੰਮੀ (34 ਸੈ. ਮੀ.), ਦੁੱਧ ਚਿੱਟੀ ਅਤੇ ਵਾਲ ਰਹਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਸਮ ਤਕਰੀਬਨ 60 ਦਿਨ ਤੱਕ ਬਿਨਾ ਪੱਕੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ 236 ਕੁਇੰਟਲ ਪ੍ਰਤੀ ਹੈਕਟੇਅਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਪਸੰਦ (1997) : ਇਹ ਮੂਲੀ ਲੰਮੀ, ਦੁੱਧ ਚਿੱਟੀ, ਇਕਸਾਰ ਮੋਟਾਈ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਵਾਲ ਰਹਿਤ, ਪੱਤੇ ਘੱਟ ਅਤੇ ਸਿੱਧੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮੁੱਖ ਮੌਸਮ ਲਈ ਇਹ ਛੇਤੀ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਕਿਸਮ ਹੈ। ਜੋ ਕਿ ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ 45 ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਔਸਤ ਪੈਦਾਵਾਰ 215 ਕੁਇੰਟਲ ਪ੍ਰਤੀ ਹੈਕਟੇਅਰ ਹੈ ਅਤੇ ਬੋਮੋਸਮੀ ਫਸਲ ਵਿਚ 140 ਕੁਇੰਟਲ ਪ੍ਰਤੀ ਹੈਕਟੇਅਰ ਝਾੜ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਸ਼ਲਗਮ

ਐਲ.1(1974) : ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ

ਜੜ੍ਹ ਗੋਲ, ਸਫੈਦ, ਪੱਧਰੀ, ਚੂਹੇ ਪ੍ਰਭੀ ਅਤੇ ਨਿੱਮੀ-ਨਿੱਮੀ ਮਹਿਕ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਬੀਜਣ ਤੋਂ 45 ਤੋਂ 60 ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਪੁੱਟੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪੱਤੇ ਪੂਰੇ ਖੜ੍ਹੇ, ਦਰਮਿਆਨੇ ਆਕਾਰ ਦੇ ਅਤੇ ਗੂੜ੍ਹੇ ਰੰਗ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਔਸਤਨ 105 ਕੁਇੰਟਲ ਪ੍ਰਤੀ ਹੈਕਟੇਅਰ ਉਪਜ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਸੁਚੱਜੀ ਕਾਸ਼ਤ ਦੇ ਢੰਗ : ਗਾਜਰਾਂ ਅਤੇ ਮੂਲੀਆਂ ਲਈ ਬੀਜ ਦੀ ਮਾਤਰਾ 4-5 ਕਿਲੋ ਸ਼ਲਗਮਾਂ ਲਈ 2 ਕਿਲੋ ਪ੍ਰਤੀ ਹੈਕਟੇਅਰ ਫਾਈ ਹੈ। ਗਾਜਰ ਅਤੇ ਸ਼ਲਗਮ ਦੀਆਂ ਦੇਸੀ ਕਿਸਮਾਂ, ਅਗਸਤ-ਸਤੰਬਰ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਕਿਸਮਾਂ ਅਕਤੂਬਰ-ਨਵੰਬਰ ਵਿਚ ਬੀਜੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਮੂਲੀਆਂ ਸਰਦ ਰੁੱਤ ਵਿਚ, ਗਰਮੀ ਅਤੇ ਪੱਤਝੜ ਦੀ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਬੀਜੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਹੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੂਲੀ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਤਕਰੀਬਨ ਸਾਰਾ ਸਾਲ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਸਲਾਂ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਹੈਕਟੇਅਰ ਵਿੱਚ 15 ਟਨ ਰੂੜੀ ਦੀ ਖਾਦ, 25 ਕਿਲੋ ਨਾਈਟ੍ਰੋਜਨ (55 ਕਿਲੋ ਯੂਰੀਆ) ਅਤੇ 12 ਕਿਲੋ ਫਾਸਫੋਰਸ (75 ਕਿਲੋ ਸੁਪਰਫਾਸਫੇਟ) ਬਿਜਾਈ ਸਮੇਂ ਪਾਓ।

ਗਾਜਰਾਂ ਵਾਸਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਾਦਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ 30 ਕਿਲੋ ਪੋਟਾਸ਼ (50 ਕਿਲੋ ਮਿਊਰੇਟ ਆਫ ਪੋਟਾਸ਼) ਪ੍ਰਤੀ ਹੈਕਟੇਅਰ ਪਾਓ। ਕੱਚੀ ਰੂੜੀ ਨਾ ਪਾਓ। ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ ਫੋਰਨ ਬਾਅਦ ਪਹਿਲਾ ਪਾਣੀ ਲਾਓ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਗਰਮੀਆਂ ਵਿਚ 6-7 ਦਿਨ ਅਤੇ ਸਰਦੀਆਂ ਵਿਚ 10-12 ਦਿਨ ਦੇ ਵਕਫੇ 'ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਕਿਸਮ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸਿੰਚਾਈ ਕਰੋ। ਮੂਲੀ ਅਤੇ ਸ਼ਲਗਮ ਨੂੰ ਰੋੜੀ ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ 2-3 ਹਫਤੇ ਬਾਅਦ ਕਰੋ। ਰੋੜੀ ਤੋਂ ਡੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਮਿੱਟੀ ਚੜ੍ਹਾਓ।

ਕੀੜੇ

ਚਮਕੀਲੀ ਪਿੱਠ ਵਾਲਾ ਪਤੰਗਾ : ਇਸ ਕੀੜੇ ਦੀਆਂ ਸੁੰਡੀਆਂ ਅਗਸਤ-ਸਤੰਬਰ ਪੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਖਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੱਤਿਆਂ ਵਿਚ ਮੋਰੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਬੂਟੇ ਦਾ ਵਧਾ ਰੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ 300 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਡਾਈਪੋਲ 8 ਐਲ ਜਾਂ 300 ਗ੍ਰਾਮ ਹਾਲਟ ਡਬਲਯੂ ਪੀ 7 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਵਕਫੇ 'ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਵੇਲੇ ਛਿੜਕਾਓ ਕਰੋ ਜਾਂ 240 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਸਕੈਸ 2.5 ਐਸ ਸੀ (ਸਪਾਈਨੋਸੈਡ) ਜਾਂ 70 ਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰੋਕਲੋਮ 5 ਐਸ ਜੀ (ਐਮਐਕਟਿਨ ਬੈਂਜੋਇਟੇ) ਜਾਂ 130 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਅਵਾਂਟ 15.8 ਈ ਸੀ (ਇੰਡੋਕਸਾਕਾਰਬ) ਜਾਂ 100 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਸੁਮੀਸੀਡੀਨ 20 ਈ ਸੀ (ਫੈਨਵਲਰੇਟ) ਨੂੰ 80-100 ਲੀਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਘੋਲ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ਹੈਕਟੇਅਰ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਛਿੜਕੋ।

ਤੰਬਾਕੂ ਦੀ ਸੁੰਡੀ : ਇਸ ਕੀੜੇ ਦਾ ਹਮਲਾ ਅਗਸਤ-ਅਕਤੂਬਰ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਮਰੁੰਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਛੋਟੀਆਂ ਸੁੰਡੀਆਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਪੱਤੇ ਖਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਇਸ ਦੇ ਆਡਿਆਂ ਵਾਲੇ ਪੱਤੇ ਅਤੇ ਸੁੰਡੀ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਕੇ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿਓ। ਚਮਕੀਲੀ ਪਿੱਠ ਵਾਲੇ ਪਤੰਗੇ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਵਾਲੀਆਂ ਜ਼ਹਿਰਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਸੁੰਡੀਆਂ ਵੀ ਮਰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਤੋਲਾ : ਇਹ ਕੀੜੇ ਜਨਵਰੀ ਫਰਵਰੀ ਵਿਚ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਰਸ ਚੁਸਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੂਟੇ ਦਾ ਵਧਾ ਰੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ 250-500 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਮੈਲਾਥੀਅਨ 50 ਈਸੀ ਨੂੰ 80-100 ਲੀਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਘੋਲ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ਹੈਕਟੇਅਰ ਛਿੜਕੋ।

ਬਿਮਾਰੀਆਂ

ਪਨੀਰੀ ਦਾ ਮਰਨਾ ਅਤੇ ਸ਼ਲਗਮ ਦੀ ਗਿੱਚੀ ਗਲਣਾ : ਬੂਟੇ ਉੱਗਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਲਗਮ ਦੀ ਗਿੱਚੀ ਗਲਣ ਦਾ ਰੋਗ ਛੋਟੇ ਬੂਟਿਆਂ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਗਿੱਚੀ 'ਤੇ ਧਾਰੀਆਂ ਪੈ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਕਾਲੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਪੱਤੇ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਬੀਜ ਨੂੰ 3 ਗ੍ਰਾਮ ਕੈਪਟਨ ਜਾਂ ਥੀਰਮ ਦਵਾਈ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਸੋਧ ਕੇ ਬੀਜੋ।

ਕਾਲੇ ਧੱਬੇ : ਪੱਤਿਆਂ ਦੇ ਕੋਨਿਆਂ ਉੱਪਰ 'ਵੀ' (V) ਵਰਗੇ ਚਟਾਖ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨਾੜੀਆਂ ਕਾਲੀਆਂ ਭੂਰੀਆਂ ਤੇ ਕਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਪੱਤੇ ਸੁੱਕ-ਸੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬੀਜ ਨਰੋਈ ਫਸਲ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ ਲਓ ਅਤੇ ਬੀਜ ਨੂੰ 50 ਡਿਗਰੀ ਸੈਲਸੀਅਸ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ 30 ਮਿੰਟ ਲਈ ਡੁੱਬੋ ਕੇ ਸੁਕਾ ਲਓ। 3 ਗ੍ਰਾਮ ਥੀਰਮ ਜਾਂ ਕੈਪਟਨ ਪ੍ਰਤੀ ਹੈਕਟੇਅਰ ਨਾਲ ਸੋਧ ਲਵੋ। 40 ਗ੍ਰਾਮ ਸਟਰੋਪੈਟੋਸਾਈਕਲੀਨ ਤੇ 200 ਗ੍ਰਾਮ ਕਾਪਰ ਆਕਸੀਕਲੋਰਾਈਡ ਦੇ ਘੋਲ ਨੂੰ ਬਿਮਾਰੀ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਛਿੜਕੋ। ਪੁਟਾਈ ਮਗਰੋਂ ਬਿਮਾਰ ਬੂਟੇ ਕੱਢ ਕੇ ਹਰਿੰਦ-ਪੁੰਦ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿਓ।

ਗੋਲ ਧੱਬੇ (ਬਲਾਈਟ) : ਗੋਲ ਧੱਬੇ ਹੇਠਲੇ ਪੱਤਿਆਂ 'ਤੇ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬੀਜ ਵਾਲੀ ਫਸਲ ਦੀਆਂ ਫਲੀਆਂ 'ਤੇ ਵੀ ਭੂਰੇ ਧੱਬੇ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬਰਾਬਰ ਲਈ ਬੀਜ ਸੋਧ ਕੇ ਬੀਜੋ। ਫਸਲ ਉੱਪਰ ਹਫਤੇ ਦੀ ਵਿੱਥ 'ਤੇ 500 ਗ੍ਰਾਮ ਇੰਡੋਫਿਲ ਐਮ-45 ਦਾ 200 ਲੀਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਘੋਲ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ਹੈਕਟੇਅਰ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਛਿੜਕੋ।

ਛੱਡ ਕੇ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰੋਗੇ ਖੂਹਾਂ ਦੀਆਂ ਟਿੰਡਾਂ ਨੂੰ

ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਖੂਹ ਸਾਡੀ ਵਿਰਾਸਤ ਬਣ ਕੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣਾ ਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਖੂਹਾਂ (ਹਲਟਾਂ) ਨੂੰ ਖੇਤਾਂ ਦੀ ਸਿੰਚਾਈ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤੇ ਸਸਤਾ ਸਾਧਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਾ ਬਿਜਲੀ ਉਡੀਕਣ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਸੀ ਤੇ ਨਾਂ ਮਹਿੰਗੇ ਭਾਅ ਤੇ ਡੀਜ਼ਲ ਫੂਕਣ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਸੀ। ਖੇਤੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੂਬਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਿੱਤਾ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਸੀਮਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਖੂਹਾਂ

ਬਣਾਏ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਭਰ ਕੇ ਔਰਤਾਂ ਕੱਪੜੇ ਵੀ ਧੋਂਦੀਆਂ ਸਨ।

ਵਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣਾ ਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਦੇ ਪੱਤਣ ਡੂੰਘੇ ਹੁੰਦੇ ਗਏ ਅਸੀਂ ਖੂਹਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਗਏ। ਘੱਟ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਆਉਣ ਕਰਕੇ ਖੂਹਾਂ ਅੰਦਰਲਾ ਪਾਣੀ ਦੂਸ਼ਿਤ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਲਈ ਸਿੰਚਾਈ ਦੇ

ਕਾਲਾ ਸਿੰਘ ਸੈਣੀ
ਮੋ. 98767-20402

ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਾਧਨ ਬਿਜਲੀ ਮੋਟਰਾਂ, ਇੰਜਣ, ਜਰਨੇਟਰ ਆਦਿ ਆ ਗਏ ਹਨ। ਪੀਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰੀ ਪਾਣੀ ਹੁਣ ਟਾਈਮ ਨਾਲ ਮੁੱਲ ਮਿਲਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ। ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਉਪਕਰਨਾਂ ਜਿਵੇਂ ਫਰਿਜ਼ਾਂ ਅੰਦਰ ਪਾਣੀ ਸਟੋਰ ਕਰਕੇ ਪੀਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹਾਂ। ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਲਈ ਰਹਿੰਦੀ ਕਸਰ ਆਰ ਓ ਸਿਸਟਮ ਨੇ ਲੈ ਲਈ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਅਸੀਂ ਤੰਦਰੁਸਤ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਕਰਦੇ ਰੋਗੀ ਬਣਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਕੁਝ ਪਿੰਡਾਂ ਅੰਦਰ ਅੱਜ ਵੀ ਖੂਹਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਵਰਤੋਂ 'ਚ ਲਿਆਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕ ਗੀਤ ਲੋਕ ਮਨਾਂ ਦਾ ਸੱਚਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹਨ, ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ 'ਚ ਬਰਨੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਗਦੇ ਹਨ। ਚੇਤਿਆਂ 'ਚ ਵਸਦੇ ਗੀਤਾਂ ਦੇ ਬੋਲ ਪੀੜੀ ਦਰ ਪੀੜੀ ਅੱਗੇ ਵਧਦੇ ਹਨ। ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨੇ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ, ਲੋਕ ਬੋਲੀਆਂ 'ਚ ਖੂਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਖੂਹਾਂ ਦੀ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਨਾਲ ਗੂੜ੍ਹੀ ਸਾਂਝ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਸੁਰੀਲੇ ਲੋਕ ਗਾਇਕਾਂ ਤੇ ਗਾਇਕਾਵਾਂ ਨੇ ਖੁੱਬ ਕੇ ਗਾਇਆ ਹੈ। ਪੇਸ਼ ਹਨ ਗੀਤਾਂ ਦੇ ਬੋਲ :

ਖੂਹਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਫਲਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਲਟ ਨੂੰ ਦੋ ਬਲਦਾਂ ਦੀ ਜੋੜੀਆਂ, ਝੋਟਾ ਜਾਂ ਬੋਤਾ ਜੋੜ ਕੇ ਚਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਇਹ ਚੱਲਦੇ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਪੈੜ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਬਲਦਾਂ ਦੇ ਗਲਾਂ 'ਚ ਖੜਕਦੀਆਂ ਟੱਲੀਆਂ ਦੀ ਟਣਕਾਰ, ਹਲਟਾਂ ਦੀਆਂ ਪੈੜਾਂ 'ਤੇ ਤੁਰਦੇ ਬਲਦੇ, ਝੋਟੇ ਤੇ ਬੋਤੀ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਉੱਡਦੀ ਮਿੱਟੀ ਵੀ ਮਿੱਠੀ-ਮਿੱਠੀ ਧੂੜ ਵਾਲੀ ਮਹਿਕ ਅੱਜ ਵੀ ਸੀਨੇ ਅੰਦਰ ਵਸਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਇਸ ਲੇਖ ਦੀਆਂ ਸਤਰਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਤੋਰਾਂ, ਜਿਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਸੋਚ ਨੇ ਖੂਹਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਸਦ ਕੇ ਜਾਣ ਨੂੰ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਖੂਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ 'ਚ ਗਾਧਲ, ਗਾਧੀ, ਫਾਲ, ਚਾਬੀ, ਤਾਲੇ, ਕੁੰਡਾ, ਤਾੜੀ, ਪੁਰਾ, ਪੁਰੀ, ਧੱਕੜ, ਮੁਹਾਲਾਂ, ਗੱਡੇ, ਗਜ਼, ਤਵੇ, ਗੱਠ, ਚੱਕਲੀ ਵੱਡੀ, ਚੱਕਲੀ ਛੋਟੀ, ਲੱਠ, ਕੁੱਤਾ, ਬੜੀਏ, ਮੈੜੀ, ਖੋਜ, ਖਾਂਚ, ਪਟੜੀ, ਪੀੜੀ, ਲਟੈਣ, ਘੋੜੀਆਂ, ਪਾੜਛਾ, ਭਰਮੋਨੀ, ਵਾਟਿਟ, ਬੈੜਤਵੇ, ਭਾਰੇ, ਨਸਾਰ, ਖੂਹ ਦੀ ਮੋਣ, ਕੰਘੀ, ਮਾਲੂ ਦੀਆਂ ਉਡੀਆਂ, ਟਿੰਡਾਂ, ਮਾਲੂ ਪੱਤੀਆਂ, ਬੈੜ-ਪੱਤੀ, ਬੈੜ-ਫਲੀਆਂ ਆਦਿ ਖੂਹਾਂ ਹਲਟਾਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ 'ਚ ਆਪੋ-ਆਪਣੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ।

ਬਲਦਾਂ ਦੀਆਂ ਜੋੜੀਆਂ, ਝੋਟਾ ਜਾਂ ਬੋਤੀ ਨਾਲ ਖੇਤੀ ਦੀ ਸਿੰਚਾਈ ਲਈ ਖੂਹਾਂ ਹਲਟਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਗਾਧਲ ਤੋਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਗੇੜ ਕੇ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਖੂਹ ਨੂੰ ਹਲਟੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਲਟੀਆਂ ਦੀ ਬਣਤਰ ਹਲਟਾਂ ਵਰਗੀ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਲੱਜ 'ਤੇ ਡੋਲ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਕੱਢ ਕੇ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੇ ਖੂਹ ਦੀ ਮੋਣ 'ਤੇ ਦੋ ਲੱਕੜੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਪੋਣੀ ਲੱਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੇ ਲੱਜ ਚੱਲਦੀ ਹੈ। ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੂਹਾਂ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਕੱਢ ਕੇ ਪਿਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਘਰੇਲੂ

- ★ ਜੰਗਲ ਦੇ ਵਿਚ ਖੂਹ ਲਵਾ' ਦੇ ਉੱਤੇ ਲਵਦੇ ਡੋਲ....
(ਉਸਤਾਦ ਗਾਇਕ ਲਾਲ ਚੰਦ ਯਮਲਾ ਜੱਟ)
- ★ ਖੂਹਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਏ, ਸੱਜਣਾ ਤੋਂ ਵਾਰ ਦੇਵਾਂ, ਵੇ ਜਿੰਦ ਉਝ ਵੀ ਤਾਂ ਜਾਣੀ ਏਂ...
(ਨੁਸਰਤ ਫਤਹਿ ਅਲੀ ਖਾਨ)
- ★ ਪਾਲੀ ਪਾਣੀ ਖੂਹ ਤੋਂ ਭਰੇ... ਓ ਹੋ... ਆ ਹਾ.....
(ਗੁਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪਾਲ)
- ★ ਆ 'ਜਾ ਤੁਤਾਂ ਵਾਲੇ ਖੂਹ ਤੇ....
(ਗੋਲਡਨ ਸਟਾਰ ਮਲਕੀਤ ਸਿੰਘ)
- ★ ਟਿੰਡ ਖੂਹ ਦੀ ਵਾਂਗੂ ਤੂੰ ਆਈ ਸੀ ਭਰ

ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਘਰਾਂ ਅੰਦਰ ਰੱਖੇ ਘੜੇ ਵੀ ਜਦੋਂ ਚਿੱਤ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਔਰਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਖੂਹਾਂ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਭਰ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ 'ਚ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪੱਤਣ ਉੱਪਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਖੂਹਾਂ ਤੋਂ ਸਾਰਾ-ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਖੂਹਾਂ ਦਾ ਸੀਨੇ ਠਾਰਦਾ ਠੰਢਾ ਠਾਰ ਪਾਣੀ ਅਰੋਗ ਰਹਿਤ ਵੀ ਹੁੰਦਾ। ਕਈ ਖੂਹਾਂ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਸੀਮਿੰਟ ਦੇ ਪੱਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਇਸ ਕਰਕੇ

ਕੇ, ਤੁਰ ਚੱਲੀ ਜਿੰਦੜੀਏ.....
(ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਚਮਕੀਲਾ)

- ★ ਮਲਕੀ ਖੂਹ ਉੱਤੇ ਭਰਦੀ ਸੀ ਪਾਣੀ.....
(ਮੁਹੰਮਦ ਸਦੀਕ)
- ★ ਹੱਥ 'ਚੋਂ ਲੱਜ ਛੁੱਟ ਗਈ, ਡਿੱਗ ਪਿਆ ਖੂਹੀ ਦੇ ਵਿਚ ਡੋਲ ਵੇ....
(ਗਾਇਕਾ ਮਿਸ ਨੀਲਮ)

ਆਦਿ ਕੀਤਾ 'ਚ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਬਲਦਾਂ ਦੀਆਂ ਜੋੜੀਆਂ, ਝੋਟਾ ਜਾਂ ਬੋਤੀ ਨਾਲ ਖੇਤੀ ਦੀ ਸਿੰਚਾਈ ਲਈ ਖੂਹਾਂ ਹਲਟਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਗਾਧਲ ਤੋਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਗੇੜ ਕੇ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਖੂਹ ਨੂੰ ਹਲਟੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਲਟੀਆਂ ਦੀ ਬਣਤਰ ਹਲਟਾਂ ਵਰਗੀ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਲੱਜ 'ਤੇ ਡੋਲ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਕੱਢ ਕੇ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੇ ਖੂਹ ਦੀ ਮੋਣ 'ਤੇ ਦੋ ਲੱਕੜੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਪੋਣੀ ਲੱਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੇ ਲੱਜ ਚੱਲਦੀ ਹੈ। ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੂਹਾਂ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਕੱਢ ਕੇ ਪਿਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਘਰੇਲੂ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਘਰਾਂ ਅੰਦਰ ਰੱਖੇ ਘੜੇ ਵੀ ਜਦੋਂ ਚਿੱਤ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਔਰਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਖੂਹਾਂ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਭਰ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ 'ਚ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪੱਤਣ ਉੱਪਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਖੂਹਾਂ ਤੋਂ ਸਾਰਾ-ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਖੂਹਾਂ ਦਾ ਸੀਨੇ ਠਾਰਦਾ ਠੰਢਾ ਠਾਰ ਪਾਣੀ ਅਰੋਗ ਰਹਿਤ ਵੀ ਹੁੰਦਾ।

ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕਈ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਖੂਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਨਿੱਗਰ ਤੇ ਮਿਆਰੀ ਸੋਚ ਵਾਲੀ ਕਲਮ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ 'ਚ ਪਰੋਇਆ ਹੈ। ਬਲਦਾਂ ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਹਲਟਾਂ ਦੀ ਗਾਧਲ ਉੱਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਬਲਦਾਂ ਨੂੰ ਹੱਕਣ ਲਈ ਇਕ ਥਾਂ ਬਣਾਈ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਜੋ ਬਲਦਾਂ ਨੂੰ ਹੱਕਣ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਥੱਕ ਨਾ ਜਾਵੇ। ਬਲਦਾਂ ਨੂੰ ਹੱਕਣ ਦੇ ਚਾਅ ਨਾਲ ਇਸ 'ਤੇ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਬੈਠ ਕੇ ਮੁਠਤ ਵਿਚ ਝੁੱਟਿਆਂ ਦਾ ਆਨੰਦ ਵੀ ਮਾਣ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਇੱਥੇ ਪੇਸ਼ ਹਨ ਪ੍ਰਫੈਸਰ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਾਈਂ ਸੁਕੇਤੜੀ ਦੀਆਂ ਸਤਰਾਂ :

ਇਹ ਗਾਧੀ ਬਣੀ ਨਵਾਰੀ,
ਅੱਗੇ ਵਗਦਾ ਬਲਦ ਯਜ਼ਾਰੀ,
ਕਰ ਇਸ ਉੱਤੇ ਅਸਵਾਰੀ,
ਭੁੱਲ ਜਾਵਣ ਦੋਵੇਂ ਜੱਗ ਨੀ,
ਸਾਡੇ ਖੂਹ 'ਤੇ ਵੱਸਦਾ ਰੱਬ ਨੀ।

ਉਂਗਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਖਾਣ ਨੂੰ ਹੁਣ ਮਿਲਦੇ ਲਾਲੂ ਗੁੜ ਦੇ ਨਾ, ਹੁਣ ਸੱਥਾਂ 'ਚ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗੂ ਲੋਕੀਂ ਜੁੜਦੇ ਨਾਂ,
ਬਾਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਯਾਦ ਕਰਾਗੇ ਖੂਹ ਦੀਆਂ ਟਿੰਡਾਂ ਨੂੰ,
ਭੁੱਲ ਨਾ ਜਾਇਓ ਵਿਰਸਾ,
ਭੁੱਲ ਨਾ ਜਾਇਓ ਵਿਰਸਾ।

ਮਿਸਤਰੀ ਦੀ ਕਾਰੀਗਰੀ
ਖੂਹਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਸੌਖਾ ਜਿਹਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ 'ਚ ਇਹ ਕੰਮ ਭਾਵੇਂ ਮਸ਼ੀਨੀਕਰਨ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ। ਖੂਹਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਖੂਹਾਂ ਦੀ ਡੂੰਘਾਈ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਪੁਟਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ 'ਚ ਖੂਹਾਂ ਨੂੰ ਛੋਟੀਆਂ ਇੱਟਾਂ ਨਾਲ ਚੁਨੇ 'ਚ ਚਣਾਈ ਕਰ ਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਿਸਤਰੀਆਂ ਦੀ ਇਸ ਕਾਰੀਗਰੀ ਨੂੰ ਦਾਦ ਦੇਣੀ ਬਣਦੀ ਹੈ।

ਲੋਹੇ ਦਾ ਕੁੰਡਾ
ਖੂਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਣੀ ਕੱਢਣ ਲਈ ਲੱਜ ਅਤੇ ਡੋਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਦੇ-ਕਦੇ ਲੋਹੇ ਦੀ ਬਲਟੀ ਨਾਲ ਵੀ ਪਾਣੀ ਕੱਢ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ।

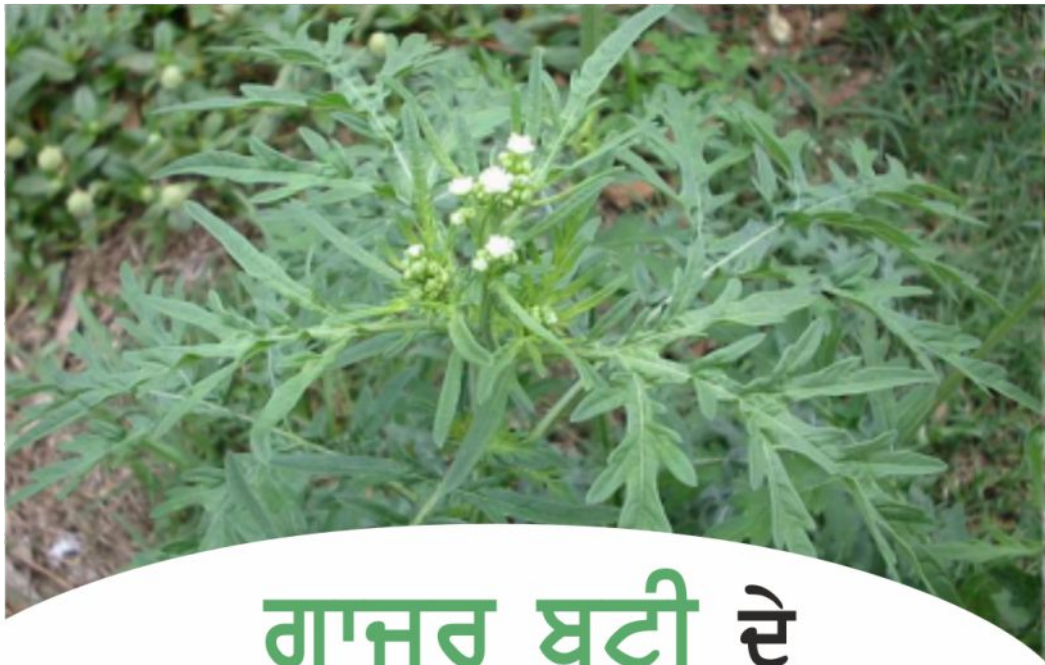
ਖੂਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੱਥ ਲੱਜ ਛੁੱਟ ਜਾਂਦੀ ਜਾਂ ਫਿਰ ਲੱਜ 'ਚ ਡੋਲ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਖੂਹ 'ਚ ਡਿੱਗ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਲੋਹੇ ਦੇ ਕੁੰਡੇ ਨੂੰ ਲੱਜ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਖੂਹ ਦੇ ਪਾਣੀ 'ਚ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਲੋਹੇ ਦੇ ਕੁੰਡਿਆਂ 'ਚ ਖੂਹ ਵਿਚ ਡਿੱਗੇ ਡੋਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਮਾਨ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਖੂਹ 'ਚ ਡਿੱਗਿਆ ਸਾਮਾਨ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਲੋਹੇ ਦੇ ਕੁੰਡਾ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਖੂਹਾਂ ਨਾਲ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਗੂੜ੍ਹੀ ਸਾਂਝ
ਖੂਹਾਂ ਨਾਲ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਗੂੜ੍ਹੀ ਸਾਂਝ ਰਹੀ ਹੈ। ਕੱਚੇ ਰਾਹਾਂ ਦਾ ਲੰਮਾ ਪੈੜਾ ਤੈਅ ਕਰ ਕੇ ਜਦੋਂ ਰਾਹਾਂ 'ਚ ਰਾਹਗੀਰਾਂ ਨੂੰ ਖੂਹ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ, ਉਦੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਦਾ, ਜਿਵੇਂ ਖੂਹ ਨੇ ਰੁਕ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਣ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ। ਖੂਹਾਂ ਦਾ ਠੰਢਾ ਠਾਰ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਤੇ ਸੀਨੇ ਠਾਰਦਾ ਠੰਢਾ ਪਾਣੀ ਸਾਰੀ ਹੀ ਥਕਾਵਟ ਉਤਾਰ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਦਰੱਖਤਾਂ ਦੀਆਂ ਸੰਘਣੀਆਂ ਠੱਲੀਆਂ ਛਾਵਾਂ ਹੇਠ ਬੈਠਿਆਂ ਨੂੰ ਇੰਝ ਲੱਗਦਾ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਦੋ ਘੜੀਆਂ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਕੁਝ ਪਲ ਗੱਲ ਕਰ ਲਈਆਂ ਹੋਣ। ਖੂਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੋਣਾਂ ਉੱਤੇ ਖੜਕਦੇ ਡੋਲ, ਬਲਦਾਂ ਦੇ ਗਲਾਂ 'ਚ ਖੜਕਦੀਆਂ ਟੱਲੀਆਂ ਦੀ ਟਣਕਾਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋਣਾ ਸਾਡੇ ਲਈ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਅਮੀਰ ਵਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣਾ ਸਮੇਂ ਦੀ ਮੁੱਖ ਲੋੜ ਹੈ।

ਬੁਝਾਰਤਾਂ 'ਚ ਖੂਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ
ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਖੂਹਾਂ ਹਲਟਾਂ ਦਾ ਬੁਝਾਰਤਾਂ (ਬਾਤਾਂ) ਵਿਚ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਬਚਪਨ ਦੀਆਂ ਇਹ ਯਾਦਾਂ ਅੱਜ ਵੀ ਸਾਡੇ ਜਿਹਨ 'ਚ ਵਸਦੀਆਂ ਨੇ, ਜਦੋਂ ਛੋਟੀ ਉਮਰੇ ਇਕੱਠੇ ਬੈਠ ਕੇ ਬੁਝਾਰਤਾਂ ਪਾਉਂਦੇ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਬੁੱਝੇ ਬੁਝਾਰਤਾਂ : 'ਆਰ ਢਾਂਗਾ-ਪਾਰ ਢਾਂਗਾ ਵਿੱਚ ਟੱਲਮ-ਟੱਲੀਆਂ, ਆਉਣ ਕੁੰਜਾਂ ਦੇਣ ਬੰਬੇ ਨਦੀ ਨਾਵਣ ਚੱਲੀਆਂ', ਆਦਿ।

ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ
ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸਾਡੇ ਗੁਰੂਆਂ-ਪੀਰਾਂ, ਫਕੀਰਾਂ ਨੇ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕੁੱਲ ਲੋਕਾਈ ਲਈ ਖੂਹ ਲਗਵਾਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਵੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨਾਂ ਨੇ ਵੀ ਖੂਹ ਲਗਵਾਏ। ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ 'ਚ ਵੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਖੂਹਾਂ ਬਾਰੇ ਅਸੀਂ ਪੜ੍ਹਦੇ-ਸੁਣਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਗਾਜਰ ਬੂਟੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ 1960 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ ਮੈਕਸੀਕਨ ਕਣਕ ਨਾਲ ਆਈ। ਇਹ ਨਦੀਨ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਾਫੀ ਰਕਬੇ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਮਾਤਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਛੱਡ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਦੀਨ ਨੂੰ ਗਾਜਰ ਘਾਹ, ਕਾਂਗਰਸ ਘਾਹ, ਪਾਰਥੀਨੀਅਮ ਗ੍ਰਾਸ, ਚੇਤਕ ਚਾਂਦਨੀ, ਸਵੈਦ ਟੋਪੀ, ਟੋਪੀ ਵਾਲਾ ਪੌਦਾ ਆਦਿ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੁਦਰਤੀ ਸੌਮਿਆਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਹ ਨਦੀਨ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਲਈ ਵੀ ਬਹੁਤ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੈ। ਆਉ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨਦੀਨ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਵਕ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੀਏ।

ਗਾਜਰ ਬੂਟੀ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਅਤੇ ਰੋਕਥਾਮ ਦੇ ਤਰੀਕੇ

ਹਨ ਅਤੇ ਕੋਹੜ ਤੱਕ ਦਾ ਖਤਰਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤਕਲੀਫ਼ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਤੇ ਵੀ ਬੇਲੋੜਾ ਖਰਚਾ ਸਹੇੜਨਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਤੇ ਅਸਰ : ਇਸ ਨਦੀਨ ਦਾ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਤੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਨਦੀਨ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪਸ਼ੂ ਖਾ ਲੈਣ ਤਾਂ ਦੁੱਧ ਦਾ ਸੁਆਦ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨਦੀਨ ਵਿੱਚ ਪਾਰਥੀਨਿਨ ਨਾਂ ਦੇ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ ਮਾਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਮਨੁੱਖੀ ਸਿਹਤ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਖਤਰਨਾਕ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਸ ਨਦੀਨ ਵਿੱਚ ਫੀਨੋਲਿਕ ਅਤੇ ਹੋਰ ਤੇਜ਼ਾਬੀ ਮਾਦੇ ਦੇ ਗਸਾਇਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਲਈ ਜਲਦੇਵਾ ਸਾਬਿਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਪਸ਼ੂ ਇਸ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਤਰਾ ਵਿੱਚ ਖਾ ਲਵੇ ਜਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਰ ਇਸਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿੱਚ ਰਹੇ ਤਾਂ ਵੀ ਪਸ਼ੂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਤੇ ਲਾਲ ਧਾਰੀਆਂ, ਵਾਲਾਂ ਦਾ ਡਿੱਗਣਾ, ਚਮੜੀ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਣੀ, ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਛਾਲੇ ਪੈ ਜਾਣੇ ਆਦਿ ਰੋਗ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਸ਼ੂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਵੀ ਘੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਪਸ਼ੂ ਮਰ ਵੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗਾਜਰ ਬੂਟੀ ਦਾ ਫਸਲਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ : ਇਹ ਨਦੀਨ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬੂਟੇ ਨੂੰ ਉੱਗਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵੱਧਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਦੀਨ ਜੋ ਕਿ ਸਿਰਫ ਖਾਲੀ ਥਾਂ ਤੇ ਹੀ ਉੱਗਦਾ ਸੀ, ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਅਤੇ ਬਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਮੱਸਿਆ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਦੀਨ ਕਮਾਦ, ਬਰਸੀਮ ਦੀ ਬੀਜ ਵਾਲੀ ਫਸਲ, ਸਿੱਧਾ ਬੀਜਿਆ ਝੋਨਾ, ਆਲੂ, ਪੁਦੀਲਾ, ਕਣਕ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗਾਜਰ ਬੂਟੀ ਮੀਲੀ ਬੱਗ ਲਈ ਵੀ ਬਦਲਵੇਂ ਪੌਦਿਆਂ ਵਜੋਂ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮੀਲੀ ਬੱਗ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖਤਰਨਾਕ ਰਸ ਚੂਸਣ ਵਾਲਾ ਕੀੜਾ ਹੈ, ਜੋ ਫੁੱਲਾਂ, ਫਲਾਂ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਨਰਮੇ-ਕਪਾਹ ਦੀ ਫਸਲ ਦਾ ਖਤਰਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਫਸਲ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਕੀੜਾ ਗਾਜਰ ਬੂਟੀ ਉੱਪਰ ਪਲਦਾ ਹੈ।

ਗਾਜਰ ਬੂਟੀ ਦੀ ਸਰਵਪੱਖੀ ਰੋਕਥਾਮ : ਇਸ ਨਦੀਨ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਤਰੀਕਾ ਢੁੱਕਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸਦੇ ਖਾਤਮੇ ਲਈ ਸਰਵਪੱਖੀ ਰੋਕਥਾਮ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਹ ਨਦੀਨਾਂ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਦੀ ਉਹ ਵਿਧੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਰ ਸੰਭਵ ਤਰੀਕੇ ਦੀ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਫਸਲ

ਮਨਦੀਪ ਕੌਰ ਸੈਣੀ,
ਸਤਵਿੰਦਰਜੀਤ ਕੌਰ ਅਤੇ
ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਔਲਖ,
ਕਿ੍ਰਸੀ ਵਿਗਿਆਨ ਕੇਂਦਰ, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ
(ਫੋ. 94647-42595)

ਨੂੰ ਆਰਥਿਕ ਨੁਕਸਾਨ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵੀ ਦੂਸ਼ਿਤ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਆਉ ਇਸਦੇ ਖਾਤਮੇ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਰਗਰ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਣੀਏ :

ਮਕੈਨੀਕਲ ਢੰਗਾਂ ਰਾਹੀਂ ਰੋਕਥਾਮ : ਗਾਜਰ ਬੂਟੀ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸਠ੍ਹੇ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਸੋਚ ਅਪਣਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਗਾਜਰ ਬੂਟੀ ਨੂੰ ਫੁੱਲ ਆਉਣ ਅਤੇ ਬੀਜ ਬਣਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਪੁੱਟਣਾ ਇਸ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਸਰਦਾਰ ਤਰੀਕਾ ਹੈ। ਗਾਜਰ ਬੂਟੀ ਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਕੱਟ ਕੇ ਜਾਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਪੁੱਟ ਕੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਫੁੱਲ ਆਉਣ ਤੇ ਇਸ ਨਦੀਨ ਨੂੰ ਪੁੱਟਣ ਨਾਲ ਇਸਦੇ ਪਰਾਗਕਣ ਫੈਲ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ ਇਸਨੂੰ ਬੀਜ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੁੱਟਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਬੀਜ ਹਵਾ ਨਾਲ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੱਕ ਫੈਲ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਵੱਧ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਦੀਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵੇਲੇ ਹੀ ਇਸਨੂੰ ਪੁੱਟ ਕੇ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਗਾਜਰ ਬੂਟੀ ਨੂੰ ਲੰਬੇ ਦਸਤੇ ਵਾਲੇ ਅੱਜ਼ਾਰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਕਹੀ ਜਾਂ ਕਸੋਲੇ ਨਾਲ ਜੜ੍ਹਾਂ ਪੁੱਟੇ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇਕਰ ਇਸ ਦੇ ਬੂਟੇ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਉੱਪਰ ਤੋਂ ਕੱਟਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਦੁਬਾਰਾ ਚੱਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਖਾਲੀ ਥਾਂ ਤੇ ਜਿੱਥੇ ਟਰੈਕਟਰ ਚੱਲ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ, ਉੱਥੇ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਵਾਹੁੰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਖੇਡਣ ਵਾਲੇ ਮੈਦਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਜੇਕਰ ਇਹ ਨਦੀਨ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਲਗਾਤਾਰ ਘਾਹ ਕੱਟਣ ਵਾਲੀ ਮਸ਼ੀਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਇਸ ਨਦੀਨ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗਾਜਰ ਬੂਟੀ ਦੇ ਪੁੱਟਣ ਸਮੇਂ ਹੱਥ ਉੱਪਰ ਦਸਤਾਨੇ ਪਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗ ਵੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਢਕੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਬੂਟਾ ਸਿੱਧਾ ਮਨੁੱਖੀ ਚਮੜੀ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿੱਚ ਨਾ ਆਵੇ।

ਜੈਵਿਕ ਢੰਗਾਂ ਰਾਹੀਂ ਰੋਕਥਾਮ : ਇਹ ਵਿੱਧੀ ਸਭ ਤੋਂ ਅਸਾਨ ਅਤੇ ਨਾ ਮਤਰ ਖਰਚੇ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਦੀਨ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਕਾਫੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਜਵਿਰੋਗ੍ਰਾਮ ਬਾਈਕਲੋਗਾਟਾ (ਮੈਕਸੀਕਨ ਬੀਟਲ) ਨਾਂ ਦੀ ਭੁੰਡੀ ਜੋ ਕਿ ਇਕ ਮਿੱਤਰ ਕੀੜਾ ਹੈ,

ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਭੁੰਡੀ ਗਾਜਰ ਬੂਟੀ ਨੂੰ ਖਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਫੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਇਸਦਾ ਸਫਾਇਆ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਭੁੰਡੀ ਦਾ ਰੰਗ ਚਿੱਟਾ-ਪੀਲਾ ਜਾਂ ਹਲਕਾ ਲਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਸਮਾਂਤਰ ਖੱਬੇ ਪਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕੀੜੇ ਦੇ ਅੰਡੇ ਹਲਕੇ ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਅਤੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਪਾਸੇ ਦਿੱਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਭੁੰਡੀ ਦੇ ਬੱਚੇ ਅਤੇ ਬਾਲਗ ਦੋਵੇਂ ਇਸ ਬੂਟੀ ਨੂੰ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਇਸ ਨਦੀਨ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਹੋਰ ਤਾਕਤਵਰ ਬੂਟੇ ਉਗਾਉਣਾ : ਇਸ ਨਦੀਨ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਹੋਰ ਬੂਟੇ ਜਿਵੇਂ

ਵਧੀਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਗਜ਼ਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਭਰਪੂਰ ਚਾਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਘਾਹ ਦੀ ਖਾਸੀਅਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਉੱਪਰ ਗਾਜਰ ਬੂਟੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ 3-4 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ-ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਤੌਰ ਤੇ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਵਾਰ ਖਿਲਾਰਿਆ ਬੀਜ ਆਪੇ ਹੀ ਅੱਗੇ ਲਈ ਬੀਜ ਖਿਲਾਰਨ ਦਾ ਜ਼ਰੀਆ ਬਣਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਕਾਸ਼ਤਕਾਰੀ ਢੰਗਾਂ ਰਾਹੀਂ ਰੋਕਥਾਮ : ਛੇਤੀ ਵਧਣ ਵਾਲੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਜਿਵੇਂ ਚਰੂ, ਚੌਂਚ, ਆਦਿ ਉਗਾਉਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਸ ਨਦੀਨ ਦਾ ਵਧਣਾ ਰੁੱਕ ਜਾਵੇ।

ਖਾਦ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਨਦੀਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ : ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ ਆਫ ਵੀਡ ਸਾਇੰਸ ਹਿਸਰਚ ਦੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਨਦੀਨ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਅੱਜੇ ਫੁੱਲ ਨਾ ਆਏ ਹੋਣ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੌਦਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੰਪੋਸਟ ਖਾਦ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਗਾਜਰ ਬੂਟੀ ਤੋਂ ਬਣੀ ਦੇਸੀ ਖਾਦ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਤਰਾ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀ ਲਾਹੇਵੰਦ ਤੱਤ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਹੋਰ ਵਰਤੋਂ : ਇਸ ਨਦੀਨ ਨੂੰ ਗੱਤਾ ਅਤੇ ਕਾਰਜ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਦੀਨ ਨੂੰ ਬਾਲਣ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਦੀਨ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਵੀ ਯੋਗ ਵੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ ਕੋਈ ਇਕ ਤਰੀਕਾ ਅਪਣਾ ਕੇ ਗਾਜਰ ਬੂਟੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਾਰਾ ਸਾਲ ਹੀ ਉੱਗਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਮੁਹਾਦ ਬੂਟੀ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਪਿੰਡ ਪੱਧਰ ਤੇ ਗਾਜਰ ਬੂਟੀ ਮੁਕਾਉ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਚਲਾਈਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨਦੀਨ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਿਸੇ ਇਕੱਲੇ ਦੇ ਫੈਸ ਦੀ

ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸਾਵਧਾਨੀਆਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖੋ :

- ★ ਗਾਜਰ ਬੂਟੀ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਦਸਤਾਨੇ ਪਾ ਕੇ ਪੁੱਟੋ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗ ਵੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਢਕੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਬੂਟਾ ਸਿੱਧਾ ਮਨੁੱਖੀ ਚਮੜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾ ਲੱਗੇ।
- ★ ਇਸਦੇ ਬੂਟੇ ਨੂੰ ਜੜ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਟਦਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਦੁਬਾਰਾ ਨਾ ਉੱਗ ਸਕੇ।
- ★ ਜਿਹੜਾ ਵਿਅਕਤੀ ਇਸ ਬੂਟੀ ਤੋਂ ਸਵਿਦਨਸ਼ੀਲ ਹੋਵੇ ਉਸਨੂੰ ਇਸਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ★ ਜੇਕਰ ਇਹ ਬੂਟੀ ਕਿਸੇ ਫਸਲ ਵਿੱਚ ਉੱਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪੁੱਟ ਦਿਉ ਕਿਉਂਕਿ ਫਸਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਕੋਈ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ।
- ★ ਜੇ ਇਹ ਬੂਟੀ ਚਰੇ ਦੀ ਫਸਲ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਸਨੂੰ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿਉ।

ਕੋਸ਼ੀਆ ਤੌਰ, ਕੋਸ਼ੀਆ ਸੀਰੋਸੀਆ ਆਦਿ ਉਗਾ ਕੇ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਬੂਟੇ ਗਾਜਰ ਬੂਟੀ ਨਾਲੋਂ ਜਲਦੀ ਵਧਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੜ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਨੁਕਸਾਨਦਾਇਕ ਰਸਾਇਣ ਛੱਡਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਗਾਜਰ ਬੂਟੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਵਿਘਨ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਦੀਨ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਅਪ੍ਰੈਲ-ਮਈ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਰਿੰਨੀ ਘਾਹ ਦਾ ਬੀਜ ਖਾਲੀ ਥਾਂ ਜਾਂ ਸੜ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ, ਨਹਿਰਾਂ-ਕੱਸੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪੱਟੜੀਆਂ ਆਦਿ ਤੇ ਖਿਲਾਰ ਕੇ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਰਿੰਨੀ ਘਾਹ ਦਾ ਚਾਰ ਪਸ਼ੂਆਂ ਲਈ ਬਹੁਤ

ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਸਵੈ ਸਹਾਇਤਾ ਸਮੂਹਾਂ, ਸਮਾਜਿਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਗੈਰ ਸਰਕਾਰੀ ਅਦਾਰੇ, ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਬੂਟੀ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਇਕੱਠੇ ਮਿਲ ਕੇ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿਸਾਨ ਵੀਰ ਇਸ ਨਦੀਨ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਉਣਗੇ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਬੂਟੀ ਤੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖੀ ਨੁਕਸਾਨ, ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਬਚਾ ਸਕਣ ਅਤੇ ਸਾਫ ਸੁਥਰਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਣਾ ਸਕਣ।

ਪਾਣੀ ਬਿਨਾਂ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਜੀਵਨ ਭਾਵ ਜੀਵ-ਜੰਤੂਆਂ ਤੇ ਇਨਸਾਨਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਇਨਸਾਨ ਨੇ ਬਸਤੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਸੱਭਿਅਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਰਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਦਰਿਆਵਾਂ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਹੋਰ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਕੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਚੁਣਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਿੰਧੂ ਘਾਟੀ ਜਾਂ ਹੜੱਪਾ ਸੱਭਿਅਤਾ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਰਜਮੀਨ ਉੱਤੇ ਫੁੱਲੀ-ਫਲੀ। ਇਹ ਸਿੰਧੂ ਦਰਿਆ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਯਮੁਨਾ ਤੱਕ ਅਤੇ ਸੂਬਾ ਸਿੰਧ, ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਗੁਜਰਾਤ ਤੱਕ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ' ਵਿੱਚ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ :
ਪਹਿਲਾ ਪਾਣੀ ਜੀਉ ਹੈ ਜਿਤੁ ਹਰਿਆ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥

ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਦਰਿਆ ਸਤਲੁਜ

'ਪੰਜਾਬ' ਦਾ ਇਹ ਨਾਂ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਸਦਕਾ ਪਿਆ ਹੈ—ਪੰਜ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ। ਇਹ ਦਰਿਆ ਪੂਰੇ ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਨਾਯਾਬ ਤੋਹਫਾ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੂਰੇ ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ 'ਤੇ ਭੂਗੋਲਿਕ, ਇਤਿਹਾਸਕ, ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ, ਧਾਰਮਿਕ, ਸਿਆਸੀ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਪੱਖੋਂ ਗੂੜ੍ਹਾ ਅਸਰ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਉੱਤਰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਹੀ ਜੀਵਨ ਧਾਰਾ ਹਨ। ਇਹ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ, ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਹਰਿਆਣਾ, ਰਾਜਸਥਾਨ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਤੱਕ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਖੇਤਾਂ ਦੀ ਪਿਆਸ ਬੁਝਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਪਣੇ ਬਿਜਲੀ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੈਂਕੜੇ ਮੈਗਾਵਾਟ ਬਿਜਲੀ ਵੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਪਾਈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੰਜ ਦਰਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਖਾਸਕਰ ਚੜ੍ਹਦੇ ਪੰਜਾਬ ਲਈ ਸਤਲੁਜ ਸਭ ਤੋਂ ਅਹਿਮ ਦਰਿਆ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਪੰਜ ਦਰਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਲੰਬਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧਰ ਪੂਰਬ ਅਤੇ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਵਗਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਕਰੀਬ 1450 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਜਾਂ 900 ਮੀਲ ਹੈ। ਸਤਲੁਜ ਨੂੰ ਰਿਗਵੇਦ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਨਾਤਨੀ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਭਦਰੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਭਾਵ ਸੌ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਵਾਲਾ ਦਰਿਆ। ਬਾਅਦ ਦੇ ਸਾਹਿਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਤਦਰੂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਮਿਥਿਹਾਸਕ

ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਜ਼ਰਖੇਜ਼ ਹੀ ਬਣਾਇਆ।

ਆਧੁਨਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ 1699 ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ ਨੂੰ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਵੇਲੇ ਬਣਾਈ ਖੰਡੇ ਦੀ ਪਹੁਲ ਲਈ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਨੇ ਸਤਲੁਜ ਦਾ ਮਿੱਠਾ ਪਾਣੀ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਸਾਰਾ ਭਾਰਤ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਤਾਂ ਵੀ ਸਤਲੁਜ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਕੰਧ ਬਣ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਰਿਹਾ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਸਤਲੁਜ ਨੂੰ ਸਰਹੱਦ ਮੰਨਣ ਬਾਰੇ ਦੋਸਤੀ ਦਾ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਵੀ 26 ਅਕਤੂਬਰ 1831 ਨੂੰ ਰੋਪੜ ਵਿੱਚ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਕੰਢੇ ਹੀ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵੱਲੋਂ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਲਾਰਡ ਵਿਲੀਅਮ ਬੈਂਟਿੰਕ ਨੇ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ।

ਇਹ ਤਿੱਬਤ ਵਿੱਚ ਕੈਲਾਸ਼ ਪਰਬਤ ਅਤੇ ਮਨਸਰੋਵਰ ਝੀਲ ਨੇੜੇ ਰਾਕਸ਼ਸਤਾਲ ਜਾ ਰਾਵਣਤਾਲ ਨਾਮੀ ਝੀਲ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਮੁੰਦਰੀ ਤਲ ਤੋਂ ਉੱਚਾਈ ਕਰੀਬ 4633 ਮੀਟਰ ਹੈ। ਉੱਥੇ ਸਤਲੁਜ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈਂਗਚੈਨ ਪੰਜਾਬ ਭਾਵ ਐਲੀਫੈਂਟ ਦਰਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਕੈਲਾਸ਼ ਪਰਬਤ, ਤਿੱਬਤ ਦੇ ਪਠਾਰ ਅਤੇ ਹਿਮਾਲਾ ਪਰਬਤ

ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਤਲੁਜ ਚੜ੍ਹਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਚਾਰ ਭੂਗੋਲਿਕ ਖਿੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੁਆਧ ਅਤੇ ਦੋਆਬੇ ਦੀ, ਅਗਾਂਹ ਦੁਆਬੇ ਅਤੇ ਮਾਲਵੇ ਦੀਆਂ ਅਤੇ ਫਿਰ ਮਾਲਵੇ ਅਤੇ ਮਾਝੇ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਤੈਅ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਚਿੱਟੀ ਵੇਈ ਅਤੇ ਲੁਧਿਆਣੇ ਦੇ ਬੁੱਢੇ ਨਾਲੇ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਬੁੱਢਾ ਦਰਿਆ ਵਜੋਂ ਵੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਤਲੁਜ ਦੀ ਹੀ ਇਕ ਧਾਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜਲਧਾਰਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ-ਕਸਬਿਆਂ ਦਾ ਗੰਦਾ ਪਾਣੀ ਸਮੇਟਦਾ ਹੋਇਆ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਵਰੋਸਾਏ ਕਸਬਾ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਮੱਧੂ ਨੇੜੇ ਹਰੀਕੇ ਵਿਖੇ ਬਿਆਸ ਦਰਿਆ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵੱਲ ਨੂੰ ਹੋ ਤੁਰਦਾ ਹੈ।

ਸਤਲੁਜ 'ਤੇ ਵੱਡਾ ਭਾਖੜਾ ਬੰਨ੍ਹ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਆਜ਼ਾਦ ਭਾਰਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਵੱਡਾ ਡੈਮ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਸੀ, ਜਿੱਥੋਂ ਸੈਂਕੜੇ ਮੈਗਾਵਾਟ ਬਿਜਲੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਹਿਰਾਂ ਨਿਕਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਨੰਗਲ ਤੋਂ ਦਰਿਆ ਸਤਲੁਜ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਜਨਮ ਸਥਾਨ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਕੀਰਤਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲੋਂ ਲੰਘਦਾ ਹੋਇਆ ਰੋਪੜ ਪੁੱਜਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਰੋਪੜ ਬੈਰਾਜ ਤੋਂ ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਹੋਰ ਨਹਿਰਾਂ ਕੱਢੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਤਲੁਜ ਚੜ੍ਹਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਚਾਰ ਭੂਗੋਲਿਕ ਖਿੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੁਆਧ ਅਤੇ ਦੋਆਬੇ ਦੀ, ਅਗਾਂਹ ਦੁਆਬੇ ਅਤੇ ਮਾਲਵੇ ਦੀਆਂ ਅਤੇ ਫਿਰ ਮਾਲਵੇ ਅਤੇ

ਸਰਹੱਦ ਦੇ ਐਨ ਕਰੀਬ ਹੁਸੈਨੀਵਾਲਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ, ਰਾਜਗੁਰੂ ਅਤੇ ਸੁਖਦੇਵ ਦੀਆਂ ਸਮਾਧਾਂ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਕੰਢੇ ਹੀ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਨਕਲਾਬੀ ਦੇਸ਼ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ 23 ਮਾਰਚ, 1931 ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਸੈਂਟਰਲ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਚੁੱਪ ਚੁਪੀਤੇ ਸ਼ਾਮ ਵੇਲੇ ਫਾਂਸੀ ਦੇ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦੇਹਾਂ ਹੁਸੈਨੀਵਾਲਾ ਲਾਗੇ ਸਤਲੁਜ ਵਿੱਚ ਰੋੜ੍ਹ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ। ਹੁਸੈਨੀਵਾਲਾ ਬੈਰਾਜ ਤੋਂ ਵੀ ਸਤਲੁਜ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋ ਨਹਿਰਾਂ ਕੱਢੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਸਤਲੁਜ ਵਿੱਚੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਹਕੂਮਤ ਵੇਲੇ ਵੀ ਕਈ ਨਹਿਰਾਂ ਕੱਢੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਗੰਗਾਨਗਰ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਗੰਗ ਨਹਿਰ ਵੀ ਅਹਿਮ ਹੈ।

ਸਤਲੁਜ ਕਰੀਬ 105 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਤੱਕ ਭਾਰਤ-ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਸਰਹੱਦ ਸਿਰਜਦਾ ਹੋਇਆ, ਆਖਰ ਲਹਿੰਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਸੂਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਨੂੰ ਹੋ ਤੁਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਜ਼ੱਫਰਗੜ੍ਹ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਉੱਚ ਸ਼ਹੀਦ ਨੇੜੇ ਇਹ ਚਨਾਬ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਥਾਨ ਨੂੰ ਪੰਜ ਨਦ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਥੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੰਜ ਦਰਿਆ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਸਤਲੁਜ ਨਾਲ ਬਿਆਸ ਦਾ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਝਨਾ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਰਾਵੀ ਅਤੇ ਜੇਹਲਮ ਦਾ ਪਾਣੀ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਏਸੇ ਥਾਂ ਨੂੰ ਅਮੀਰ ਖੁਸਰੋ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਪੰਜ-ਆਬ ਆਖਿਆ ਹੈ। ਅਗਾਂਹ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੰਜ ਦਰਿਆਵਾਂ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਪੰਜ ਨਦ ਦਰਿਆ ਕਰੀਬ ਹੋਰ 45 ਮੀਲ ਜਾਂ 72 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦਾ ਪੈਂਡਾ ਤੈਅ ਕਰ ਕੇ ਮਿੱਠਣਕੋਟ ਲਾਗੇ ਸਿੰਧੂ ਦਰਿਆ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿੰਧੂ ਦਰਿਆ ਅਗਾਂਹ ਸੂਬਾ ਸਿੰਧ ਵਿੱਚੋਂ ਵਗਦਾ ਹੋਇਆ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਬੰਦਰਗਾਹ ਕਰਾਚੀ ਨੇੜੇ ਅਰਬ ਸਾਗਰ ਵਿੱਚ ਸਮੁੰਦਰ 'ਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਗੱਲ

ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਇੰਨਾ ਕੁਝ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸਤਲੁਜ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਪੰਜਾਬ ਆਪਣੇ ਲੋਕ ਸਾਹਿਤ, ਗੀਤਾਂ, ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਰਿੱਧਿ-ਭੰਗੜੇ ਦੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਤਲੁਜ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਲਈ ਬਹੁਤਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਕੁਝ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਜ਼ਰੂਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦਰਿਆਵਾਂ 'ਤੇ ਕਲਾਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰੋ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਕਈ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਝਨਾਂ, ਰਾਵੀ, ਸੁਹਾਂ ਅਤੇ ਤਵੀ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਅਮਰਜੀਤ ਚੰਦਨ ਨੇ ਇਹ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਹੈ : 'ਅਸੀਂ ਧਰਤੀ ਪੰਜ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੀ' 'ਧਰਤੀ ਪੰਜ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੀ' ਦਾ ਕਲਿਆਣ ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਸੱਤੇ ਦਿਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਪੰਜ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਗੀਤ ਮੈਂ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਲੱਭਦਾ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਕਿਤਿਓਂ ਕੋਈ ਦਸ ਨਹੀਂ ਪਈ। ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਕਿ ਦਰਿਆਵਾਂ ਕੰਢੇ ਵਸਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਗੀਤ ਨਾ ਜੋੜੇ ਹੋਣਗੇ। ਸਾਡੇ ਸਾਹਿਤ 'ਚ ਨਦੀ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਨਾ ਹੋਣ ਵਰਗੀ ਹੈ; ਕਲਾ ਵਿੱਚ ਚਿਤ੍ਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਲਹਿੰਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਫੋਟੋਗਰਾਫਰਾਂ ਨੇ ਓਧਰਲੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਬੜੀ ਸੁੱਖਰੀ ਫੋਟੋਕਾਰੀ ਕਰ ਲਿਤੀ ਹੈ। 'ਸਾਡੇ ਵਲ' ਦਾ ਵਰਕਾ ਖਾਲੀ ਹੈ।

'ਕੋਈ ਵਿਰਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ਦਰਿਆ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕਈ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਿਆ ਦਾ ਨਾਂ ਅਸਥਾਈ ਵਜੋਂ ਸਿਰਫ ਗੀਤ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਤੋਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਲੰਘ ਆ ਜਾ ਪੱਤਣ ਝਨਾ ਦਾ..... ਵਗਦੀ ਸੀ ਰਾਵੀ.....। ਹਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਹਿਬੂਬ ਵਾਹਦ ਕਵੀ ਹੈ, ਜਿਹਨੇ ਪੰਜ ਦਰਿਆਵਾਂ ਬਾਰੇ ਲੰਮੀਆਂ-ਲੰਮੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਲਿਖੀਆਂ, ਪਰ ਇਹਨੇ ਹਰ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਐਸੀ ਇਲਾਹੀ ਪੁੰਦ ਖਿਲਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਦਰਿਆ ਸਿਆਣਨ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਸਭ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਇੱਕੋ ਦਰਿਆ ਦੀਆਂ ਲੱਗਦੀਆਂ ਹਨ।'

ਹਾਂ, ਫਿਲਮਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਜ਼ਰੂਰ 1964 ਵਿੱਚ 'ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਕੰਢੇ' ਨਾਮ ਵਾਲੀ ਇਕ ਪੰਜਾਬੀ ਰੁਮਾਂਟਿਕ ਫਿਲਮ ਬਣਾਈ, ਜਿਸ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਐਮ ਐਮ ਬਿੱਲੂ ਮਹਿਰਾ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਬਲਰਾਜ ਸਾਹਨੀ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਕਿਰਦਾਰ ਸਨ। ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਉੱਥੇ ਵੀ ਸਤਲੁਜ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਤਾਂ ਖਾਲੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਗੰਦਗੀ ਨਾਲ ਭਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ। ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਜਿਸ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਪਹਿਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ, ਅੱਜ ਕਈ ਥਾਈਂ ਉਸ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਪੀਣਾ ਤਾਂ ਦੂਰ ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਖੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਇੰਨੀਆਂ ਨਹਿਰਾਂ ਕੱਢਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਵੀ ਸਤਲੁਜ-ਯਮੁਨਾ ਨਹਿਰ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਲੁੱਟਣ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਲੜਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਸਤਲੁਜ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲਿਟਰ ਲਾਹਣ ਰੋੜ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਣਗਿਣਤ ਮੱਛੀਆਂ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਹੋਰ ਜੀਵ ਮਰ ਗਏ। ਅੱਜ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਇਸ ਲਾਸ਼ਟੀ ਤੌਹਫੇ ਦੀ, ਭਾਵ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਦਰਿਆਵਾਂ ਵੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰੀਏ। ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਵਕਤੀ ਲਾਹਿਆਂ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਲੀਤ ਨਾ ਕਰੀਏ। ਜੇ ਸਾਡੇ ਦਰਿਆ ਕਾਇਮ ਹਨ, ਤਾਂ ਹੀ ਪੰਜਾਬ, ਪੰਜਾਬ ਹੈ। ਤਾਂ ਹੀ ਪੰਜਾਬ, ਆਬਾਦ ਹੈ।

ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਿਪਰੋ

ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਰਸਵਤੀ ਨਦੀ ਸ਼ੁਭਦਰੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਭਿੱਗਦੀ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਸਿੰਧੂ, ਸਰਸਵਤੀ ਅਤੇ ਹਕੜਾ ਦਰਿਆਵਾਂ ਆਦਿ ਸਣੇ 'ਸਪਤ ਸਿੰਧੂ' ਦਾ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਿਕੰਦਰ ਦੇ ਹਮਲੇ ਵੇਲੇ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਦੀਆਂ ਯੂਨਾਨੀ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਪੈਂਟਾਪੋਟਾਮੀਆ ਭਾਵ ਪੰਜ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਤਲੁਜ ਨੂੰ ਜ਼ਰਾਰਦਰਾਸ ਦਾ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ। ਸਤਲੁਜ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰ ਆਪਣੇ ਵਹਿਣ ਬਦਲੇ, ਹੜ੍ਹ ਵੀ ਲਿਆਂਦੇ ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਾਹੀ

ਨੂੰ ਚੀਰਦਾ ਹੋਇਆ, ਸੱਪ ਵਾਂਗ ਵੱਲ ਖਾਂਦਾ ਚੀਨ ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਟੱਪ ਕੇ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਕਨਾਵਾਰ ਘਾਟੀ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਡੂੰਘੀਆਂ ਤੰਗ ਘਾਟੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰਦਾ ਨੰਗਲ ਨੇੜੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ਿਵਾਲਿਕ ਦੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ 'ਚੋਂ ਵਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਆਖਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਮੈਦਾਨਾਂ 'ਚ ਪੈਰ ਧਰਦਾ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰਖੇਜ਼ ਬਣਾਉਂਦਾ ਅੱਗੇ ਵਧਦਾ ਹੈ।

ਮਾਝੇ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਤੈਅ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਚਿੱਟੀ ਵੇਈ ਅਤੇ ਲੁਧਿਆਣੇ ਦੇ ਬੁੱਢੇ ਨਾਲੇ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਬੁੱਢਾ ਦਰਿਆ ਵਜੋਂ ਵੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਤਲੁਜ ਦੀ ਹੀ ਇਕ ਧਾਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜਲਧਾਰਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ-ਕਸਬਿਆਂ ਦਾ ਗੰਦਾ ਪਾਣੀ ਸਮੇਟਦਾ ਹੋਇਆ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਵਰੋਸਾਏ ਕਸਬਾ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਮੱਧੂ ਨੇੜੇ ਹਰੀਕੇ ਵਿਖੇ ਬਿਆਸ ਦਰਿਆ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵੱਲ ਨੂੰ ਹੋ ਤੁਰਦਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹੱਦ ਦੇ ਐਨ ਨਾਲ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਭਾਖੜਾ ਵਿਖੇ

ਹੜਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਛੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ

ਪੱਤਾ ਲਪੇਟ ਸੁੰਡੀ ਦੀ ਮਾਰ ਹੇਠ ਝੋਨੇ ਦੀ ਫ਼ਸਲ, ਸਪਰੇਅ ਬੇਅਸਰ

ਸੂਬੇ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹੜਾਂ ਨੇ ਜੋ ਜਖਮ ਦਿੱਤੇ ਸਨ, ਉਹ ਅਜੇ ਸੁੱਕੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਸਮੱਸਿਆ ਪੱਤਾ ਲਪੇਟ ਸੁੰਡੀ ਖੜੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਸੂਬੇ ਦੇ ਛੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ 52 ਹਜ਼ਾਰ 40.5 ਹੈਕਟੇਅਰ ਵਿੱਚ ਲੱਗੀ ਝੋਨੇ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਕਿਸਾਨ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਫ਼ਸਲ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ 'ਤੇ ਸਪਰੇਅ ਵੀ ਬੇਅਸਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਪੱਤਾ ਪਲੇਟ ਸੁੰਡੀ ਕੀ ਹੈ?

ਪੱਤਾ ਲਪੇਟ ਸੁੰਡੀ ਦਾ ਹਮਲਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਮੀ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਝੋਨੇ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਲਗਾਤਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕੀਟਾਣੂ ਦਾ ਲਾਰਵਾ ਪੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਲਪੇਟ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਅੰਦਰ ਖਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਪੱਤਿਆਂ ਉੱਪਰ ਸਫੈਦ ਰੰਗ ਦੀਆਂ ਧਾਰੀਆਂ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਲੱਗਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਫ਼ਸਲ ਦਾ ਕਾਫੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਮੇਂ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਕਿਸਾਨ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਹੜਾਂ ਕਾਰਨ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਝੋਨੇ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਫ਼ਸਲ 'ਤੇ ਪੱਤਾ ਲਪੇਟ ਸੁੰਡੀ ਦਾ ਹਮਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਿਸਾਨ ਇਸ ਤੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਨੁਕਸਾਨ ਤੋਂ ਬੱਚਣ ਲਈ ਆਏ ਦਿਨ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਦਾ ਸਪਰੇਅ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰੰਤੂ ਸਪਰੇਅ ਵੀ ਇਸ

ਬਿਮਾਰੀ 'ਤੇ ਬੇਅਸਰ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਟਿਆਲਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ 2 ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬੇ ਵਿੱਚ ਝੋਨੇ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਵਿੱਚ ਕਰੀਬ 20 ਫੀਸਦੀ ਫ਼ਸਲ ਪੱਤਾ ਲਪੇਟ ਦੀ ਮਾਰ ਹੇਠ ਹੈ ਅਤੇ 20 ਤੋਂ 25 ਹਜ਼ਾਰ ਹੈਕਟੇਅਰ ਫ਼ਸਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੋਗਾ,

ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ, ਮੁਕਤਸਰ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਝੋਨੇ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਪੱਤਾ ਲਪੇਟ ਸੁੰਡੀ ਦੀ ਮਾਰ ਹੇਠ ਹੈ। ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ, ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ, ਜੈ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪੱਤਾ ਲਪੇਟ ਸੁੰਡੀ ਦੇ ਹਮਲੇ ਨਾਲ ਝੋਨੇ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਦੇ ਪੌਦੇ ਉੱਪਰ ਤੋਂ ਸੁੱਕਣ

ਲੱਗ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਹਿੰਗੀ ਤੋਂ ਮਹਿੰਗੀ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਦਵਾਈ ਦਾ ਵੀ ਸਪਰੇਅ ਕਰਵਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਕਿਸਾਨ ਆਏ ਦਿਨ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਲਾਹ ਲੈ ਕੇ ਫ਼ਸਲਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਦਵਾਈਆਂ ਬੇਅਸਰ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਵੱਧ ਗਈ ਹੈ।

ਪੱਤਾ ਲਪੇਟ ਸੁੰਡੀ ਦੇ ਹਮਲੇ ਦੇ ਲੱਛਣ

ਪੱਤਾ ਲਪੇਟ ਸੁੰਡੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ ਝੁੜ ਪੌਦਿਆਂ 'ਤੇ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਇਹ ਨੇੜੇ-ਤੇੜੇ ਦੇ ਪੌਦਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਲਪੇਟ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪੱਤੇ ਦਾ ਹਰਾ ਪਦਾਰਥ ਚੂਸ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਪੱਤੇ ਸਫੈਦ ਪੈਣ ਲੱਗਦੇ ਹਨ।

ਪੱਤਾ ਲਪੇਟ ਸੁੰਡੀ ਦਾ ਕਾਰਨ

ਪੱਤਾ ਲਪੇਟ ਸੁੰਡੀ ਦਾ ਹਮਲਾ ਉੱਚ ਨਮੀ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਝੋਨੇ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਹਮਲਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸੁੰਡੀ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ

ਡਾ. ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ, ਚੀਫ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਅਫਸਰ, ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਝੋਨੇ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਦਾ ਲਗਾਤਾਰ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਪੱਤਾ ਲਪੇਟ ਸੁੰਡੀ ਦਾ ਹਮਲਾ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਲੈ ਕੇ ਉਚਿੱਤ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਲੇਟੇਸਟ ਟੈਕਨੋਲੋਜੀ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਪੀ.ਏ.ਯੂ. ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ 70 ਲੱਖ ਦਾ ਸਪਾਰਕ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਆਫ ਸਿਡਨੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕਣਕ ਦੀ ਜੀਨ ਐਡੀਟਿੰਗ 'ਤੇ ਕਰਨਗੇ ਰਿਸਰਚ

ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ (ਪੀ. ਏ. ਯੂ.) ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਜੀਨ ਐਡੀਟਿੰਗ ਦੀ ਲੇਟੇਸਟ ਟੈਕਨੋਲੋਜੀ ਅਤੇ ਜੀਨ ਐਡੀਟਿੰਗ ਦੀ ਮੱਦਦ ਨਾਲ ਕਣਕ ਦੇ ਦਾਣੇ ਦੇ ਸਾਈਜ਼ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਪਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਰਸਤ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਲਈ ਸਿਡਨੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ। ਪੀ. ਏ. ਯੂ. ਦੇ ਸਕੂਲ ਆਫ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਬਾਇਓਟੈਕਨੋਲੋਜੀ ਨੂੰ ਸਕੀਮ ਫਾਰ ਪ੍ਰੋਮੋਸ਼ਨ ਆਫ ਅਕੈਡੇਮਿਕ ਅਤੇ ਰਿਸਰਚ ਕੋਲੋਬਰੇਸ਼ਨ (ਸਪਾਰਕ) ਦਾ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। 69.57 ਲੱਖ ਦੇ ਇਸ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਨਾਲ ਪੀ. ਏ. ਯੂ. ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਆਫ ਸਿਡਨੀ ਵੱਲੋਂ ਸੰਯੁਕਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਰਿਸਰਚ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਹਿਊਮਨ ਰਿਸੋਰਸ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਮੰਤਰਾਲੇ ਵੱਲੋਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ

ਰਿਸਰਚ ਲਈ ਸੰਯੁਕਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਬੈਸਟ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸਪਾਰਕ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਨੂੰ ਲੇਟੇਸਟ ਟੈਕਨੋਲੋਜੀ ਬਾਰੇ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਰਿਸਰਚ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ 2 ਸਾਲ ਚਲੇਗਾ, ਲੇਟੇਸਟ ਟੈਕਨੋਲੋਜੀ 'ਤੇ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਿਲੇਗੀ ਮੱਦਦ

ਬਾਇਓਟੈਕਨੋਲੋਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਿੰ. ਇਨਵੈਸਟੀਗੇਟਰ ਡਾ. ਸਤਿੰਦਰ ਕੌਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਸ ਲਈ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਅਰਬੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੈਮਾਨਿਆਂ

ਅਤੇ ਰਿਸਰਚ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦੇ ਆਈਡੀਏ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੀ. ਏ. ਯੂ. ਨੂੰ ਇਹ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ 2 ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਹਾਸਿਲ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜੀਨ ਐਡੀਟਿੰਗ ਇੱਕ ਲੇਟੇਸਟ ਤਕਨੀਕ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਵਿਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦੀ ਮੱਦਦ ਨਾਲ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਜੀਨ ਐਡੀਟਿੰਗ ਦੀ ਮੱਦਦ ਨਾਲ ਕਣਕ ਦੇ ਸਾਈਜ਼ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਣਕ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਰਸਤ (ਗੁੰਗੀ) ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਪੀ. ਏ. ਯੂ. ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਆਫ ਸਿਡਨੀ ਦੇ ਮਾਹਿਰ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਡਾ. ਸਤਬੀਰ ਸਿੰਘ ਗੋਸਲ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦੇ ਹਾਸਲ ਹੋਣ 'ਤੇ ਸ਼ੁੱਭਕਾਮਨਾਵਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ।

ਸੇਬ ਦੀ ਫਸਲ 'ਤੇ ਮੌਸਮ ਦੀ ਮਾਰ

ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਗਰਮੀ, ਘੱਟ ਬਾਰਿਸ਼, ਕੀੜਿਆਂ ਦੇ ਹਮਲੇ ਕਾਰਨ ਸੇਬ ਦੀ ਚਮਕ ਫਿੱਕੀ

ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੇਬ ਦਾ ਲਾਲ ਰੰਗ ਫਿੱਕਾ ਪੈਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਮੰਡਰਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ ਰਿਕਾਰਡ ਗਰਮੀ, ਘੱਟ ਬਾਰਿਸ਼ ਅਤੇ ਕੀੜਿਆਂ ਦੇ ਵੱਧ

ਰਹੇ ਹਮਲਿਆਂ ਕਾਰਨ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਸੇਬ ਦੀ ਫ਼ਸਲ 'ਤੇ ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਇਆ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਵੀ ਸਤੰਬਰ ਅਤੇ ਅਕਤੂਬਰ ਦੌਰਾਨ ਸੇਬ ਨੂੰ ਦਰਮਿਆਨੀ ਗਰਮੀ ਅਤੇ ਯੋਗ ਬਾਰਿਸ਼ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂਕਿ ਫਲ ਵੱਡੇ, ਚਮਕੀਲੇ ਅਤੇ ਪੱਕ ਸਕਣ। ਪਰੰਤੂ ਮੌਜੂਦਾ ਮੌਸਮ ਦੇ ਕਾਰਨ ਆਕਾਰ ਅਤੇ ਰੰਗ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਿਕਸਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ ਹੈ। ਰੇਡ ਡਿਲੀਸ਼ੀਅਸ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਸੇਬ ਦੀ ਮੁੱਖ ਕਿਸਮ ਹੈ, ਜੋ ਸਤੰਬਰ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪੰਦਰਵਾੜੇ ਵਿੱਚ ਪੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੇਬ ਦੀ ਕਿਸਮ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗਰਮੀ ਪਈ ਤਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਵੱਧ ਜਾਵੇਗਾ।

ਵੈਸੇ ਵੀ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ 75 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੇਬ ਦੇ ਬਗੀਚੇ ਬਾਰਿਸ਼ ਆਧਾਰਿਤ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਵਿੱਚ ਬਾਰਿਸ਼ ਦੀ ਕਮੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰ ਫ਼ਸਲ 'ਤੇ ਦਿੱਕਤਾਂ ਪਿਛਲੇ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਮੌਸਮ ਗਰਮ ਹੋਣ ਲੱਗਿਆ। ਇਸ ਵਾਰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਅਗਸਤ ਵਿੱਚ 25 ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਬਾਰਿਸ਼ ਹੋਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ 120 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਦੂਜਾ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਾਪਮਾਨ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਪਾਰਾ 34 ਡਿਗਰੀ ਸੈਲਸੀਅਸ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਮੌਸਮ ਲਗਾਤਾਰ ਬਦਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਰਫਬਾਰੀ ਨੇ ਵੀ ਸੇਬ ਦੇ ਬਗੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਹੈ।

ਘਾਟੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਵਾਰ ਇੱਕ-ਤਿਹਾਈ ਘੱਟ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਤਪਾਦਨ

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਦੱਖਣੀ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸੇਬ ਦੇ ਬਾਗ ਪੱਤੀ ਵਾਲੇ ਛੋਟੇ ਕੀੜਿਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ। ਇਹ ਲੱਖਾਂ ਕੀੜੇ ਪੇੜਾਂ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੇਬ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੌਸ਼ਕ ਤੱਤ ਚੂਸ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਛੋਟੇ ਅਤੇ ਬਦਰੰਗ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ 21 ਲੱਖ ਮੀਟ੍ਰਿਕ ਟਨ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਸੇਬ ਉਤਪਾਦਨ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਰੰਤੂ ਕਿਸਾਨ ਸੰਘ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਫਲ ਉਤਪਾਦਨ 14 ਲੱਖ ਮੀਟ੍ਰਿਕ ਟਨ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ 7 ਲੱਖ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਸੇਬ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹਨ।

ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵਿੱਚ ਮਹਿਲਾ ਸਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਬਾਬਤ ਸਫਲਤਾ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ

ਪੇਂਡੂ ਔਰਤਾਂ ਘਰੇਲੂ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ-ਔਰਤਾਂ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂ ਪਾਲਣ ਦੇ ਖੰਦੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਹਿਮ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪੇਂਡੂ ਔਰਤਾਂ ਖੇਤੀ ਜਿਣਸਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਿੰਗ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਨਾਜ ਤੇ ਦਾਲਾਂ ਦੀ ਸਫਾਈ ਵਿੱਚ ਵੀ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਔਰਤਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਹਿ ਕੇ ਖੇਤੀ ਆਧਾਰਿਤ ਕਿੱਤੇ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਆਮਦਨ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਹਿਲਾ ਸਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਕੁਝ ਪੇਂਡੂ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਬਲਾਕ ਮਾਹਿਲਪੁਰ ਦੇ ਪਿੰਡ ਮੈਲੀ ਦੀ ਵਿਨੋਦ ਕੁਮਾਰੀ ਨੇ ਫਲਾਂ ਅਤੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ ਸਬੰਧੀ ਸਿਖਲਾਈ ਮਈ, 2005 ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਵਿਗਿਆਨ ਕੇਂਦਰ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਚਾਰ, ਚਟਨੀ, ਮੁਰੱਬੇ, ਸੁਕੇਸ਼ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਵਿਗਿਆਨ ਕੇਂਦਰ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵੱਲੋਂ ਵਿਨੋਦ ਕੁਮਾਰੀ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਫੂਡ ਸਾਇੰਸ ਅਤੇ ਤਕਨੋਲੋਜੀ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਖੇ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੁਨਰ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਨੁਹਾਰ ਆਇਆ। ਆਪਣੇ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਵੈਨ ਖਰੀਦੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮੰਡੀਕਰਨ ਆਸਾਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਵਿਨੋਦ ਕੁਮਾਰੀ ਨੂੰ ਫ਼ਸਲ ਉਤਪਾਦਨ ਦੀ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦੇ ਕਿੱਤੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਵੱਲੋਂ ਸਤੰਬਰ, 2016 ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਮੇਲੇ ਦੌਰਾਨ 'ਸਰਦਾਰਨੀ ਜਗਬੀਰ ਕੌਰ ਗਰੇਵਾਲ ਯਾਦਗਾਰੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਨਾਲ ਨਵਾਜਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵਿਖੇ ਕਿਸਾਨ ਸਮੀਲਨ ਦੌਰਾਨ ਮਾਨਯੋਗ ਕੇਂਦਰੀ ਖੇਤੀ ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰਾਜ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਵੀ ਸਨਮਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਪਿੰਡ ਚੌਥੇਵਾਲ ਦੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮਨਰੂਪ ਕੌਰ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਵਿਗਿਆਨ ਕੇਂਦਰ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਤੋਂ ਫਲਾਂ ਅਤੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ ਸਬੰਧੀ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਆਚਾਰ, ਚਟਨੀ, ਮੁਰੱਬੇ ਤੇ ਵੜੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮਨਰੂਪ ਕੌਰ ਆਪਣੇ ਉਤਪਾਦ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਅਤੇ ਲਾਗਲੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਵੇਚਦੀ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮਨਰੂਪ ਕੌਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਵੱਲੋਂ ਸਤੰਬਰ, 2016 ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਮੇਲੇ ਦੌਰਾਨ ਉੱਚਮੀ ਕਿਸਾਨ ਬੀਬੀ ਵਜੋਂ ਸਟਾਲ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਦੂਜਾ ਸਥਾਨ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ।

ਮਨਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੌਸ ਅਤੇ ਅਜੈਬ ਸਿੰਘ, ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਵਿਗਿਆਨ ਕੇਂਦਰ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਮੋਬਾਇਲ : 98157-51900

ਭਾਵੇਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕਣਕ ਦੀ ਉਤਪਾਦਕਤਾ ਆਮ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਮੌਸਮ ਖਰਾਬ ਹੋਣ ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ ਗਰਮੀ ਪੈਣ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਤੀ ਹੈਕਟੇਅਰ ਝਾੜ 'ਚ ਕਮੀ ਆਈ ਸੀ। 50 ਕੁਇੰਟਲ ਪ੍ਰਤੀ ਹੈਕਟੇਅਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਨ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ 180 ਲੱਖ ਟਨ ਦੇ ਨੇੜੇ-ਤੇੜੇ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਅੰਨ ਭੰਡਾਰ 'ਚ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕਣਕ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਵੀ ਕੇਂਦਰ ਭੰਡਾਰ ਦਾ 21 ਫੀਸਦੀ ਤੱਕ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਭਵਿੱਖ 'ਚ ਅਨਾਜ ਦੀ

ਉਤਪਾਦਕਤਾ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੇ ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਲੋੜ

ਲੋੜ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦਿਆਂ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਨੇ ਤਾਂ ਥੋਕ ਵਪਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸੁਪਰ ਮਾਰਕਿਟਾਂ 'ਤੇ ਜੂਨ 'ਚ ਲਗਾਈ 3000 ਟਨ ਕਣਕ ਸਟਾਕ ਰੱਖਣ ਦੀ ਹੱਦ ਘਟਾ ਕੇ 2000 ਟਨ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਕਿ ਘਰੇਲੂ ਕੀਮਤਾਂ ਨਾ ਵਧਣ ਅਤੇ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਕਣਕ ਮੁਨਾਸਿਬ ਭਾਅ ਮਿਲਦਾ ਰਹੇ ਭਾਵੇਂ 25.5 ਮਿਲੀਅਨ ਟਨ ਕਣਕ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਬਰ ਸਟਾਕ ਵਿਚ ਪਈ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ 20.2 ਮਿਲੀਅਨ ਟਨ ਹੋਣੀ ਕਾਫੀ ਹੈ। ਕਣਕ ਤੇ ਝੋਨਾ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਹਾੜੀ ਤੇ ਸਾਉਣੀ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਫਸਲਾਂ ਹਨ। ਕਣਕ 36 ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ ਅਤੇ ਝੋਨਾ 31 ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ 'ਤੇ ਬੀਜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਣਕ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਦਾ ਹਰ ਛੋਟਾ ਤੇ ਵੱਡਾ ਕਿਸਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵਧੇਰੇ ਝਾੜ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਡੀ. ਬੀ. ਡਬਲਯੂ-303, ਡੀ. ਬੀ. ਡਬਲਯੂ-187, ਡੀ. ਬੀ. ਡਬਲਯੂ-222, ਡੀ. ਬੀ. ਡਬਲਯੂ-327, ਡੀ.ਬੀ. ਡਬਲਯੂ-332, ਐੱਚ.ਡੀ.-3086, ਐੱਚ.ਡੀ.-3226, ਪੀ.ਬੀ. ਡਬਲਯੂ-826 ਜਿਹੀਆਂ ਵਧੇਰੇ ਝਾੜ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਣ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦਾ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਅਪਣਾਏ ਜਾਣ ਨਾਲ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਝਾੜ ਲੈਣ ਲਈ, ਬੀਜ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ, ਉਤਪਾਦਕਤਾ ਤੇ ਉਤਪਾਦਨ ਵਧਾਉਣ 'ਚ ਸਹਾਈ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉੱਨਤ ਤੇ ਹੰਡਲਸਾਰ ਖੇਤੀ ਲਈ ਬੀਜ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਬੜੀ ਅਹਿਮ ਹੈ। ਸਬਜ਼ ਇਨਕਲਾਬ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਬੀਜ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦਾ ਹੀ ਅਨਾਜ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ 'ਚ ਵੱਡਾ ਰੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕੀਮਿਆਈ ਖਾਦ ਤੇ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਵੀ ਝਾੜ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਸਹਾਈ ਹੋਏ ਹਨ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਹਰ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਨੰਬਰ ਬੀਜ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲਾ ਬੀਜ ਉਹ ਹੈ, ਜੋ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਫਸਲ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਲਾਹੇਵੰਦ ਕਰ ਕੇ ਉਤਪਾਦਕਤਾ ਵਧਾ ਦੇਵੇ। ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੇ ਬੀਜ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਫਸਲ ਦਾ ਵਿਕਾਸ, ਜੰਮਣ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਖੇਤ 'ਚ ਸਥਿਰਤਾ ਵਧਦੀ ਹੈ। ਉਝ ਤਾਂ ਕਿਸਾਨ ਹੁਣ

ਭਾਵੇਂ ਕਣਕ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਨਵੰਬਰ 'ਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣੇ ਤੋਂ ਕਿਸਾਨ ਮੇਲਿਆਂ ਅਤੇ ਬੀਜ ਡਿਸਟਰੀਬਿਊਸ਼ਨ ਕਮ ਸਿਖਲਾਈ ਕੈਂਪਾਂ ਤੋਂ ਬੀਜ ਖਰੀਦ ਕੇ ਰੱਖਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਛੋਟੇ ਤੇ ਸੀਮਾਂਤ ਕਿਸਾਨਾਂ ਕੋਲ ਬੀਜ ਖਰੀਦਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਤੱਕ ਸਾਉਣੀ ਦੀ ਫਸਲ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਹੁੰਦੀ। ਇਸ ਵਿਧੀ 'ਚ ਵੀ ਸੁਧਾਰ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਛੋਟੇ ਤੇ ਸੀਮਾਂਤ ਕਿਸਾਨ ਵੀ ਕਿਸਾਨ ਮੇਲਿਆਂ ਤੇ ਕੈਂਪਾਂ 'ਚ ਖੋਜ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਬੀਜ ਲੈ ਕੇ ਲਾਭ ਉਠਾ ਸਕਣ।

ਭਗਵਾਨ ਦਾਸ

ਬੀਜ, ਜੋ ਖੋਜ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਸਾਨ ਮੇਲਿਆਂ ਅਤੇ ਬੀਜ ਡਿਸਟਰੀਬਿਊਸ਼ਨ ਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਕੈਂਪਾਂ 'ਚ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਪੂਰਾ ਬੀਜ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਤੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਹਨ, ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੇਲਿਆਂ 'ਚ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ। ਮੰਡੀ 'ਚ ਬੀਜਾਂ ਦੇ ਡੀਲਰ ਤੇ ਵਿਕਰੇਤਾ ਵੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁੱਧ ਬੀਜ ਦੇਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਕੁਝ ਕੁ ਅਜਿਹੇ ਵੀ ਹਨ, ਜੋ ਨਕਲੀ ਤੇ ਘਟੀਆ ਬੀਜ ਕੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਸੋਸ਼ਣ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਨਿੱਜੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਕਈ ਕੱਚੇ ਵਪਾਰੀ ਵਿਕਰੇਤਾ (ਜੋ ਬੀਜ ਤਕਨਾਲੋਜੀ 'ਚ ਮੁਹਾਰਤ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ) ਲਾਭ ਉਠਾਉਣ ਲਈ ਵਜੂਦ 'ਚ ਆ ਗਏ ਹਨ। ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲਾ ਬੀਜ ਪੈਦਾ ਕਰਨ 'ਤੇ ਲਾਗਤ ਵਧੇਰੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਬੜੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਤੇ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਜੋ ਆਮ ਵਿਕਰੇਤਾ ਤੇ ਉਤਪਾਦਕਾਂ ਦੇ ਵਸ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਮੰਡੀ 'ਚ ਵਧੇਰੇ 'ਟਰੱਬਫੁੱਲੀ ਲੇਬਲਡ' (ਟੀ. ਐੱਲ.) ਕਿਸਮ ਦਾ ਬੀਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਕਰੇਤਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵੇਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੀਜ ਦੀ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਏਜੰਸੀ ਵੱਲੋਂ ਤਸਦੀਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਹ 'ਟੀ. ਐੱਲ.' ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦਾ ਬੀਜ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਚੇਨ ਦੀ ਆਖਰੀ

ਲੜੀ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਪਰ 'ਨਿਊਕਲਸ' ਬੀਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਬਰੀਡਰ ਆਪਣੀ ਸਿੱਧੀ ਨਿਗਰਾਨੀ 'ਚ ਪੈਦਿਆਂ ਤੋਂ ਚੋਣ ਕਰਕੇ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਬੀਜ ਸੋ ਫੀਸਦੀ ਖਾਲਸ ਤੇ ਨਿਰੋਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਬਰੀਡਰਾਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿਚ ਹੀ 'ਬਰੀਡਰ' ਕਿਸਮ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦਾ ਬੀਜ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਸੁੱਧਤਾ ਵੀ ਪੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਫਿਰ 'ਫਾਉਡੇਸ਼ਨ' ਕਿਸਮ ਦਾ ਬੀਜ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੀਜ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਸਰਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਪ੍ਰਮਾਣਨ ਅਥਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਾਹੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨ ਤਾਂ ਤਸਦੀਕਸ਼ੁਦਾ ਬੀਜ ਹੀ ਖਰੀਦਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਰਟੀਫਾਈਡ ਤੇ ਫਾਉਡੇਸ਼ਨ ਬੀਜ ਉਪਲੱਬਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਉਹ 'ਟੀ. ਐੱਲ.' ਕਿਸਮ ਦੇ ਬੀਜ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਤੇ ਅੰਦਰਲੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਕਿਸਾਨ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਹੀ ਬੀਜ ਵਰਤਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਫਿਰ ਸਾਥੀ

ਬੀਜ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਸਰਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਪ੍ਰਮਾਣਨ ਅਥਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਾਹੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨ ਤਾਂ ਤਸਦੀਕਸ਼ੁਦਾ ਬੀਜ ਹੀ ਖਰੀਦਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਰਟੀਫਾਈਡ ਤੇ ਫਾਉਡੇਸ਼ਨ ਬੀਜ ਉਪਲੱਬਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਉਹ 'ਟੀ. ਐੱਲ.' ਕਿਸਮ ਦੇ ਬੀਜ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਤੇ ਅੰਦਰਲੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਕਿਸਾਨ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਹੀ ਬੀਜ ਵਰਤਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਫਿਰ ਸਾਥੀ

ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਬੀਜ ਉਤਪਾਦਕ, ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡਾਂ 'ਚੋਂ ਹੀ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹਾ ਬੀਜ ਲਾਗ ਤੇ ਬਿਮਾਰੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਫਸਲ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ

ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਕੇ ਘੱਟ ਝਾੜ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਤਸਦੀਕਸ਼ੁਦਾ ਬੀਜ ਹੀ ਵਰਤਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਫਿਰ ਖੋਜ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬੀਜ ਲੈ ਕੇ ਇਸਤੇਮਾਲ 'ਚ ਲਿਆਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਕਿਸਾਨ ਮੇਲੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਬੀਜ ਤੇ ਗਿਆਨ ਲੈਣ ਲਈ ਮੇਲਿਆਂ ਅਤੇ ਕੈਂਪਾਂ 'ਚ ਪਹੁੰਚ ਰਹੇ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੇਲਿਆਂ 'ਚ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਪੂਰੀ ਮਿਕਦਾਰ 'ਚ ਬੀਜ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਪਨਸੀਡ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਅੰਨ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਥੱਲੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਬਸਿਡੀ 'ਤੇ ਬੀਜ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਬੀਜ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਤਪਾਦਕਾਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਨਸੀਡ ਨੂੰ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਉਤਪਾਦਕ ਚੁਣਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਜੋ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲਾ ਬੀਜ ਮਿਲੇ। ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਏਜੰਸੀ ਵੱਲੋਂ ਰਿਆਇਤ 'ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਬੀਜ ਸੰਬੰਧੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕੁਝ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਸਨ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਇਸ ਏਜੰਸੀ ਦਾ ਬੀਜ ਮੁਕੰਮਲ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਬਸਿਡੀ 'ਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਵਿਕਿਆ। ਇਸ ਸਾਲ ਤਾਂ ਮੌਸਮ ਕੁਝ ਸਿੱਲਾ ਵੀ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੁਲਾਈ 'ਚ ਬਾਰਿਸ਼ਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੈਣ ਕਾਰਨ ਭੰਡਾਰਾਂ 'ਚ ਸੁਸਰੀ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਵੀ ਆਈ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਡੀਲਰਾਂ ਤੇ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬੀਜ ਸੰਬੰਧੀ ਵਧੇਰੇ ਅਹਿਤਿਆਤ ਅਤੇ ਸੋਧ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਭਾਵੇਂ ਕਣਕ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਨਵੰਬਰ 'ਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣੇ ਤੋਂ ਕਿਸਾਨ ਮੇਲਿਆਂ ਅਤੇ ਬੀਜ ਡਿਸਟਰੀਬਿਊਸ਼ਨ ਕਮ ਸਿਖਲਾਈ ਕੈਂਪਾਂ ਤੋਂ ਬੀਜ ਖਰੀਦ ਕੇ ਰੱਖਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਛੋਟੇ ਤੇ ਸੀਮਾਂਤ ਕਿਸਾਨਾਂ ਕੋਲ ਬੀਜ ਖਰੀਦਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਤੱਕ ਸਾਉਣੀ ਦੀ ਫਸਲ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਹੁੰਦੀ। ਇਸ ਵਿਧੀ 'ਚ ਵੀ ਸੁਧਾਰ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਛੋਟੇ ਤੇ ਸੀਮਾਂਤ ਕਿਸਾਨ ਵੀ ਕਿਸਾਨ ਮੇਲਿਆਂ ਤੇ ਕੈਂਪਾਂ 'ਚ ਖੋਜ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਬੀਜ ਲੈ ਕੇ ਲਾਭ ਉਠਾ ਸਕਣ। ਪੀ. ਏ. ਯੂ. ਵੱਲੋਂ 27 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਬਠਿੰਡਾ ਵਿਖੇ ਕਿਸਾਨ ਮੇਲਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਰੱਖੜਾ ਵਿਖੇ ਆਈ. ਸੀ. ਏ. ਆਰ-ਆਈ ਏ ਆਰ ਆਈ-ਕੋਲੈਬੋਰੇਟਿਵ ਆਊਟਸਟੇਸ਼ਨ ਰਿਸਰਚ ਸੈਂਟਰ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਯੰਗ ਫਾਰਮਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ 29 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ

ਬੀਜ ਡਿਸਟਰੀਬਿਊਸ਼ਨ ਕਮ ਕਿਸਾਨ ਸਿਖਲਾਈ ਕੈਂਪ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਕਣਕ ਦੇ ਸੁੱਧੇ ਬੀਜ ਵੰਡੇ ਜਾਣਗੇ।

3600 ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਲਾਮਾਲ ਕਰੇਗੀ 'ਕਾਰਬਨ ਸੋਖੇ ਪੈਸਾ ਕਮਾਓ' ਯੋਜਨਾ

'ਕਾਰਬਨ ਸੋਖੇ ਪੈਸਾ ਕਮਾਓ' ਯੋਜਨਾ ਅਧੀਨ ਪੇੜ ਵੀ ਤੁਹਾਡਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਵੇਚਣ 'ਤੇ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਕਮਾਈ ਵੀ ਤੁਹਾਡੀ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੰਜ ਸਾਲ ਪੇੜ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ 'ਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਿਲਣਗੇ ਔਸਤਨ 450 ਰੁਪਏ। ਸੁਣਨ ਵਿੱਚ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਅਜੀਬ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਈ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸੱਚ ਹੋਣ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਕਈ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਪਠਾਨਕੋਟ, ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ, ਰੋਪੜ ਅਤੇ ਮੋਹਾਲੀ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਅਜਿਹੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਲ 2017 ਵਿੱਚ ਪੇੜ ਲਗਾਏ ਸਨ, ਉਹ ਇਸ ਯੋਜਨਾ ਤਹਿਤ ਮਾਲਾਮਾਲ ਹੋਣ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਪੇੜਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਰਬਨ ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਮਾਤਰਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਅਮਰੀਕਨ ਏਜੰਸੀ ਵੀ. ਆਰ. ਵੀ. ਅਤੇ ਟੈਰੀ ਨੇ ਵਣ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਪੂਰੀ ਕਰ ਲਈ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਵਣ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਨਾਰਥ ਸਰਕਲ ਵਿੱਚ ਤੈਨਾਤ ਕੰਜਰਵੇਟਰ ਡਾ. ਸੰਜੀਵ ਕੁਮਾਰ ਤਿਵਾੜੀ (ਆਈ. ਐਫ. ਐਸ.) ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਹਰ ਸਾਲ ਪੇੜਾਂ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ 6 ਅਮਰੀਕੀ ਡਾਲਰ ਪ੍ਰਤੀ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਰੁਪਏ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਯੋਜਨਾ ਤਹਿਤ ਕੇਵਲ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਅਤੇ ਪਠਾਨਕੋਟ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ 770 ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰ ਲਈ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ

★ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਏਜੰਸੀ ਵਣ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਸਮੇਤ ਕੰਡੀ ਦੇ 5 ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਪੇੜਾਂ ਦਾ ਕਾਰਬਨ ਮੁਲਾਂਕਣ
★ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ-ਪਠਾਨਕੋਟ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ 770 ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀ ਟਨ ਕਾਰਬਨ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤੀ ਪੇੜ ਹੋਵੇਗਾ 450 ਰੁਪਏ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ★ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਲਈ 15 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਫੰਡ ਕੀਤਾ ਜਾਰੀ

ਨੂੰ ਜਲਦ ਭੁਗਤਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਹਰ ਧੰਦੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਦੋ ਪੱਖ ਹਨ - ਇੱਕ ਖਰੀਦਦਾਰ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ।

ਕਾਰਬਨ ਦੀ ਮਾਤਰਾ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰੇਗੀ। ਇੱਕ ਟਨ ਕਾਰਬਨ ਡਾਈਆਕਸਾਈਡ ਸੋਖਣ (ਅਵਸ਼ੋਸ਼ਿਤ) ਕਰਨ 'ਤੇ ਇੱਕ ਕਾਰਬਨ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਸਰਟੀਫਾਈਡ ਐਮਿਸ਼ਨ ਰਿਡਕਸ਼ਨ (ਸੀ. ਈ. ਆਰ.) ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਕਿਸਾਨ ਜਾਂ ਸੰਸਥਾ ਨੇ 100 ਟਨ ਕਾਰਬਨ ਡਾਈਆਕਸਾਈਡ ਅਵਸ਼ੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ 100 ਸੀ. ਆਰ. ਮਿਲਣਗੇ। ਵਿਕਸਿਤ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਉਹ ਕੰਪਨੀਆਂ ਜੋ ਖੁਦ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਇਹ ਸੀ. ਆਰ. ਖਰੀਦ ਲੈਣਗੀਆਂ।

ਆਖਿਰ ਕਿਉਂ ਹੈ ਕਾਰਬਨ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਜ਼ਰੂਰੀ

ਜਾਪਾਨ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਕਿਉਟੋ ਪ੍ਰੋਟੋਕੋਲ ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਕਸਿਤ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਾਲ 1990 ਦੇ ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਕਾਰਬਨ ਉਤਸਰਜਨ ਵਿੱਚ 5.2 ਫੀਸਦੀ ਦੀ ਕਮੀ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੋਟੋਕੋਲ ਦੀ ਸੂਚੀ-1 ਵਿੱਚ ਵਿਕਸਿਤ ਦੇਸ਼ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ, ਜੋ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਫੈਲਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੂਚੀ-2 ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ, ਚੀਨ, ਵਰਗੇ ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਦੇਸ਼ ਹਨ। ਪ੍ਰੋਟੋਕੋਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੈ ਕਿ ਸੂਚੀ-

ਇਸ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਪਠਾਨਕੋਟ ਅਤੇ ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ (ਨਾਰਥ ਸਰਕਲ) ਦੇ 1800 ਕਿਸਾਨਾਂ ਸਹਿਤ ਸੂਬੇ ਦੇ 3600 ਕਿਸਾਨ ਆਪਣੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਪਾਪੂਲਰ ਅਤੇ ਸਫੈਦੇ ਦੇ ਪੇੜ ਤੋਂ ਕਾਰਬਨ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਵਜੋਂ ਨਕਦ ਪੈਸੇ ਲੈਣ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਣਗੇ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿੰਨੀ ਕਮਾਈ ਹੋਵੇਗੀ, ਇਹ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਪੇੜਾਂ ਵਿੱਚ ਸੋਖੀ (ਅਵਸ਼ੋਸ਼ਿਤ)

ਜਿੰਨਾ ਕਾਰਬਨ ਸੋਖਣਗੇ ਪੌਦੇ, ਉਨੇ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਮਿਲਣਗੇ : ਡਾ. ਤਿਵਾੜੀ

ਵਣ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਨਾਰਥ ਸਰਕਲ ਵਿੱਚ ਤੈਨਾਤ ਕੰਜਰਵੇਟਰ ਡਾ. ਸੰਜੀਵ ਕੁਮਾਰ ਤਿਵਾੜੀ (ਆਈ. ਐਫ. ਐਸ.) ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਵਣ ਵਿਭਾਗ ਅਮਰੀਕਨ ਏਜੰਸੀ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਕਈ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੇੜ-ਪੌਦੇ (ਸਫੈਦਾ, ਪਾਪੂਲਰ, ਟਾਹਲੀ, ਡੇਕ) ਲਗਾਉਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਿਭਾਗ ਇਸ ਯੋਜਨਾ ਅਧੀਨ ਸੂਬੇ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ 3600 ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰ ਲਈ ਗਈ ਹੈ। ਸਾਲ 2017 ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਪੇੜਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ (ਤੁਹਾਡੇ ਪੌਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਾਰਬਨ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਕਿੰਨੀ ਹੈ) ਰਿਪੋਰਟ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਲਈ 15 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਫੰਡ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਹ ਭੁਗਤਾਨ ਇਸੇ ਸਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਲ 2018 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਪੇੜਾਂ ਦਾ ਕਾਰਬਨ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਮੁਲਾਂਕਣ ਜਲਦੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਇਹ ਆਂਕਲਨ ਵਿਗਿਆਨਕ ਫਾਰਮੂਲੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

1 ਦੇ ਦੇਸ਼ ਆਪਣੀਆਂ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਘੱਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਸੂਚੀ-2 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਐਡਜੈਸਟਮੈਂਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਕਿਸਾਨ ਭਰਾਵਾਂ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਰੁਝੇਵੇਂ

ਝੋਨਾ

ਝੋਨੇ ਦੀ ਫਸਲ ਦੇ ਤਣੇ ਦੁਆਲੇ ਪੌਦੇ ਦੇ ਬੁਲਲ ਰੋਗ ਦੇ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਵੱਟਾਂ-ਬੰਨਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਰੱਖੋ। ਜੇਕਰ ਹਮਲਾ ਨਜ਼ਰ ਆਵੇ ਤਾਂ 150 ਮਿਲੀਲਿਟਰ ਪਲਸਰ ਜਾਂ 26.8 ਗ੍ਰਾਮ ਐਪਿਕ ਜਾਂ 80 ਗ੍ਰਾਮ ਨਟੀਵਿ ਜਾਂ

200 ਮਿਲੀਲਿਟਰ ਐਮੀਸਟਾਰ ਟੋਪ ਜਾਂ ਟਿਲਟ ਜਾਂ ਫੋਲੀਕਰ ਨੂੰ 200 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਛਿੜਕਾਅ ਸਾਫ ਮੌਸਮ ਹੋਣ ਤੇ ਕਰੋ। ਝੋਨੇ ਵਿੱਚ ਚੂਹਿਆਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਚੂਹਿਆਂ ਦੀ ਸਾਰੀਆਂ ਖੁੱਡਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਬੰਦ ਕਰੋ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਤਾਜ਼ੀਆਂ ਖੁੱਲੀਆਂ ਖੁੱਡਾਂ ਵਿੱਚ 10-10 ਗ੍ਰਾਮ ਸ਼ਿੰਕ ਫਾਸਫਾਈਡ ਵਾਲੇ ਚੋਰਾ ਨੂੰ ਕਾਰਜ਼ ਦੀਆਂ ਵਿੱਲੀਆਂ ਪੁੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਕਰੀਬਨ 6 ਇੰਚ ਹਰ ਖੁੱਡ ਅੰਦਰ ਰੱਖੋ। ਚੰਗੇ ਨਤੀਜੇ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਚੂਹੇਮਾਰ ਮੁਹਿੰਮ ਦਾ ਪਿੰਡ ਪੱਧਰ ਤੇ ਅਪਨਾਉਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਪੱਤਾ ਲਪੇਟ ਸੁੰਡੀ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ 20 ਮਿ.ਲਿ. ਫੇਮ 480 ਐਸ ਸੀ ਜਾਂ 50 ਗ੍ਰਾਮ ਟਾਕੂਮੀ 20 ਤਾਕਤ ਜਾਂ 60 ਮਿਲੀਲਿਟਰ ਕੋਰਜ਼ਨ 18.5 ਐਸ ਸੀ

ਜਾਂ 170 ਗ੍ਰਾਮ ਮੋਰਟਰ 75 ਤਾਕਤ ਨੂੰ 100 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦਾ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ। ਝੋਨੇ ਦੀ ਬੁਠੀ ਕਾਂਗਿਆਰੀ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਫਸਲ ਦੇ ਗੋਭ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਸਮੇਂ 500 ਗ੍ਰਾਮ ਕੋਸਾਈਡ ਜਾਂ 400 ਮਿਲੀਲਿਟਰ ਗਲੀਲਿਓ ਵੇਅ ਨੂੰ 200 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦਾ ਛਿੜਕਾਅ ਸਾਫ ਮੌਸਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਕਰੋ।

ਨਰਮਾ

ਫੁੱਲ ਅਤੇ ਟੀਡੇ ਤੇ ਆਈ ਕਪਾਹ ਦੀ ਫਸਲ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਘਾਟ ਨਾ ਆਉਣ ਦਿਓ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫੁੱਲ ਅਤੇ ਟੀਡੇ ਝੜ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਝੜ ਵੀ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਜਾਵੇਗਾ। ਟੀਡਿਆਂ ਦੇ ਜਲਦੀ ਖਿੜਨ ਲਈ ਅਖੀਰਲਾ ਪਾਣੀ ਸਤੰਬਰ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਦਿਓ। ਨਰਮੇ ਨੂੰ ਫੁੱਲ ਆਉਣ ਸਮੇਂ 2 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਪੋਟਾਸ਼ੀਅਮ ਨਾਈਟਰੇਟ (13 : 0 : 45) ਘੋਲ ਦੇ 4 ਛਿੜਕਾਅ ਹਫਤੇ ਦੇ ਵਕਫੇ ਨਾਲ ਕਰੋ। ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ

ਲੀਫ ਕਰਲ ਵਾਲੇ ਬੂਟੇ ਪੁੱਟ ਕੇ ਦਬਾਉਂਦੇ ਰਹੋ। ਚਿੱਟੀ ਮੱਖੀ ਦੇ ਇਕਨਾਮਿਕ ਥਰੈਸ਼ਹੋਲਡ ਲੈਵਲ (ਬਾਲਗ ਪ੍ਰਤੀ ਪੱਤਾ ਸਵੇਰੇ 10 ਵਜੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ) ਪਹੁੰਚਣ ਤੇ 400 ਮਿਲੀਲਿਟਰ ਸਫੀਨਾ ਜਾਂ 60 ਗ੍ਰਾਮ ਓਸੀਨ ਨੂੰ 100 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ

ਮੱਕੀ

ਮੱਕੀ ਦੇ ਗੜ੍ਹਦੇ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਫਸਲ ਤੇ 30 ਮਿ.ਲਿ. ਕੋਰਜ਼ਨ 18.5 ਤਾਕਤ ਨੂੰ 60 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਛਿੜਕਾਅ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਟਰਾਈਕੋਗਰਾਮਾ (ਮਿੱਤਰ ਕੀੜਾ) ਰਾਹੀਂ ਪੁਨੀਵੀ ਕਿਰਿਆ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕੋਰਸਾਇਰਾ ਦੇ 40,000 ਅਡੋ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਦੋ ਵਾਰੀ-ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ 10 ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਫਸਲ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਇਕ ਹਫਤੇ ਬਾਅਦ ਵਰਤ ਕੇ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਛਿੜਕੋ। ਗੁਲਾਬੀ ਸੁੰਡੀ ਦੀ ਗੈਰ ਰਸਾਇਣਕ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਫੀਰਮੋਨ (ਗੋਸੀਪਲਊਰ 4%; 7.11 ਹੈਕਸਾਡੇਕਾਡਾਈਨਾਈਲ) ਆਧਾਰਿਤ ਸਪਲੈਟ (SPLAT-Specialized Pheromone Lure Application Technology) ਉਤਪਾਦ ਕਰੈਮਿਟ ਪੀ ਬੀ ਡਬਲਯੂ ਨੂੰ 125 ਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਤੀ ਡੋਜ਼ ਨਰਮੇ ਦੀ ਫਸਲ ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਫੁੱਲ-ਡੋਡੀ ਦੀ ਆਮਦ ਤੇ (ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ 45-55 ਦਿਨ ਦੇ ਵਕਫੇ ਤੇ) ਇੱਕ ਕਿਲੋ ਵਿੱਚ 400 ਬੂਟਿਆਂ ਤੇ ਇਕਸਾਰ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਰਸਾਇਣਕ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ 300 ਮਿਲੀਲਿਟਰ ਡੈਨੀਟੋਲ / ਮੀਓਥਿਨ 10 ਈ ਸੀ ਜਾਂ 100 ਗ੍ਰਾਮ ਪਰੋਕਲੇਮ 5 ਐਸ ਜੀ ਨੂੰ ਹਰੇ ਤੇਲੇ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ 300 ਮਿਲੀਲਿਟਰ ਕੀਫਨ 15 ਈ ਸੀ ਜਾਂ 80 ਗ੍ਰਾਮ ਉਲਾਲਾ ਜੀ ਜਾਂ 60 ਗ੍ਰਾਮ ਉਲਾਲਾ ਜੀ ਜਾਂ 60 ਗ੍ਰਾਮ ਓਸੀਨ 20 ਐਸ ਸੀ ਜਾਂ 40 ਮਿਲੀਲਿਟਰ ਕੋਨਫੀਡੋਰ 200 ਐਸ ਐਲ ਨੂੰ 100 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀ

ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਛਿੜਕੋ।

ਸਬਜ਼ੀਆਂ

ਇਹ ਮਹੀਨਾ ਆਲੂ ਦੀਆਂ ਅਜ਼ੋਈਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੁਫਰੀ ਸੂਰੀਯਾ, ਕੁਫਰੀ ਚੰਦਰਮੁਖੀ, ਕੁਫਰੀ ਅਸ਼ੋਕਾ ਜਾਂ ਕੁਫਰੀ ਪੁਖਰਾਜ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਲਈ ਢੁੱਕਵਾਂ ਹੈ। ਮੂਲੀ ਦੀਆਂ ਦੇਸੀ ਕਿਸਮਾਂ ਪੰਜਾਬ ਸਫੈਦ ਮੂਲੀ-2, ਸਲਗਮ (ਐੱਲ-1) ਅਤੇ ਗਾਜਰ (ਪੰਜਾਬ ਬਲੈਕ ਬਿਊਟੀ ਅਤੇ ਪੀ ਸੀ-16) ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਓ। ਮੂਲੀ ਅਤੇ ਗਾਜਰ ਦਾ 4-5 ਕਿਲੋ ਅਤੇ ਸਲਗਮ ਦਾ 2-3 ਕਿਲੋ ਬੀਜ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਪਾਓ।

ਬਾਰਾਬਾਨੀ

ਇਹ ਸਦਾਬਹਾਰ ਫਲਦਾਰ ਬੂਟੇ ਜਿਵੇਂ ਅੰਬ, ਨਿੰਬੂ ਜਾਤੀ ਦੇ ਬੂਟੇ (ਕਿੰਨੂ, ਮਾਲਟਾ, ਮਿੱਠਾ ਨਿੰਬੂ, ਬਾਰਾਮਾਸੀ ਨਿੰਬੂ, ਗੁੰਪਫਰੂਟ), ਲੀਚੀ ਅਮਰੂਦ, ਲੁਕਠ, ਆਮਲਾ ਪਪੀਤੇ ਆਦਿ ਦੇ ਬੂਟੇ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਢੁੱਕਵਾਂ ਸਮਾਂ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਬੂਟੇ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਲਗਾ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਫਿਰ ਤਾਪਮਾਨ ਵਿੱਚ

ਰਿਜ਼ਵਟ ਹੋਣ ਨਾਲ ਪੌਦਿਆਂ ਦਾ ਵਾਧਾ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਨਵੇਂ ਲਗਾਏ ਗਏ ਬੂਟੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕੋਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਖਾਸ ਦੇਖਭਾਲ ਮੰਗਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਂਟ-ਛਾਂਟ, ਤਣੇ ਦੀ ਸਫੈਦੀ, ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬੂਟੇ ਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦਿਓ। ਨਿੰਬੂ ਜਾਤੀ ਦੇ ਬੂਟਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿਟਰਸ ਸਿੱਲੇ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ 160 ਗ੍ਰਾਮ ਐਕਟਾਰਾ 25 ਡਬਲਯੂ ਜੀ ਜਾਂ 200 ਮਿ. ਲਿ. ਕਰੋਕੋਡਾਈਲ 17.8 ਐਸ ਐਲ ਦਾ 500 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ। ਟਹਿਲੀਆਂ ਦਾ ਸੁੱਕਣਾ ਅਤੇ ਫਲ ਗਲਣ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਨਿੰਬੂ ਜਾਤੀ ਦੇ ਬੂਟਿਆਂ ਤੇ ਬੋਰਡੋ ਮਿਸ਼ਰਣ ਦਾ ਘੋਲ 2 : 2 : 250 ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ।

ਪਸ਼ੂ ਪਾਲਣ

ਗਰਭ ਦੇ ਆਖਰੀ 2 ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਸ਼ੂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੁਆਉਣ ਪਿਆਉਣ ਨਾਲ ਗਾਂ/ਮੱਝ ਦੀ ਉਸ ਸੂਏ ਵਿੱਚ ਉਤਪਾਦਨ ਸ਼ਕਤੀ ਵੱਧ ਹੋਵੇਗੀ। ਪਸ਼ੂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਤਬਦੀਲੀ ਨਾ ਕਰੋ ਅਤੇ ਸੂਣ ਤੋਂ 20 ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਖੁਰਾਕ ਵਿੱਚ ਖਣਿਜ ਮਿਸ਼ਰਣ ਦੇਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਓ। ਸੂਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 60-70 ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਗਾਂ/ਮੱਝ ਦੋਬਾਰਾ ਹੀਟ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਫਿਰ ਤੋਂ ਨਵੇਂ ਦੁੱਧ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਦੋ ਸੂਇਆਂ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਸਮਾਂ ਘੱਟ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਕਿ ਡੇਅਰੀ ਫਾਰਮਿੰਗ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੇ ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਜਨਮ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕੱਟੜੂ/ਵੱਛੜੂ ਦਾ ਭਾਰ 25-30 ਕਿਲੋ ਹੋਣੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਦਾ ਵੱਧਣਾ ਫੁੱਲਣਾ ਤੇਜ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਹ ਜਲਦੀ ਪ੍ਰਜਨਣ ਯੋਗ ਹੋਵੇਗਾ।

ਕੇ.ਵੀ.ਕੇ., ਰੌਣੀ (ਪਟਿਆਲਾ) ਵਿਖੇ ਲੱਗੇ ਕਿਸਾਨ ਮੇਲੇ ਦੀਆਂ ਝਲਕੀਆਂ

ਕਿਸ਼ੀ ਵਿਗਿਆਨ ਕੇਂਦਰ ਰੌਣੀ ਵਿਖੇ ਹਾੜੀ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਲਈ ਕਿਸਾਨ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਭਾਰੀ ਇਕੱਠ ਹੋਇਆ

ਪੀ.ਏ.ਯੂ. ਦੇ ਹਾੜੀ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਲਈ ਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਕਿਸਾਨ ਮੇਲਿਆਂ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿਚ ਅੱਜ ਕਿਸ਼ੀ ਵਿਗਿਆਨ ਕੇਂਦਰ ਰੌਣੀ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਖੇ ਕਿਸਾਨ ਮੇਲਾ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੇਲੇ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਆਬਕਾਰੀ ਅਤੇ ਖਜਾਨਾ ਮੰਤਰੀ ਸ੍ਰੀ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ ਸਨ। ਮੇਲੇ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਪੀ.ਏ.ਯੂ. ਦੇ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਡਾ. ਸਤਿਬੀਰ ਸਿੰਘ ਗੋਸਲ ਨੇ ਕੀਤੀ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵਿਸ਼ਵ ਭੋਜਨ ਪੁਰਸਕਾਰ ਜੇਤੂ ਸੈਸਾਰ ਪ੍ਰਿੰਸਿਪ ਝੋਨਾ ਮਾਹਿਰ ਡਾ. ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਖੁਸ਼ ਨੇ ਪਨਸੀਡ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਵੀ ਮੇਲੇ ਦੇ ਮੌਜੂਦਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ।

ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਸ੍ਰੀ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਮੇਲੇ ਲਾ ਕੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਬੁਝੇ ਤਕ ਵਿਗਿਆਨਕ ਖੇਤੀ ਦੀ ਸੁਝ ਲਿਜਾਣਾ ਬੜਾ ਸਲਾਘਾਯੋਗ ਕਦਮ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਖੇਤੀ ਖੋਜ ਨੂੰ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕੋਈ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡੇਗੀ। ਖੇਤੀ

ਨਵੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਨਵੀਆਂ ਖੋਜਾਂ, ਨਵੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਤੇ ਨਵੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਚੀਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵੱਡੇ ਭਾਗ ਹਨ ਕਿ ਡਾ. ਖੁਸ਼ ਵਰਗੇ ਵਿਗਿਆਨੀ ਤੇ ਪੀ.ਏ.ਯੂ. ਵਰਗੀ ਸੰਸਥਾ ਪੰਜਾਬ ਕੋਲ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਲੋਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਪਸਾਰ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਾ ਲਾਭ ਲੈਣ ਲਈ ਕਿਹਾ

ਤੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਿਸਾਨੀ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ ਲਈ ਜਲਦ ਖੇਤੀ ਨੀਤੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਨਾਲ ਕਿਸਾਨੀ ਦੀ ਕਾਇਆਕਲਪ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਇਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਖੇਤੀ ਖੋਜ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤਤਪਰ ਹੈ ਤੇ ਪੀ.ਏ.ਯੂ. ਦੀ ਹਰ ਸੰਭਵ ਇਮਦਾਦ ਲਈ ਸਦਾ ਤਿਆਰ ਹੈ। ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਡਾ. ਸਤਿਬੀਰ ਸਿੰਘ

ਗੋਸਲ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਟਿੱਪਣੀ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਪਿਛਲੇ 15 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਇਸ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਮੇਲੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਇਸ ਮੇਲੇ ਵਿਚਲਾ ਇਕੱਠ ਸਾਨਦਾਰ ਦਿੱਖ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮੇਲੇ ਰਾਹੀਂ ਵਿਗਿਆਨਕ ਖੇਤੀ ਦੀ ਚੇਤਨਾ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਲਈ ਮੇਲੇ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਵਿਗਿਆਨਕ

ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਲਾਭ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਕਦਮ ਕਿਹਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਿਲਣੀਆਂ ਤੋਂ ਹੀ ਖੇਤੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਲਈ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਰਾਵਾਂ ਸਾਮਿਲ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਪਰਵਾਸੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪੀ.ਏ.ਯੂ. ਵਿਚ ਬੁਲਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਪਰਵਾਸੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਕਾਰੋਬਾਰ ਵਿਚ ਬਦਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਕਿਰਤ ਨਾਲ ਕਿਰਸਾਨ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਬਾਰੇ ਡਾ. ਗੋਸਲ ਨੇ ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ।

ਕਣਕ ਦੀ ਕਿਸਮ ਪੀ ਬੀ ਡਬਲਿਊ 826 ਅਤੇ ਝੋਨੇ ਦੀ ਕਿਸਮ ਪੀ ਆਰ 126 ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਕਰਦਿਆਂ ਡਾ. ਗੋਸਲ ਨੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਿਸਮਾਂ ਬੀਜਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਣਕ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਦੀ ਨਵੀਂ ਵਿਧੀ ਸਰਫੇਸ ਸੀਡਿੰਗ ਮਸ਼ੀਨ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਇਸਦੀ ਸਫਲਤਾ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਘਰੇਲੂ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਦਾਲਾਂ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ, ਫਲ ਅਤੇ ਦੁੱਧ

ਖੇਤੀ ਦੇ ਰੰਗ, ਪੀ.ਏ.ਯੂ. ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਮੇਲਿਆਂ ਦੇ ਸੰਗ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਡਾ. ਖੁਸ਼ ਦੀ ਦੇਣ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਪੀ.ਏ.ਯੂ. ਵਿਚ ਉਸਾਰੀ ਜਾ ਰਹੀ ਇਮਾਰਤ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨ ਆਉਂਦੇ ਦਿਨੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਫਰੀਦਕੋਟ ਦੇ ਬੀੜ ਸਿੱਖਾਂਵਾਲਾ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੂੰ ਦੇਣ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਡਾ. ਗੋਸਲ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰੀਆ ਅਦਾ ਕੀਤਾ। ਨਾਲ ਹੀ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਕਰਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸਾਨ ਮਿਲਣੀਆਂ ਨੂੰ

ਆਦਿ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਯੁਕਤ ਖੇਤੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਪਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰਦਿਆਂ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਨੇ ਹੋਰ ਵਸੀਲਿਆਂ ਤੋਂ ਆਮਦਨ ਲੈਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਡਾ. ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਖੁਸ਼ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁਖਾਤਿਬ ਹੁੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਭਰ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਵਿਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਕੇ ਹੀ ਖੇਤੀ ਮੁਸਕਿਲਾਂ ਦਾ ਹੱਲ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

KS Group PUNJAB
www.ksagrotech.org
sales@ksagrotech.org

ਕਿਸਾਨ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਤਾਂ ਦੇਸ਼ ਖੁਸ਼ਹਾਲ

ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਸਟਰਾ-ਰੀਪਰ ਬੁੱਕ ਕਰਵਾਓ

KSA Straw Reaper

Contact No.
+91 92170-70555
+91 92170-71755

ਕੇ. ਐਸ. ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਪ੍ਰਾ. ਲਿ.
ਰਾਏਕੋਟ ਰੋਡ, ਮਲੇਰਕੋਟਲਾ, ਜ਼ਿਲਾ ਸੰਗਰੂਰ, ਪੰਜਾਬ